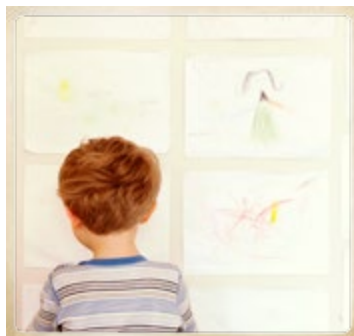
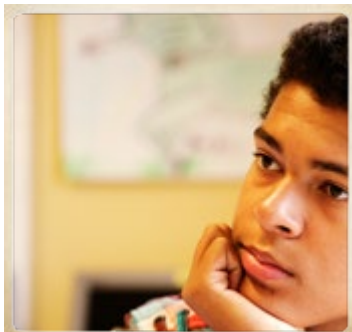
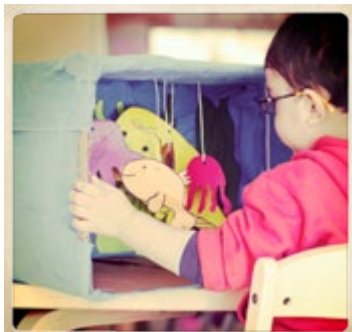
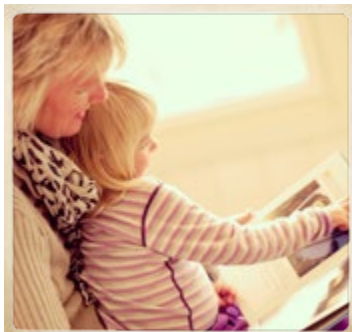


Årsrapport

2013



INNHOLD

Kjære lesar	5
I Året 2013 i Utdanningsdirektoratet	6
II Introduksjon til virksomheten og hovedtallene	10
III Årets aktiviteter og resultater	16
<i>Sektormål for barnehagene</i>	<i>16</i>
Rett til barnehage blir innfridd	18
Alle barnehager skal være en god arena for lek, omsorg, læring og dannelse	18
Alle barn skal delta aktivt i et inkluderende fellesskap	19
Likeverdig og høy kvalitet i alle barnehager	19
Prisen skal være så lav at alle som ønsker det, skal ha råd til å ha barn i barnehage	20
<i>Sektormål for grunnopplæringen</i>	<i>21</i>
Alle elever som går ut av grunnskolen, skal mestre grunnleggende ferdigheter som gjør dem i stand til å delta i videre utdanning og arbeidsliv	21
Alle elever og lærlinger som er i stand til det, skal gjennomføre videregående opplæring med kompetansebevis som anerkjennes for videre studier eller i arbeidslivet	23
Alle elever og lærlinger skal oppleve inkludering og mestring	24
<i>Virksomhetsmål og prioriteringer</i>	<i>26</i>
Et godt kunnskapsgrunnlag og systemer for å vurdere og styrke kvaliteten i barnehagene og i grunnopplæringen	26
Regelverket forstås og etterleves	28
Øke sektorenes kompetanse til å løse de prioriterte utfordringene ...	29
Bidra til at barn, unge og voksne med særskilte behov får et tilrettelagt tilbud til rett tid	32
<i>Faste oppdrag</i>	<i>34</i>
<i>Kvalitetsutvikling</i>	<i>34</i>
Støtte og veiledning	34
Oppvekst- og læringsmiljø	35
Grunnopplæring for voksne	36
Kompetanseutvikling	37
Fag- og yrkesopplæringen	39
Internasjonalt arbeid	40
Internasjonale studier	41
Likeverdig tilbud til en mangfoldig gruppe	42

Kvalitetsvurdering, dokumentasjon og analyse	45
Kunnskap om barnehagene og grunnopplæringen	45
Kvalitetsvurderingssystemet	46
Prøve- og eksamensordninger	47
Statistikk	48
Faste undersøkelser	49
Evaluering og forskning	49
Forvaltning	50
Regelverk	50
Rammeplan og læreplanverk	51
Tilsyn	52
Private skolar	54
Godkjenning av yrkeskvalifikasjoner	54
Tilskott	54
Embets- og etatsstyring	57
Etatsstyring av Statped	57
Embetsstyringa	58
Skoleval	59
IKT	59
Rettferdsvederlag	60
IV Styring og kontroll i verksemda	62
Risikovurdering	64
Verksemdsstyring og administrasjon	64
Samfunnssikkerheit og beredskap	66
Andre krav til årsrapporten	66
V Årsrekneskap	68
Vedlegg	74
Vedlegg I: Regelverk og finansiering	74
Vedlegg II: Særskilte aktiviteter og oppdragsbrev	78
Litteraturliste	87

Årsrapporten for Utdanningsdirektoratet 2013 har fått en helt ny disposisjon og avviker dermed fra våre tidligere årsrapporter. Bakgrunnen for endringene er de nye kravene og rådene for innhold i rapporten som kom fra Finansdepartementet høsten 2013, samt føringene fra departementet i Tildelingsbrev 2013. De nye kravene til årsrapportene fra statlige virksomheter trer i kraft i 2014. Vi har likevel valgt å tilnærme oss, så langt som mulig, de nye kravene og anbefalingene til innhold.

Ambisjonen vår er at rapporten skal gi Kunnskapsdepartementet god og relevant styringsinformasjon. Vi ønsker å gi et realistisk og reflektert bilde av våre resultater og måloppnåelse på både sektor- og virksomhetsmålene. Vi redegjør for våre prioriteringer, kommenterer utfordringer og gir anbefalinger.

Slik er kapitlene i årsrapporten bygget opp

Kapittel I inneholder lederens beretning under tittelen "Året 2013 i Utdanningsdirektoratet". Her gir direktør Petter Skarheim sine vurderinger av overordnede resultater og utfordringer for årene framover.

I **Kapittel II** gir vi en oversikt over samfunnsoppdraget vårt, ansvarsområder og myndighet. Organisasjonen og ledelsen er presentert. Her redegjør vi også for endringer i organisasjonen, og vi presenterer utvalgte hovedtall. Både volumtallene og nøkkeltallene vil inngå i årsrapporten i årene som kommer, slik at de gir et sammenlignbart bilde av utviklingen over tid.

Kapittel III er selve kjernen i rapporten, og det mest omfangsrike. Her gir vi en vurdering av vår måloppnåelse på sektor- og virksomhetsmålene. Hva har vi fått til? Går vi i riktig retning, og hvordan påvirker vi sektorene? Hva er effekten av tiltakene? Hva vet vi - og hva vet ikke - om tilstanden i sektorene våre?

I kapittel III svarer vi også på hvordan vi har løst "Utdanningsdirektoratets faste oppdrag". Her følger vi inndelingen i tildelingsbrevet for 2013 og trekker fram det vi mener er særlig viktig innenfor hovedområdene «Kvalitetsutvikling», «Kvalitetsvurdering, dokumentasjon og analyse» og «Forvaltning».

I **Kapittel IV** gir vi en oversikt over økonomiforvaltning, vår interne forvaltning, risikostyring og andre krav til årsrapporten. Årsregnskapet ligger i kapittel V.

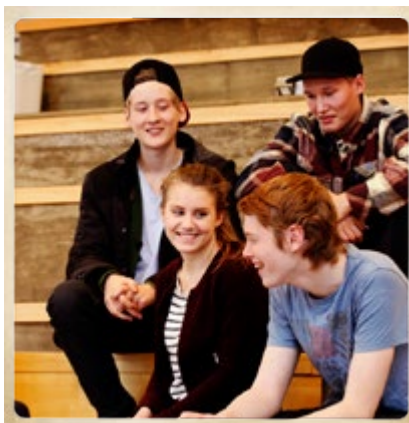
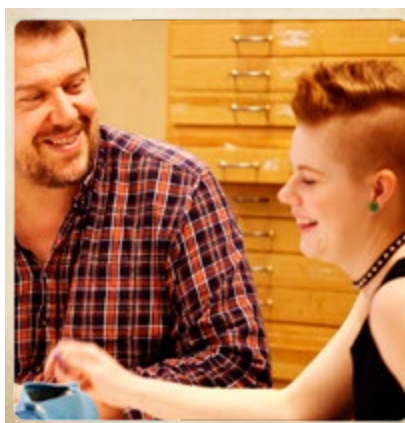
Vedleggene

Merk at utkvittering av «Oppdragsbrev» og "Særskilte aktiviteter" ligger som vedlegg. Her er teksten mer kortfattet og viser - der det er relevant - til den mer fyldige omtalen under «Utdanningsdirektoratets faste oppdrag» i kapittel III.

Vi håper at rapporten gir et nyansert bilde av våre virkeområder, og at den blir lest med interesse av mange.

Med vennlig hilsen
Redaksjonen 2013

**En bedre
barnehage og en
bedre opplæring
for barn, unge
og voksne**



**Hvordan
lykkes vi?**

**Er tiltakene
tilpasset
målene våre?**





ÅRET 2013 I UTDANNINGSDIREKTORATET



Har vi satt oss riktige mål?
Er tiltakene tilpasset målene
og gjennomfører vi disse
på en god måte?



Vi skal bidra til å skape en bedre barnehage og en bedre opplæring for barn, unge og voksne. Årsrapporten er vår vurdering av hvordan vi lykkes med å nå de målene og de oppgavene som er beskrevet i tildelingsbrevet og i flere oppdragsbrev fra Kunnskapsdepartementet.

Våre sektorer er komplekse, og det er ikke åpenbart hvordan forholdet mellom mål, innsats og resultater faktisk henger sammen.

Har vi satt oss riktige mål? Er tiltakene tilpasset målene, og gjennomfører vi tiltakene på en god måte? Skyldes endringer i barnehager og skoler våre innsatser, eller er det helt andre faktorer som virker inn? Selv om vi vet mer om disse spørsmålene enn noen gang tidligere, er det vanskelig å komme med definitive og entydige svar.

Barnehagefeltet har blitt en synlig del i vår virksomhet, men vi har fortsatt en vei å gå før vi får like stor betydning på dette feltet som vi har for grunnopplæringen. Jeg mener årsrapporten viser at vi mangler et helhetlig system for å vurdere måloppnåelse for barnehage. Dette er en oppgave vi skal prioritere framover, blant annet gjennom et kvalitetsvurderingssystem for barnehager.

Jeg mener vi ser ut til å være på riktig vei når det gjelder de store linjene i grunnopplæringen. Gjennom Kunnskapsløftet har vi skapt større enighet om de viktigste målene, og hva som må til for å skape en bedre opplæring. Evalueringer viser også at vi generelt gjennomfører våre innsatser på en god måte, også i et internasjonalt perspektiv. Likevel ser vi fortsatt ikke de entydig positive resultatene som vi ønsker oss. De internasjonale studiene som måler utviklingen i elevenes læringsresultater, har i 2012 og 2013 pekt i ulike retninger. Dette betyr ikke at vi nødvendigvis må gjøre store endringer, men heller at vi må fortsette med innsatsen, følge med og la endringer få tid til å virke.

Vi startet dette året med positive resultater fra TIMSS og PIRLS. Pilene for våre fjerde- og femteklassinger pekte i riktig retning, og ingen kunne vise til så mye framgang i matematikk som norske fjerdeklassinger. Undersøkelsene ble tolket som et tegn på at vi har gjort mange riktige grep de siste ti årene. Dessverre viste ikke PISA 2012 den samme entydig positive utviklingen som TIMSS og PIRLS. Våre elever på 8. trinn ligger stabilt på OECD-gjennom-

snittet, og det har de gjort siden begynnelsen av 2000-tallet.

Bak PISA-grafene ligger det likevel mye som lover positivt for utviklingen i norsk skole. Vi har gjennom flere år sett at det har blitt mindre bråk og uro i skolen, og denne utviklingen blir bekreftet med PISA 2012. Elevundersøkelsen 2013 viser også en svak tendens til bedre arbeidsro. Vi ser dessuten en nedgang i tallet på elever som oppgir at de opplever mobbing. Det er imidlertid for tidlig å konkludere med at det har blitt en reell nedgang i mobbing, eller om nedgangen skyldes forhold ved undersøkelsen. Likevel gir den samlet sett grunn til en positiv tolkning.

Vi vet at et godt læringsmiljø henger sammen med gode læringsresultater. Det er ingen motsetning mellom satsing på trivsel og satsing på læring. Evalueringer og tilbakemeldinger tyder på at læringstrykket har økt, og elevene trives bedre på skolen. Dette mener vi gir grunn til en positiv utvikling framover. Vi bør også kunne forvente bedre resultater etter hvert som flere elever har fulgt endringene i Kunnskapsløftet fra de første årstrinnene.

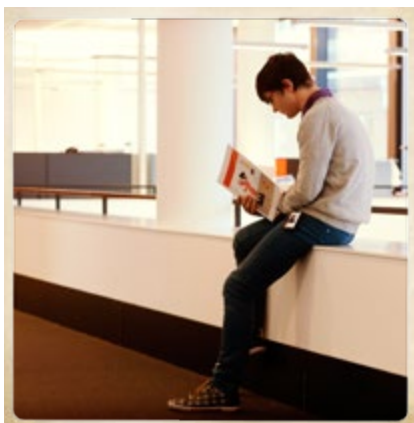
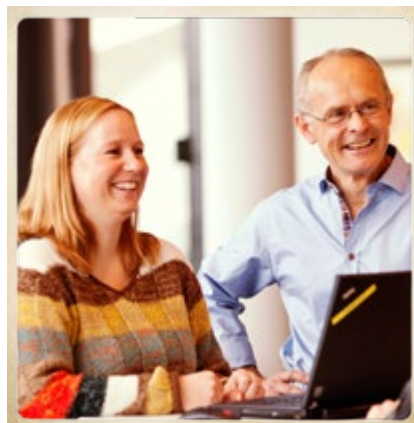
Samtidig ser vi at innsatsen mot frafall i videregående opplæring ikke ser ut til å lykkes. Dette til tross for stor oppmerksomhet og betydelige ressurser. Det er fortsatt for mange som faller fra og vi har betydelige utfordringer når det gjelder fag- og yrkesopplæringen. Vi vet at kampen mot frafall må begynne tidlig, og at en avgjørende fase er det som skjer på ungdomstrinnet. Derfor mener vi at satsingen på et mer variert og praktisk ungdomstrinn er en helhetlig og langsiktig ressursbruk som vil gi resultater. Vi må våge å holde fast ved de prioriteringene vi har gjort, selv om de ikke viser umiddelbare resultater.

Petter Skarheim

**Samspillet
med andre
direktorater og
organisasjoner
er viktig**

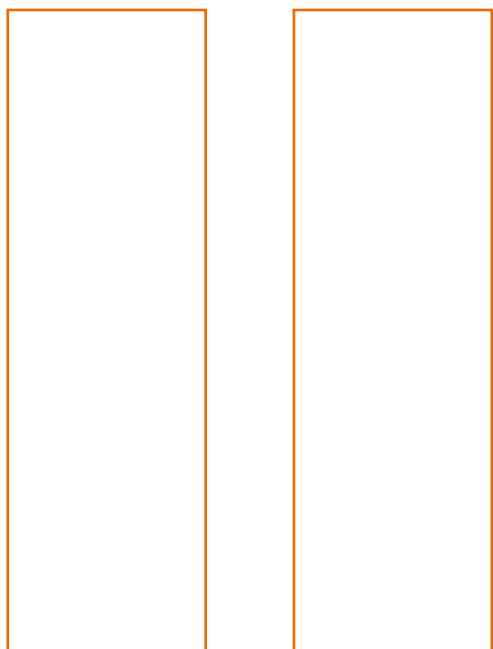


**Vi er 318
ansatte**



**I 2013 fikk
udir.no nesten
6 millioner
besøk**





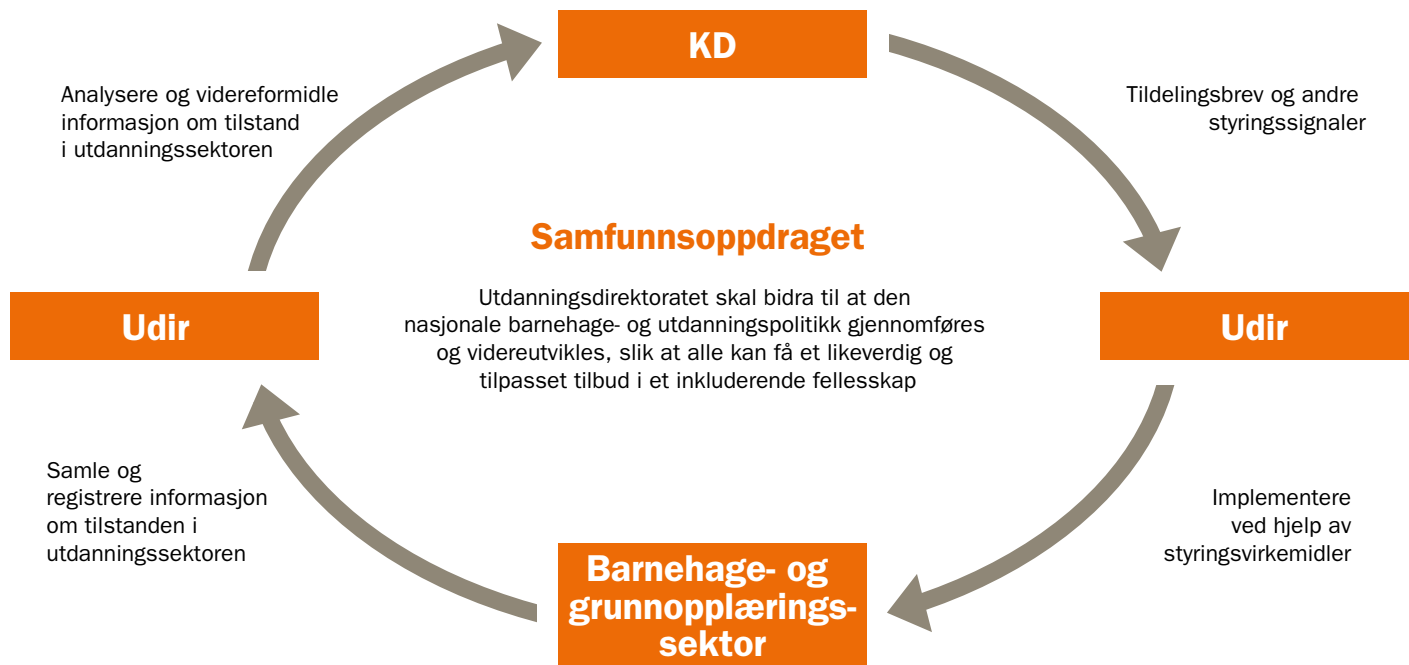
INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL

” Vi skal bidra til å implementere gjeldende nasjonal politikk, men vi skal også bidra til å videreutvikle politikken gjennom kunnskapsbasert dokumentasjon

INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALLENE

Tilknytningsform

Utdanningsdirektoratet (Udir) har et overordnet ansvar for barnehagesektoren og grunnopplæringssektoren. Vi er direkte underlagt Kunnskapsdepartementet (KD) og får våre styringsinstrukser derfra. Vi har selv etatsstyringsansvar overfor det statlige pedagogiske støtte-systemet Statped.



Myndighet og ansvarsområde

Udir er delegert ansvaret for hoveddelen av statens oppgaver knyttet til myndighetsutøvelse og forvaltning, kvalitetsutvikling, analyse og vurdering av tilbud i barnehage og hele grunnopplæringen. Vi skal bidra til å realisere regjeringens mål om høy kvalitet i barnehagesektoren og i grunnopplæringen, til beste for barn, elever, læringer og voksne i utdanningssystemet. Vi er også en faglig premissleverandør, initiativtaker og iverksetter innenfor de rammene som den sittende politiske ledelse og lovverket gir for vår virksomhet.

Overordnede mål

Etter nærmere spesifikasjon i tildelingsbrevet for 2013, skal vi gjennom egen innsats og bruk av våre virkemidler bidra til å realisere de sektor- og virksomhetsmål som er gitt av KD. Vi skal bidra til å implementere gjeldende nasjonal politikk, men vi skal også bidra til å videreutvikle politikken gjennom kunnskapsbasert dokumentasjon og analyse av tilstanden i sektorene.

Samarbeid med andre

Ved siden av å instruere og samarbeide med virksomhetene som vi har en styringsrelasjon til, har vi faste kontaktmøter med

- Helsedirektoratet
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
- Private Barnehagers Landsforbund
- Foreldreutvalget for barnehager
- Barneombudet
- Utdanningsforbundet
- Elevorganisasjonen
- Foreldreutvalget for grunnopplæringen
- Kommunesektorens organisasjon (KS)
- VOX – Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk
- Senter for IKT i utdanningen
- Funksjonshemmedes paraplyorganisasjoner

Vi har også faste møter med Utdanningsdirektoratets råd for likeverdig utdanning (URLU) og arrangerer stormøtene i Brukerforum for likeverdig utdanning.

Samarbeid med andre vektlegges fordi mange barn og elever, som befinner seg i barnehage og grunnopplæring, også omfattes av tiltak fattet av andre offentlige virksomheter. Det er viktig at direktoratene spiller på lag og framstår koordinert overfor barna, deres foresatte, barnehager og skoler. Organisasjonene har en viktig oppgave i nettopp å se til at barnas interesser blir ivarettatt på en helhetlig og samordnet måte.

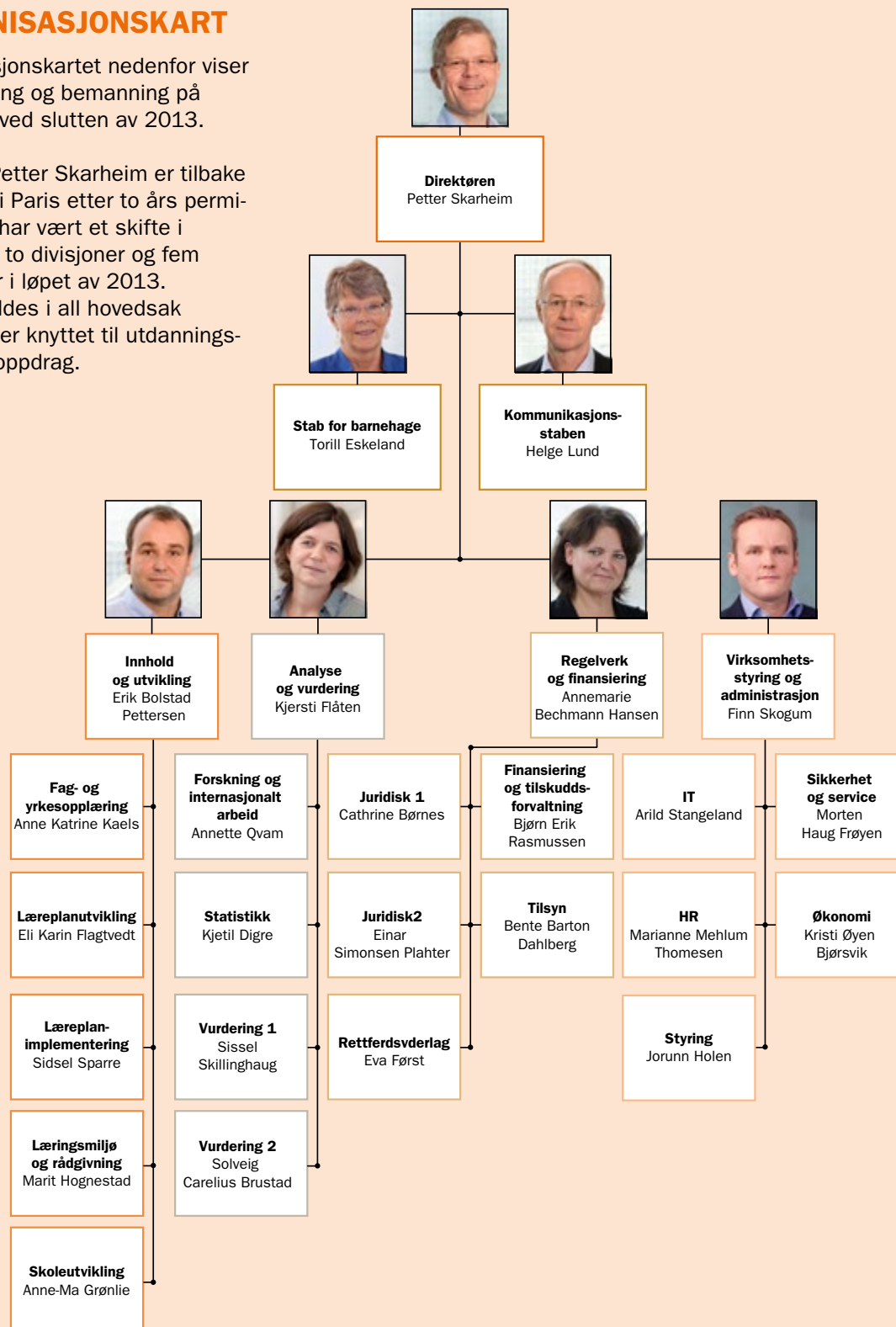
Antall ansatte, årsverk og lokalisering

Ved utgangen av året hadde Udir 287 årsverk fordelt på 318 ansatte. Vi er geografisk plassert på tre ulike steder: Avdelingene for økonomi og tilskuddsforvaltning er i Molde, Avdeling for rådgivning og læringsmiljø på Hamar, mens resten av organisasjonen er i Oslo.

ORGANISASJONSKART

Organisasjonskartet nedenfor viser organisering og bemanning på ledernivå ved slutten av 2013.

Direktør Petter Skarheim er tilbake fra OECD i Paris etter to års permisjon. Det har vært et skifte i ledelsen i to divisjoner og fem avdelinger i løpet av 2013. Dette skyldes i all hovedsak permisjoner knyttet til utdanningsrelaterte oppdrag.



1. september 2013 ble Avdeling for etatsstyring og spesialpedagogisk støtte (AES) og Avdeling for virksomhetsstyring (AVI) lagt ned. Fra samme tidspunkt ble Avdeling for styring (AFS) opprettet. De faglige arbeidsoppgavene som lå til AES, ble overført til Avdeling for læreplanimplementering (ALI), og styringsoppgavene i AES og AVI ble overført til AFS.

Presentasjon av utvalgte hovedtall

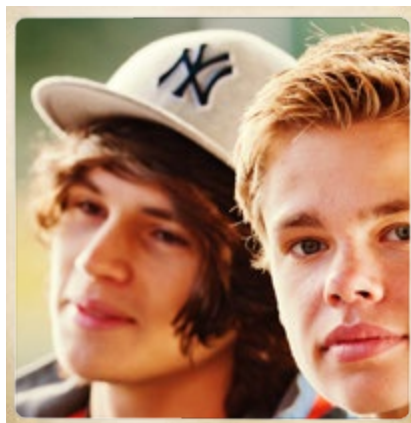
Tabellen inneholder nøkkeltall som gir informasjon om Udirs kjernevirksomhet.

NØKKELTALL FRA UDIRS KJERNEVIRKSOMHET

Hovedtall (volumtall)	2012	2013
Antall avholdte sentralt gitte eksamener i grunnskolen	76 296	77 443
Antall avholdte sentralt gitte eksamener i grunnopplæringen for voksne	1 491	1 632
Antall avholdte sentralt gitte eksamener for elever i videregående opplæring	141 852	143 473
Antall avholdte sentralt gitte eksamener for privatister i videregående opplæring	73 078	74 943
Antall avholdte kartleggingsprøver i digitale ferdigheter 4. trinn	-	35 895
Antall avholdte prøver fra prøvebanken	-	450
Antall publiserte forsknings-, evalueringsrapporter og kartleggingsrapporter	39	36
Antall besøk på <i>udir.no</i>	5 061 000	5 872 731
Antall besøk på <i>skoleporten.no</i>	336 488	283 580



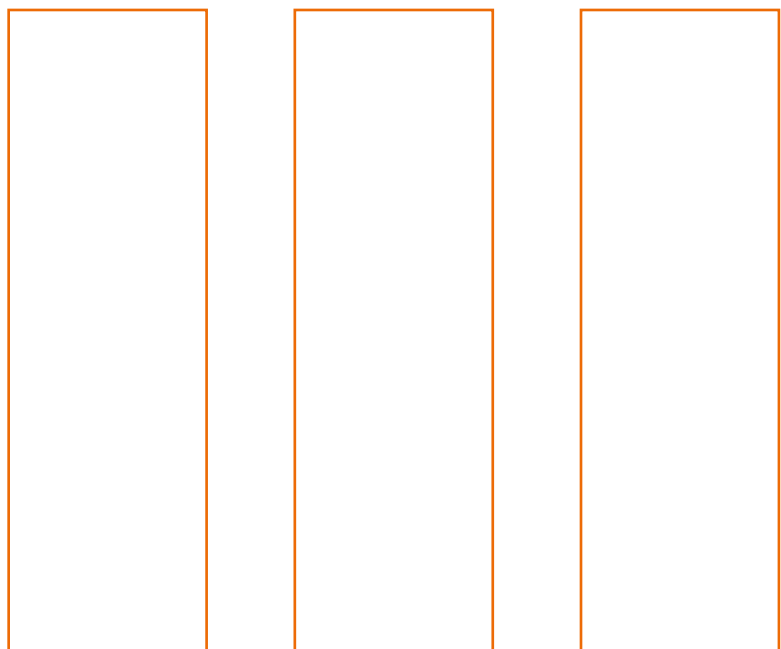
**Foreldre opplever
at barna trives
i barnehagen.
Barna er ikke
like positive
som foreldrene**



**Elever
og lærlinger
skal oppleve
inkludering
og mestring**

**Ni av ti
lærlinger
trives**





ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER



Foreldre opplever at barna trives i barnehagen. I en utvalgsundersøkelse oppgir 95 prosent av foreldrene at barna ofte eller veldig ofte trives i barnehagen

SEKTORMÅL FOR BARNEHAGENE

Udir har ikke like godt kunnskapsgrunnlag om tilstanden i barnehagen som om tilstanden i grunnskolingen. Det er derfor vanskeligere å vurdere sektormålene for barnehagene. Vi er imidlertid i ferd med å utvikle et eget kvalitetsvurderingssystem for barnehager, som vil gi oss et bedre grunnlag for å vurdere tilstanden i denne sektoren. I vår vurdering av måloppnåelse vil vi benytte oss av data fra før 2013 der det er relevant. Vi viser for øvrig til publikasjonen «Norske barnehager i tall 2013» som gir et mer utfyllende statistisk basert bilde.

Rett til barnehage blir innfridd

Vi har via fylkesmennene fulgt nøye med på utviklingen i fylkene. En kommune i Nordland hadde rettighetsbarn på venteliste pr 1.9.2013.

Alle barnehager skal være en god arena for lek, omsorg, læring og danning

Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver er barnehagenes styringsdokument i tilknytning til dette sektormålet. Revisjonen av rammeplanen er i rute og blir sent på høring våren 2014. Vi har stor tro på at dette arbeidet vil bli godt mottatt, ikke minst fordi det parallelt blir utviklet støttemateriell og verktøy med tanke på iverksetting av den reviderte planen. Vi mener det er problematisk for sektoren at del 3, som handler om planlegging, dokumentasjon, vurdering og samarbeid, ikke er inkludert i denne revisjonen. I påvente av ny rammeplan melder barnehagesektoren tilbake at de er svært fornøyde med de veiledningene som er utviklet og distribuert.

Behov for fortsatt satsing på kompetanseutvikling i sektoren

«Ettersom de ansattes kompetanse er den enkeltfaktoren

som har størst betydning for kvaliteten i barnehage tilbudet, er mangelen på barnefaglig utdanning også sektorens største utfordring.» (Meld. St. 24 2012–2013: 58). Antall barnehagelærere har totalt sett økt, men det mangler fortsatt omlag 4 000 barnehagelærere (Norske barnehager i tall 2013). Fylkesmennene er aktivt med i rekrutteringsarbeidet via GLØD, og de har bidratt med å informere om og motivere til relevante studier som Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU), som er en videreutdanning i barnehagepedagogikk.

Vi har hatt et godt samarbeid med fylkesmennene og universitets- og høyskoleinstitusjonene (UH) om etableringen av midlertidige studieplasser. Det er imidlertid en utfordring å rekruttere og beholde søkere til en del av videreutdanningstilbudene. Dette skyldes blant annet manglende økonomisk og praktisk tilrettelegging for å kunne delta. Vi mener det er svært uheldig med så ulike finansieringsordninger for ansatte i barnehagen og i skolen.

Vi har også arbeidet med barnehagebaserte kompetanse tiltak rettet mot hele personalet i barnehagen. I 2013 videreførte vi kompetansesatsingen Vennskap og deltakelse, som ifølge fylkesmennene er godt mottatt lokalt. Barnehagene har også tatt i bruk veilederne som støtter dette lokale utviklingsarbeidet. Tiltakene når ut til ansatte i både kommunale og ikke-kommunale barnehager.

I 2013 fikk fylkesmennene også midler både til basiskompetanse og fagbrev for ansatte uten formell barnehagekompetanse. Årsrapportene fra fylkesmennene vil gi oss tall og vurderinger som vi må ta med oss i videre arbeid når vi skal iverksette den nye kompetansestrategien. Foreløpige tilbakemeldinger tyder på at tiltakene er godt mottatt.

Barnehagene oppfyller i økende grad kravene om fysisk tilrettelegging

Barnehagens fysiske miljø skal utformes slik at alle barn får gode muligheter til å delta aktivt i lek og andre aktiviteter - uavhengig av alder og ferdighetsnivå. Barnehagene oppfyller i økende grad kravene om fysisk tilrettelegging for alle barn. I 2012 oppfylte 92 prosent av barnehagene kravene om fysisk tilrettelegging mot bare 75 prosent i 2002 (Gulbrandsen og Eliassen 2013).

Alle barn skal delta aktivt i et inkluderende fellesskap

Variasjoner i hvordan foreldre og barn opplever barnehagen

Selv om barnehagene er på vei mot å få like rammebetingelser, tyder forskningen på at det er store variasjoner i den hverdagen barna møter i barnehagen. Noen barn opplever ikke at de er i et godt og inkluderende barnehagemiljø fordi

- de blir plaget
- de klarer ikke å finne seg til rette
- de voksne er i varierende grad til stede for barna
- det er forskjeller i kvaliteten på samspill mellom barn og voksne

(Norske barnehager i tall 2013)

Foreldre opplever at barna trives i barnehagen. I en utvalgsundersøkelse oppgir 95 prosent av foreldrene at barna ofte eller veldig ofte trives i barnehagen. Barna er ikke like positive som foreldrene. Mange barn trives, men ikke så mange som foreldrenes svar gir inntrykk av (Vartun mfl. 2013). Siden 2008 har andelen barnehager som oppgir å jobbe mye med sosial kompetanse økt, og mange barnehager arbeider med å forebygge mobbing. Dette tyder på at barnehagene i økende grad er opptatt av og jobber med barnas trivsel (Gulbrandsen og Eliassen 2013). Udir får tilbakemeldinger om at veilederen om barns trivsel er tatt godt imot og nå blir brukt.

Stabilitet i andel barn som får spesialpedagogisk hjelp

Andelen barn i barnehagen som får spesialpedagogisk hjelp etter opplæringsloven § 5 7, har hatt en svak økning de siste årene. I 2007 var andelen om lag 2 prosent, og i 2012 hadde den økt til 2,3 prosent. Til sammenligning hadde 4,3 prosent av elevene på 1. trinn i grunnskolen enkeltvedtak om spesialundervisning høsten 2012. I 2012 hadde hele 56 prosent av barnehagene minst ett barn med nedsatt funksjonsevne (Gulbrandsen og Eliassen 2013). Omtrent halvparten av barnehagene har satt i gang tiltak for barn som de mener har spesielle vansker, uten at barnehagen søker om ekstra ressurser

(Lekhal mfl. 2013). Dette kan tyde på at barnehagene er gode på å skape inkluderende fellesskap, også uten ekstra ressurser og/eller spesialpedagogisk hjelp.

Barn med særlige behov er et område Udir vil følge tett framover.

Flere minoritetsspråklige i barnehagen

Det var i 2012 en økning på 13 prosent minoritetsspråklige barn i barnehagen. Størst økning er det i gruppen ett- og toåringer, og vi vil følge nøye med på utviklingen også her.

Likeverdig og høy kvalitet i alle barnehager

Forskningsresultater fra de siste årene tyder på at rammene for barnehagene er i ferd med å bli mer like, blant annet når det gjelder finansiering og pedagogisk personale. Samtidig tyder forskningen på at hverdagen i barnehagen fortsatt er ulik for barna. For å sikre at alle barn får et likeverdig tilbud av høy kvalitet, er det viktig at barnehagene etterlever regelverket.

Revidering av forskriften om likeverdig behandling

Et godt finansieringssystem er en viktig forutsetning for at både kommunale og ikke-kommunale barnehager skal kunne gi et godt tilbud til alle barn. Et av formålene med den pågående revideringen av forskriften om likeverdig behandling er å gi ikke-kommunale barnehager en større grad av forutsigbarhet når det gjelder finansieringen. Vi ser at barnehagenes økonomiske rammer henger tett sammen med kvaliteten på barnehagetilbudet. Dersom endringer i forskriften fører til at de ikke-kommunale barnehagene får riktig tilskudd i forutsigbare rammer, vil dette være et godt grunnlag for et stabilt og godt barnehagetilbud.

Felles metodehåndbok for tilsyn med barnehageområdet og grunnopplæringen

Som et ledd i arbeidet for likeverdig og høy kvalitet i alle barnehager har vi i samarbeid med fylkesmennene utviklet en felles metodehåndbok for tilsyn med barnehageområdet og grunnopplæringsområdet. Håndboken vil være et godt virkemiddel for å få barnehagemyndigheten til å oppfylle sine forpliktelser knyttet til dette målet.

En tydeligere barnehagemyndighet

Kommunens rolle som barnehagemyndighet er i ferd med å bli tydeligere. Kommunene skiller i større grad mellom rollen som eier og rollen som barnehagemyndighet. De er også mer synlige for barnehagene ved at de fører mer tilsyn enn tidligere (basert på tall fra PWC 2010 og

Rambøl 2012), selv om det fremdeles er en betydelig andel av kommunene hvor myndighets- og eierrollen er organisert i samme enhet.

Det er fortsatt mange kommuner som strever med de to rollene, og som derfor har behov for kompetanseheving. Vi opplever at det har vært utfordrende å sette i gang et videreutdanningstilbud rettet mot kommunen som barnehagemyndighet. Tilbakemeldinger fra aktuelle tilbydere er at omfanget av studiet blir sett på som for begrenset. Vi er kjent med at flere fylkesmenn har satt i gang egne utviklingstiltak for å styrke kommunens kompetanse som barnehagemyndighet.

Prisen skal være så lav at alle som ønsker det, skal ha råd til å ha barn i barnehage

Makspris er lovfestet, men prisen vil bli noe høyere i 2014. For å nå målet er det viktig at kommunene i tillegg til makspris har egne ordninger som omfatter reduksjon i eller fritak for foreldrebetaling for barnefamilie med lavest inntekt. Vi følger med på foreldrebetalingen gjennom en årlig rapport. I januar 2013 hadde 22 prosent av kommunene inntektsgraderte foreldrebetalingssatser som en del av det ordinære betalingssystemet til barnehagene, mens 58 prosent av kommunene hadde andre moderasjonsordninger utenfor det ordinære betalingssystemet. 14 prosent av kommunene rapporterte at de ikke har andre moderasjonsordninger i barnehagen enn ordinær søskenmoderasjon. For mer utfyllende informasjon viser vi til rapporten «Undersøking om foreldrebetaling i barnehager» fra SSB (2013).

Udir vil følge utviklingen for å se hvordan endringene i foreldrebetalingen virker inn på deltakelsen i barnehagen.



**Betydelig
framgang for
norske elever
de siste årene**



SEKTORMÅL FOR GRUNNOPPLÆRINGEN

Alle elever som går ut av grunnskolen, skal mestre grunnleggende ferdigheter som gjør dem i stand til å delta i videre utdanning og arbeidsliv

Er vi på rett vei når det gjelder norske elevers grunnleggende ferdigheter?

De internasjonale studiene er foreløpig de eneste kildene vi har til å kunne vurdere utviklingen av norske elevers ferdigheter i utvalgte fag over tid. Vi hadde PIRLS i 2011, i desember 2012 kom TIMSS, og i desember 2013 kom PISA 2012. Dette er tre viktige studier som sier noe om utviklingen av norske resultater sammenlignet med resultatene i en rekke andre land vi ønsker å sammenligne oss med.

- TIMSS måler elevers kompetanse i matematikk og naturfag på 4. og 8. trinn
- PIRLS måler leseferdighet på 4. trinn
- PISA måler 15-åringers kompetanse i matematikk, lesing og naturfag.

Både i TIMSS og PIRLS ble det trukket ut et ekstrautvalg på 5. trinn for å få bedre å kunne sammenligne data med de øvrige nordiske landene.

Betydelig framgang for norske elever de siste årene

Norske elever på 4. og 5. trinn viste framgang i lesing, matematikk og naturfag sammenlignet med tidligere resultater i de internasjonale undersøkelsene TIMSS og PIRLS. Ingen andre land i TIMSS-studien kan vise til så sterk framgang i matematikk som norske fjerdeklassinger (2011). Også i PIRLS 2011 har elevene vist betydelig framgang og ligger nå over det internasjonale gjennomsnittet, både på 4. og 5. trinn.

Størst framgang for de faglig svakeste

Det har blitt færre elever på de laveste kompetansenivåene i matematikk, naturfag og lesing. PIRLS viser at forskjellen mellom de sterke og svake leserne er kraftig redusert fra 2001 til 2011. Norge er nå et av landene med minst forskjell i leseferdighet på 4. trinn. I 2011 viser leseresultatene også at forskjellen mellom gutter og jenter er mindre enn tidligere, men jentene leser fortsatt

bedre enn guttene. Andelen elever på høyt og avansert kompetansenivå i lesing har økt noe siden 2006, men andelen er fortsatt lavere enn den var i 2001, og lavere enn i Danmark og Finland.

En analyse av TIMSS 2011 viser at læringstrykket har økt i norsk skole fra 2007 til 2011. Læringstrykket er her målt på bakgrunn av spørreskjema til elever, lærere og foreldre, og det er definert som summen av

- forventningene de ulike aktørene i skolen har til elevenes prestasjoner
- lærernes forståelse av og suksess med implementering av læreplanen
- foreldrenes støtte til og elevenes respekt for skolen

Det økte læringstrykket kan forklare hvorfor elevene på 8. trinn gjør det bedre i matematikk og naturfag.

PISA 2012: Stabile resultater over tid

PISA 2012 viser ikke samme framgang i resultater som TIMSS og PIRLS 2011. Det er likevel viktig å merke seg at den elevgruppen som viste størst framgang i TIMSS 2011, var elevene på 4. trinn, og denne gruppen vil være 15 år først i 2017. I PISA 2012 presterer de norske elevene omtrent som OECD-gjennomsnittet i matematikk, naturfag og lesing. De ligger litt over gjennomsnittet i lesing og litt under snittet i matematikk og naturfag.

Matematikk var hovedområdet i PISA 2012, og trenden måles fra 2003, da matematikk var hovedområdet for

første gang. Det er en liten nedgang i matematikkresultatene siden forrige undersøkelse i 2009, men sammenlignet med resultatene i 2003 er endringene ikke signifikante. Også i naturfag har det vært en svak, men ikke signifikant, tilbakegang siden 2009. Resultatene i lesing har holdt seg stabilt over OECD-gjennomsnittet i alle målingene, med unntak av bunnåret i 2006.

Høy andel svake og få i toppsjiktet

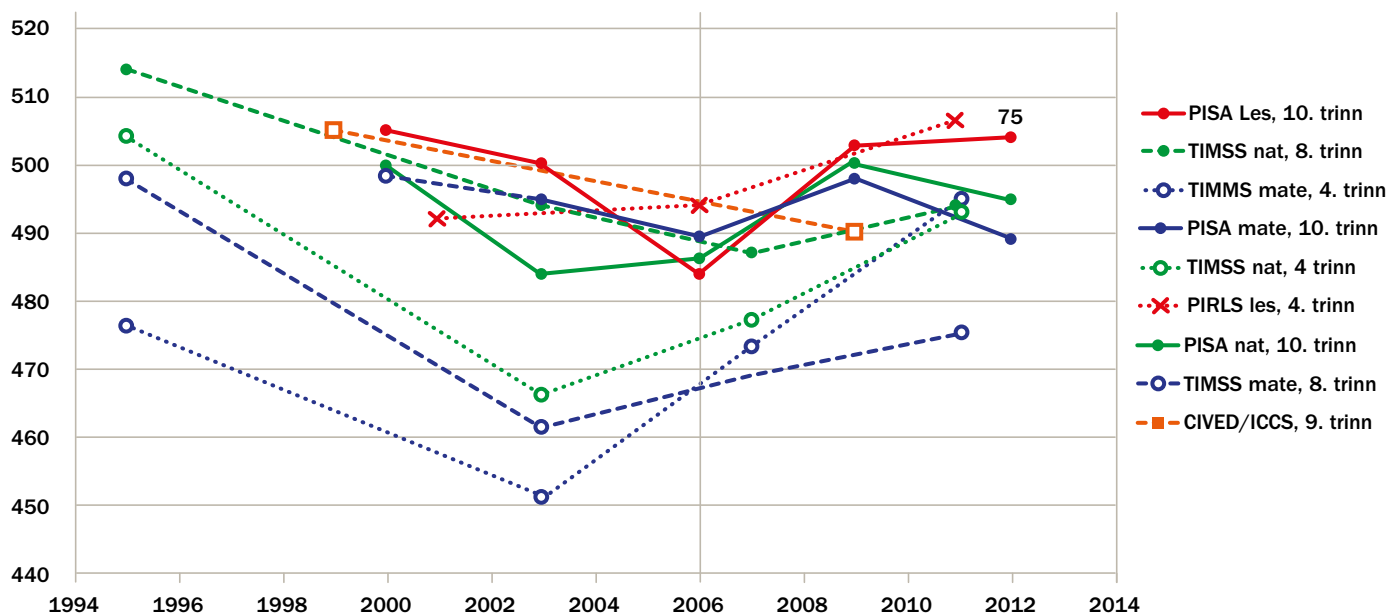
Nedgangen i de norske matematikkresultatene siden forrige undersøkelse i 2009 ser ut til å henge sammen med en økning i andelen som presterer på de laveste nivåene. Det er omtrent like stor andel som presterer på toppnivå i matematikk i 2009 som i 2012. Sammenlignet med 2003 er det færre elever på toppnivå i matematikk.

Sosial bakgrunn betyr mindre enn i mange andre land

Sosial bakgrunn og hvilken skole du går på, betyr mindre for elevenes resultater i Norge, enn tilfellet er for de fleste andre land i undersøkelsen. Betydningen av sosial bakgrunn har også blitt mindre siden 2003. Norge har dessuten mindre forskjell mellom minoritets-elever og majoritetselever enn i de andre nordiske landene.

Store kjønnsforskjeller i lesing

Norske gutter og jenter har omtrent like resultater i matematikk, men jentene gjør det betydelig bedre enn guttene i lesing. Forskjellen i leseresultater mellom gutter og jenter er omtrent uendret siden den første PISA-studien i 2000.



Er vi på rett vei?

Undersøkelsene som kom de siste tre årene, viser tilsynelatende motstridende trender. Mens TIMSS og PIRLS viser framgang, står PISA på stedet hvil. TIMSS og PIRLS viser også at det har blitt færre elever på de laveste kompetansenivåene på 4. og 5. trinn. I PISA har utviklingen gått i motsatt retning, og det har blitt flere elever på de svakeste nivåene siden 2009.

En forklaring på dette kan være at elevene som gjennomførte TIMSS og PIRLS på 4. og 5. trinn i 2011, fortsatt ikke er kommet til ungdomstrinnet. De har også vært inkludert i tiltak som økt timetall fra 1. til 4. trinn og kartleggingsprøver på 1. og 2. trinn. Disse tiltakene har ikke omfattet elevene som ble målt i PISA i 2012. Det er derfor grunn til optimisme på vegne av de yngre elevene som har fått hele sin opplæring etter Kunnskapsløftet.

Alle elever og læringer som er i stand til det, skal gjennomføre videregående opplæring med kompetansebevis som anerkjennes for videre studier eller i arbeidslivet

I de siste årene er det satt i gang en rekke tiltak for å få flere til å gjennomføre videregående opplæring. Ny GIV, som ledes og gjennomføres av KD, er hovedsatsingen. Målet er å øke andelen som fullfører og består fra 69 prosent for 2004-kullet, til 75 prosent for 2010-kullet.

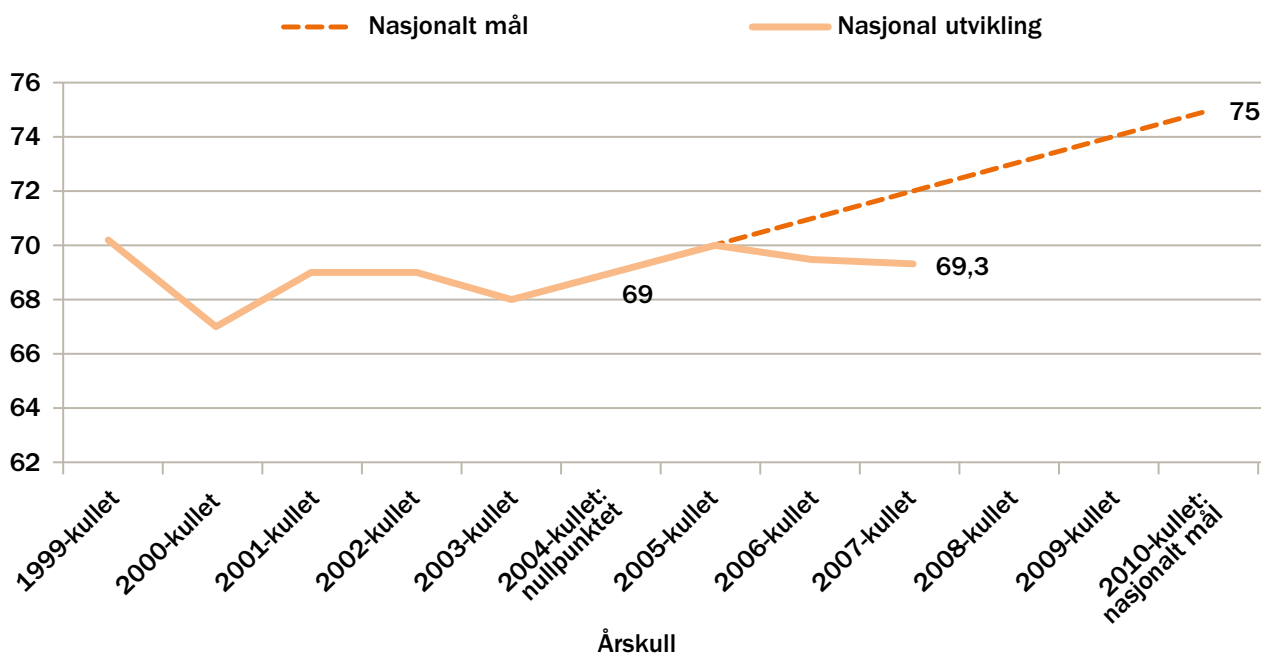
Udires bidrag til Ny GIV har i hovedsak vært at vi har hatt ansvaret for Ny GIV-skoleringen for lærere på ungdomstrinnet og i videregående opplæring, og for å etablere videreutdanningstilbud for oppfølgingstjenesten. I tillegg kommer utviklingen av gjennomføringsbarometeret som skal gi et tallgrunnlag for å kunne vurdere hvilken effekt satsingen har. Lesesenteret, Skrivesenteret og Matematikksenteret har utviklet det faglige programmet og gjennomfører skoleringen.

Lykkes vi med satsingen på bedre gjennomføring?

Andelen som fullfører og består innen fem år, har ligget stabilt mellom 67 og 70 prosent siden 1999-kullet. Siden 1999-kullet sank andelen som fullførte og besto fram til 2003-kullet. Etter dette økte andelen fram mot 2005-kullet, for så å synke litt igjen fram til 2007-kullet.

Gjennomføringsbarometeret 2013:2 viser en liten nedgang i andelen som fullfører og består fra 2005- til 2006-kullet. Denne nedgangen innebærer at vi nasjonalt ligger 2,7 prosentpoeng bak skjema for å nå målet om 75 prosent som gjennomfører og består i 2013. Fra 2005-kullet til 2007-kullet peker pilene i feil retning.

Tabellen under viser elever og læringer som fullfører og består innen fem år etter de begynte i videregående opplæring. Den nasjonale utviklingen sett i lys av den nasjonale målsetningen. Prosentandel.



Bak de nasjonale gjennomføringstallene skjuler det seg store fylkeskommunale variasjoner. Oslo har en gjennomføringsgrad på 75 prosent etter fem år, mens Finnmark ligger på bunn med 49 prosent. Gjennomføringsbarometeret 2013:2 viser at det bare er tre fylker som er i nærheten av å nå målet om 75 prosent gjennomføring. Det er også fortsatt stor forskjell i gjennomføringsgraden mellom studieforberedende og yrkesfag. Nasjonalt ligger denne forskjellen på rundt 30 prosentpoeng til fordel for studieforberedende.

Gjennomføringsbarometeret 2013:2 tyder på at vi så langt ikke ser resultater av arbeidet som er gjort for å få flere til å gjennomføre videregående opplæring.

Fortsatt mangel på læreplasser

Frafallet er størst på yrkesfagene, og sektormålet peker blant annet på tilgang til læreplasser som et viktig tiltak for yrkesfagene. Det ble i 2012 etablert en samfunnskontrakt mellom myndighetene og partene i arbeidslivet for å få lærekontrakter til alle elever som ønsker det.

Per 1. desember 2013 var det totalt 24 500 primær-søkere til læreplass. Omtrent 16 500 primær-søkere hadde fått godkjent lærekontrakt. Dette utgjorde 68 prosent av søkerne. I tillegg hadde 900 søkere med skoleplass som førsteønske fått godkjent lærekontrakt. Antallet godkjente lærekontrakter var kun 13 flere enn på samme tid i fjor, men 650 høyere enn i 2011.

Fra 1. oktober 2012 til 30. september 2013 er det inngått 18 679 nye lærekontrakter. Dette tilsvarer en økning på 2,2 prosent fra 2011. Denne økningen er altfor lav dersom vi skal nå målet i samfunnskontrakten om 20 prosent økning i antall lærekontrakter fra 2011 til 2015.

Positive erfaringer med arbeidslivsfaget

Arbeidslivsfaget er et tiltak for økt gjennomføring. I løpet av 2013 har vi fått tydelige tilbakemeldinger på at forsøket med arbeidslivsfaget har vært vellykket. Evalueringen fra NOVA viser at vi har lyktes med å tilby elevene et praktisk fag som alternativ til fremmedspråk og språklig fordypning på 8. trinn. Elevene trives svært godt med faget, og lærerne mener faget øker elevenes skolemotivasjon. Mange lærere mener at flertallet av elevene har økt sine grunnleggende ferdigheter og gjort dem bedre i stand til å velge videregående opplæring.

Alle elever og lærlinger skal oppleve inkludering og mestring

Har flere elever fått et bedre læringsmiljø i 2013?

Elevundersøkelsen er vår viktigste indikator på elevens læringsmiljø. I tillegg gir Internasjonale studier som PISA verdifull informasjon om utviklingen av elevenes læringsmiljø.

Vi har etter hvert solid belegg for å si at et godt læringsmiljø henger sammen med gode læringsresultater. Derfor har Udir satt i gang en omfattende satsing på Bedre læringsmiljø.

Med læringsmiljø mener vi de samlede kulturelle, relasjonelle og fysiske forholdene på skolen som har betydning for elevenes læring, helse og trivsel. Læringsmiljø handler om relasjoner mellom elevene og mellom elev og lærer. Læringsmiljøet formes også av hvordan læreren leder undervisningen og klassen, og av hvordan skolen blir ledet og organisert. I tillegg er samarbeidet mellom skole og hjem viktig for et godt læringsmiljø.

Redusert bråk, uro og mobbing gir grunn til optimisme

I 2013 ble den obligatoriske gjennomføringen av Elevundersøkelsen flyttet fra vårsemesteret til høstsemesteret. Dette innebærer at vi ikke får den fullstendige analysen av Elevundersøkelsen 2013 før våren 2014. Vi fikk likevel en første analyse av bråk, uro og mobbing allerede i januar 2014. Denne viser at færre elever svarer at de blir mobbet på skolen. Det er for tidlig å konkludere med at vi ser en reell reduksjon i mobbing, eller om nedgangen skyldes endringene i undersøkelsen. Samlet sett gir undersøkelsene likevel grunn til en positiv tolkning.

Det har vært en positiv trend med at lærerne bruker mindre tid på å få ro i klassen, og at elevene i mindre grad forstyrrer andre elever når de jobber. Elevundersøkelsen 2013 viser en svak tendens til bedre arbeidsro.

PISA 2012 viser at det har blitt et bedre læringsmiljø i norske klasserom siden 2003. Elevene rapporterer om mindre bråk og uro, og bedre samhandling mellom elever og lærere. I 2003 svarte 64 prosent av elevene at lærerne aldri eller sjelden måtte bruke lang tid for å roe ned uro i klassen. I 2012 svarte 76 prosent det samme.

Også skolelederne melder om et bedre læringsmiljø i PISA-studien. I 2003 svarte 26 prosent av rektorene at elevene sjelden eller aldri ødela undervisningen med bråk og uro. I 2012 steg denne andelen til 50 prosent.

Flertallet av elevene opplever mestring

Ifølge Elevundersøkelsen 2012 opplever 60 prosent av elevene ofte mestring når

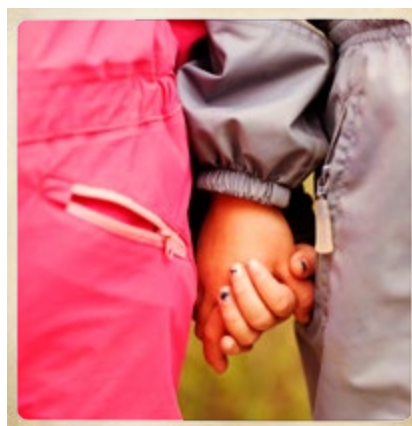
- læreren går gjennom og forklarer nytt stoff
- de skal gjøre arbeidsoppgaver på egen hånd
- de gjør lekser

Omtrent 13 prosent sier de alltid opplever mestring på disse tre områdene. De siste årene har det vært lite endring i andelen elever som opplever mestring. Det er litt flere elever som opplever mestring i grunnskolen enn i videregående opplæring. Det er også færre som opplever mestring på yrkesfaglige utdanningsprogrammer enn på studieforbereidende utdanningsprogrammer.

Elevene opplever i hovedsak at de får faglige utfordringer. Nesten 80 prosent svarer i Elevundersøkelsen at de får faglige utfordringer i mange eller i de fleste fagene. Nesten fire prosent opplever at de ikke får faglige utfordringer i mange eller i alle fag. Det er også flere gutter enn jenter som opplever dette.

Ni av ti lærlinger trives

En analyse av Lærlingundersøkelsen 2011 viser at ni av ti lærlinger sier at de trives på arbeidsplassen. Det store flertallet er motiverte til å lære og ønsker å fullføre læretiden. Halvparten av lærlingene sier de er fornøyde eller svært fornøyde med den opplæringen de fikk på skolen som forberedelse til læretiden. Lærlingene innenfor barne- og ungdomsarbeiderfaget er mest positive. Her svarer 74 prosent at de er fornøyde eller svært fornøyde. Lærlingene innenfor tømrerfaget er minst positive. Her er kun 40 prosent fornøyde eller svært fornøyde.



VIRKSOMHETSMÅL OG PRIORITERINGER

Et godt kunnskapsgrunnlag og systemer for å vurdere og styrke kvaliteten i barnehagene og i grunnopplæringen

Kunnskapsgrunnlaget er mer enn forskning og statistikk

Statistikk og forskningsrapporter utgjør en viktig del av Udirs kunnskapsgrunnlag. Men også andre former for systematiske tilbakemeldinger, for eksempel fra systemet for overvåking av implementering av læreplanene, fra tilsynsrapporter og bransjeanalyser fra de faglige rådene, er viktige elementer. Kunnskapsgrunnlaget inkluderer også kunnskap som i ulik grad er dokumentert og systematisert. Vi henter for eksempel inn en stor mengde tilbakemeldinger fra utdanningssektoren, som ikke viser seg i form av statistikk og forskning.

Hvilke tema har vi fått ny kunnskap om i 2013?

Kunnskapsgrunnlaget øker etter hvert som vi produserer mer statistikk og bestiller mer forskning. Også de internasjonale studiene og surveyene gir oss viktig informasjon om vårt utdanningssystem. Rapportene har gitt ny innsikt

i tilstanden i sektoren og hva som fremmer kvalitet.

Rapportene viser for eksempel følgende:

- Lærere har fått et mer bevisst forhold til vurdering og bruker i større grad underveisvurdering for å fremme læring.
- Læringsmiljøets betydning for resultater har blitt ytterligere forsterket.
- Det er få barn som skader seg i norske barnehager.
- Satsinger som rektorskolen og videreutdanning blir tatt godt imot av deltakerne.
- Nasjonale prøver brukes i større grad av administrasjonen enn av lærerne.
- Leksehjelp virker ikke sosialt utjevnende.

Slik sikrer vi kvalitet på kunnskapsgrunnlaget

I løpet av 2013 har vi fått bedre kvalitet på statistikken vi produserer. Dette gjelder spesielt på statistikk for videregående opplæring. Særlig har lærlingstatistikken og gjennomføringsstatistikken blitt mer gjennomarbeidet og sofistikert. Vi har også blitt bedre til å publisere statistikk til fastsatte tidspunkter.

Vi har gjennom flere år utviklet og etablert et system for kvalitetssikring av rapportene vi bestiller. Erfaringene fra evalueringen av Kunnskapsløftet har bidratt til at vi større grad enn tidligere legger vekt på å hente inn eksterne forskere som kommenterer utkast til rapporter. Elevundersøkelsen er revidert og ble gjennomført i ny versjon for første gang i 2013. Vi ser også at flere deltar i Lærlingundersøkelsen, og at fylkeskommunene mener undersøkelsen er et viktig verktøy for å utvikle kvalitet i fagopplæringen.

Vi har i løpet av 2013 utviklet nye indikatorer for statistikken vi publiserer, samtidig som vi har videreført det kontinuerlige arbeidet med å forbedre datagrunnlaget. I 2013 har vi spesielt prioritert data om spesialundervisning.

Undersøkelsestrøtthet kan gå ut over kvalitet

Vi ser flere utfordringer når det gjelder kvaliteten på kunnskapsgrunnlaget. En utfordring, som blant annet kom til syne under gjennomføringen av TALIS 2013 og felles spørring, er at vi merker en generell undersøkelsestrøtthet blant respondentene. Det er i mange tilfeller problematisk å få tilstrekkelig antall svar til enkelte kvantitative undersøkelser. Dette kan gå ut over kvaliteten på undersøkelsene.

Mange oppdrag er lite generaliserbare

I 2013 har vi hatt 35 oppdrag på grunnopplæringen og ni på barnehageområdet. Dette er oppdrag som varierer i omfang og kompleksitet. Noen er avsluttet i 2013 og noen går over flere år. Dette er en betydelig mengde oppdrag som skal forberedes, settes ut på anbud og ikke minst analyseres og formidles. Det store antallet oppdrag binder opp ressurser i Udir, og det er grunn til å spørre om vi får tilstrekkelig ut av ressursbruken. Vi ser særlig at en del kvalitative undersøkelser vi bestiller har små utvalg, og at de er lite generaliserbare. Sammen med kvantitative data kan imidlertid slike undersøkelser gi viktig informasjon.

Er kunnskapsgrunnlaget relevant og blir det brukt?

Relevans må vurderes ut fra formålet til hver enkelt rapport og til hver statistikkpublisering. De fleste rapportene vi bestiller, gjør vi på oppdrag fra KD, og de er evalueringer av egne virkemidler. Disse er relevante i den grad de kan brukes til å justere virkemidlene. I 2013 har flere av rapportene fått direkte betydning for hvordan virkemidlene blir innrettet. Alle rapporter som bestilles, sendes til KD med våre anbefalinger og vurderinger knyttet til policyendringer.

Ut fra besøkstallene på *udir.no* er disse de tre mest leste rapportene:

1. "Den gode timen" fra NIFU med 4 386 besøk
2. «Tydelig lederskap gir gode elevprestasjoner» fra FORSKNING VISER 01 2013 med 2 523 besøk
3. «Elevundersøkelsen 2012 – analyse av mobbing, uro og diskriminering» fra NTNU med 2 169 besøk

I løpet av 2013 hadde Skoleporten 283 580 besøk. I 2012 lå besøket på i overkant av 336 000 besøk. Dette viser en liten nedgang i antall besøk på Skoleporten, selv om vi hadde forventet at bruken gikk opp etter hvert som Skoleporten ble mer kjent. I desember 2013 ble det lansert et nytt brukergrensesnitt som vi mener vil øke tilgjengeligheten og relevansen for brukerne våre.

Vi har i 2013 satt i gang flere tiltak for å gjøre kunnskapsgrunnlaget mer tilgjengelig og relevant for sektoren. For å gjøre det mer relevant er det viktig å vise sammenhenger mellom ulik forskning og ulik statistikk. Derfor har vi utviklet to artikkelserier som bruker henholdsvis statistikk og forskning til å svare på konkrete og aktuelle problemstillinger.

Vi har publisert fem notater i statistikkserien og tre i forskningsserien. Artiklene her fått relativt mye besøk på *udir.no* sammenlignet med besøkstall til forskningsrapporter generelt. De blir også referert til i debattinnlegg og brukes av journalister som faktagrunnlag.

Det er også utviklet en ny visning av alle forskningsrapporter på *udir.no* som gjør det lettere å finne fram til ulike rapporter fordelt på tema og prosjekter.

Gir kvalitetsvurderingssystemet grunnlag for å vurdere endringer over tid?

OECD ga i 2011 råd om at Norge bør fullføre Nasjonalt kvalitetsvurderingssystem slik at det framstår som et sammenhengende system. Systemet og sammenhengene mellom elementene i kvalitetsvurderingssystemet var for utydelige for brukerne. Derfor har vi utviklet en visuell og klikkbar modell for grunnopplæringen og en for fag- og yrkesopplæringen på *udir.no*. De klikkbare modellene skal gjøre det enklere for nasjonale myndigheter, skoleeiere, skoleledere og lærere/instruktører å bruke det vi vet om læringsmiljø og læringsresultater til å vurdere hvordan opplæringen for elever og lærlinger kan bli bedre.

Selv om vi ikke har systematiske vurderinger av den nye presentasjonen, er inntrykket vårt at modellene er nyttige for brukerne. Modellene er utviklet i samarbeid med skole-

ledere, skoleeiere og representanter fra fagopplæringen.

Arbeidet med å tilrettelegge for at nasjonale prøver skal måle utviklingen over tid, har pågått i 2013, og de første trendmålingene for regning og matematikk skal etter planen publiseres i 2014.

Kunnskapsgrunnlaget om barnehager

Det er naturlig at vårt kunnskapsgrunnlag om barnehagen ikke er like omfattende som på utdanningsfeltet, hvor vi har bygd kunnskap systematisk over lengre tid. Vi har likevel gjennom skandinavisk samarbeid systematisert og gjort tilgjengelig en betydelig mengde kunnskap på kort tid. Den skandinaviske forskningsdatabasen www.nb-ecec.org har samlet skandinavisk barnehageforskning fra 2006 til i dag. Databasen er gratis, og alle kan laste ned rapportene derfra. Forskningen er kvalitetsvurdert av danske Clearinghouse for Utdannelsesforskning.

I år kommer halvparten av studiene i databasen fra norske forskningsmiljøer, noe som tyder på høy aktivitet i de norske miljøene som forsker på barnehager.

Databasen er ikke særlig godt kjent og blir ikke utnyttet godt nok slik den framstår i dag. Den gir likevel et verdifullt grunnlag for forskningsformidling til barnehagene. Derfor har vi i 2013 blant annet startet arbeidet med et eget forskningstidsskrift rettet mot ansatte i barnehager. Magasinet er en del av arbeidet med kvalitet i barnehager og skal formidle utvalgte tema fra databasen som er tilpasset barnehageansatte. Vi er i startfasen av å utvikle et system for å måle kvalitet i barnehagene. Arbeidet startet i 2003 og vil pågå til 2017.

Regelverket forstås og etterleves

Regelverk er det viktigste styringsvirkemiddelet i utdanningssektoren, men vi har solid dokumentasjon på at implementering av regelverk og regelverksendringer er utfordrende. Resultater fra tilsyn viser at barnehageeiere og skoleeiere i for liten grad etterlever kravene i barnehage-loven, opplæringsloven og privatskoleloven.

Regelverksimplementering er ikke bare en utfordring for våre sektorer, men en generell utfordring i forholdet mellom stat og kommune. Stortingsmelding 12 (2011–2012) peker på at omfanget av regelstyring har økt betraktelig på flere områder, og at dette stiller store krav til kapasiteten og kompetansen i kommunene.

Manglende etterlevelse av regelverket svekker rettssikkerheten og er i strid med prinsippet om likebehandling.

Udir gjennomførte derfor i 2013 et forprosjekt for å se nærmere på hvordan etterlevelse av regelverket i sektorene kan heves. Gjennom forprosjektet har vi innhentet råd og anbefalinger fra sektorene. Vi må

- ha klare prioriteringer
- tydeliggjøre roller og ansvar
- kommunisere godt med sektorene
- være relevante
- være lyttende
- ha høy kompetanse på feltet

Forprosjektet har dannet utgangspunkt for en større satsing som skal bidra til bedre samsvar mellom statens politikk slik den er uttrykt gjennom regelverket, og den praksis vi ser i barnehager, skoler og opplæring. Satsingen skal settes i verk i 2014, og vi mener den vil være et viktig tiltak for en bedre etterlevelse av regelverket på sikt.

Resultater fra arbeidet med regelverksimplementering

Har vi indikasjoner på at forståelsen for regelverket og etterlevelsen har blitt bedre i løpet av 2013?

Den tydeligste indikatoren på økt etterlevelse av regelverket finner vi i resultatene fra et felles nasjonalt tilsyn med elevenes rett til et godt psykososialt miljø. Her har vi ført tilsyn siden 2010, og vi ser at tilsynet har hatt effekt ved at færre skoler enn tidligere har avvik fra opplæringslovens bestemmelser. Selv om det fortsatt er for mange avvik, viser dette at tilsyn på et område over tid bidrar til å øke etterlevelsen av regelverket.

Vi ser også at omfanget av klagesaker til flere fylkesmannsembeter på kapittel 9a i opplæringsloven har økt betraktelig. Dette mener vi ikke er et resultat av dårligere etterlevelse av regelverket, men et resultat av at flere foreldre og elever er blitt mer kjent med rettighetene knyttet til et godt psykososialt miljø. I 2013 har vi lagt vekt på informasjon til foreldre, spesielt gjennom en egen brosjyre om regelverket i grunnskolen. Denne brosjyren er spredt i et stort omfang til foreldre over hele landet. Opplaget var på 15 000. Av disse sendte vi 6 200 til grunnskolene. Alle skolene fikk to eksemplar hver, en til rektor og en til FAU. Brosjyren ligger også tilgjengelig i elektronisk format på udir.no, og den kan bestilles fra Bestillingstorget.

Arbeidet med å øke etterlevelse av regelverket har i 2013 vært i en fase hvor vi har lagt mye vekt på å hente inn informasjon og drøfte løsninger med sektoren. Det er

gjort mye godt arbeid med formidlingen av regelverket, blant annet ved å bruke et enklere språk. Vi har ryddet på nettsidene og jobbet med juridiske tekster, slik at de blir lettere å forstå. Det er likevel for tidlig å se tydelige effekter av arbeidet. Det viktigste vi har oppnådd på dette området, er å komme fram til en kunnskapsbasert arbeidsmetode for hvordan vi på en bedre måte kan formidle og implementere regelverk i sektoren.

Ny tilsynsmetode viser positive resultater

I 2013 har vi prøvd ut en ny type tilsynsmetodikk som legger mer vekt på læring og veiledning enn tidligere. Det er lagt inn en veiledningsfase i forkant av tilsynet, hvor skoleeier får skriftlig materiell som redegjør for de rettslige kravene, samlinger med presentasjoner om det regelverket som tilhører tilsynsområdet, og egenvurderingsskjemaer til utfylling. Erfaringene fra piloteringene er positive. Flere skoleledere fremhever at egenvurderingsskjemaene har bidratt til refleksjon rundt egen praksis, og at de har fungert som verktøy for å sette i gang endringsprosesser i egen virksomhet. Flere har også fremhevet at temaet treffer rett inn i skolens kjernevirksomhet, og at de derfor opplever temaet som relevant og nyttig for skolehverdagen. Gjennom piloteringen har vi også fått tilbakemeldinger på at skolene ønsker konkrete verktøy velkommen for å sikre at de følger regelverket, noe egenvurderingsskjemaene er et eksempel på.

Tilsyn med privatskoler har gjort regelverket tydeligere

Tilsynet med privatskolene Akademiet og Bergen Private Gymnas har vært svært omfattende. Vårt tilsyn avdekket at skolene hadde handlet varer og tjenester til overpris hos nærstående selskaper. Den massive medie-dekningen som saken fikk, har i betydelig grad rettet oppmerksomheten på regelverket og på vilkårene for å motta statstilskudd. Tilbakemeldingene fra privatskolene viser at de er positive til klargjøringen fra Udir.

Embetene har en nøkkelrolle

Erfaringer fra land som lykkes med implementering i utdanningssektoren, viser at kapasitetsbygging lokalt er et viktig virkemiddel. De juridiske ressursene i kommunene er ofte begrenset, og vi er derfor spesielt avhengig av høy regelverkskompetanse hos fylkesmannsembetene. Det er rom for å styrke embetenes kompetanse på opplæringsloven, barnehageloven og privatskoleloven. Vi har tidligere gjennomført regelverkssamlinger med fylkesmennene hvor vi har tatt opp tema som vi mener er aktuelle. Denne formen for kapasitetsbygging har trolig ikke vært tilstrekkelig. Det er fortsatt for stor variasjon mellom embetene når det gjelder regelverkskompetanse på våre områder. Derfor har vi i 2013 endret innrettingen

på kapasitetsbyggingen. Opplæringen er nå mer styrt av embetenes behov og har en mer tverrfaglig innretting. Vi samarbeider mye tettere med fylkesmennene, og tilbakemeldingene fra de som har deltatt på temasamlingene, har vært gode.

Øke sektorenes kompetanse til å løse de prioriterte utfordringene

Vi velger en tredelt tilnærming for å vurdere måloppnåelse for kompetanseutviklingen i sektorene.

Med kompetanseutvikling mener vi følgende:

1. Individuell kompetanseutvikling i form av studiepoeng (videreutdanning)
2. Individuell og kollektiv kompetanseutvikling uten studiepoeng (etterutdanning)
3. Støttmateriell, ressurser og veiledninger

Har vi bidratt til å øke sektorenes kompetanse gjennom de tre formene for kompetanseutvikling? Øker vi kompetansen på de riktige områdene med en hensiktsmessig ressursbruk? Vi vil først vurdere barnehageområdet og deretter grunnopplæringsområdet.

Barnehagen

Flere kvalifiserte pedagoger i barnehagen

Siden 2009 har antallet pedagogiske ledere med godkjent utdanning i barnehagene økt, men sektoren mangler fortsatt 4 000 barnehagelærere for å fylle kravene til pedagognormen.

Vi har videreført og økt antall midlertidige studieplasser til Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU). Studiet blir godt mottatt i sektoren. Studentene, som er kjent med barnehagens oppgaver, ansvar og utfordringer, fortsetter å arbeide i barnehagen etter endt studietid. ABLU bidrar derfor til å rekruttere og beholde erfarne ansatte i barnehagen.

Videreutdanningen i barnehagepedagogikk, som er et tilbud til personer med annen treårig pedagogisk høyskoleutdanning, er et annet viktig tiltak for å kvalifisere og rekruttere pedagogiske ledere. Det ble gitt midler til nye midlertidige klasser i 2013. (Se også s. 37)

Ny organisering av studiet Pedagogisk utviklingsarbeid i barnehagen (PUB) gir resultater

Studiet, som er rettet mot barnehagelærere som arbeider i barnehagen, er et virkemiddel for å beholde allerede kvalifiserte ansatte i barnehagen. Udir har erfart at det er

store utfordringer knyttet til PUB-studiet både når det gjelder rekruttering og gjennomføring. Fram til 2013 fikk UH-sektoren tildelt midler til arbeidet med studiet. I 2012 ble 53 av 105 studieplasser igangsatt. Vi har i 2013 hatt en prøveordning med ny organiseringen av tiltaket. Tett samarbeid med Fylkesmannen når det gjelder organisering, rekruttering og markedsføring av studiet, har gitt resultater. I 2013 har seks embeter fått midler til studiet som tilsvarer 139 midlertidige plasser. Vi venter på årsrapporten fra Fylkesmannen før vi kan si noe om det endelige antall studieplasser i 2013.

Økt kompetanse for styrere og barnehagemyndighet

Deltakerne på den nasjonale lederutdanningen for styrere i barnehagen er generelt svært tilfredse med kvaliteten på studiet. Evalueringen viser at det er godt samsvar mellom det studiet legger vekt på, og det deltakerne selv mener burde vektlegges. Deltakerne mener utdanningen i stor grad har bidratt til bedre forståelse og utøvelse av egen lederrolle.

Videreutdanning for kommunen som barnehagemyndighet er et nytt studie som i 2013 er satt i gang ved to høgskoler. Det er ønskelig å sette i gang studiet ved flere utdanningssteder i 2014.

Store variasjoner i assistentenes kompetanse

Assistentene utgjør to tredjedeler av gruppen ansatte i norske barnehager. Vi har i 2013 lagt til rette for utvikling og videreføring av tiltak som skal sikre et kompetanse-tilbud til alle grupper assistenter.

Kompetansehevingstudier for assistenter ble videreført, og antall studieplasser ble økt i forhold til behovene som embetene har rapportert. Flere embeter fikk midler til å sette i gang ekstra klasser med inntil 30 studenter. Fylkesmannen fikk midler for å legge til rette for at assistenter kan avlegge fagprøven som barne- og ungdomsarbeider gjennom praksiskandidatordningen. Vi venter på årsrapporten fra FM før vi kan si noe om hvor mange som har benyttet seg av disse tilbudene.

Videreutdanningstiltak i barnehagen mangler utgiftsdekning

De senere årene er det stilt betydelige midler til disposisjon både for å rekruttere flere kvalifiserte ansatte og for å øke kompetansen til ansatte i barnehagen. Det er en utfordring at få søker og at flere avbryter studiene på grunn av manglede utgiftsdekning. Mange får heller ikke permisjon med lønn for å delta på videreutdanning. Det er også en utfordring for barnehageeieren å dekke utgifter til vikar.

Barnehagebasert kompetanseutvikling blir godt mottatt i sektoren

Udir videreførte kompetansesatsingen Vennskap og deltakelse i 2013 i påvente av ny kompetansestrategi. Satsingen, som har barnehagens praksis som grunnlag, omfatter alle ansatte i barnehagen. Embetene melder at kompetansesatsingen når ut til ansatte i både kommunale og ikke-kommunale barnehager og er positivt mottatt i sektoren. Vi får også tilbakemeldinger på at materiell vi har utviklet, støtter opp under utviklings- og kompetansearbeidet i barnehagene. Vi vil derfor prioritere å utvikle slike ressurser. Se omtale av dette under faste oppdrag.

Barnehagefaglig grunnkompetanse er et nytt tiltak som omtales i den nye kompetansestrategien. Tiltaket er rettet mot assistenter med liten erfaring og begrenset kjennskap til barnehagens innhold, ansvar og arbeidsoppgaver, og skal gjennomføres lokalt. Vi avventer årsrapporten fra Fylkesmannen før vi kan si noe om omfanget og erfaringene med denne bruken av kompetansemidler.

Grunnoppplæringen

Videreutdanning av lærere og rektorer er godt mottatt

Vi har rettet innsatsen mot den videreutdanningen som gir individuell kompetanse i form av studiepoeng gjennom Kompetanse for kvalitet. I studieåret 2012–2013 deltok 1 723 lærere i videreutdanning med statlig støtte, og disse planla i snitt å gjennomføre 29,2 studiepoeng hver. Tilbudene er evaluert gjennom en deltakerundersøkelse fra NIFU. Ifølge undersøkelsen opplever 90 prosent av deltakerne at kvaliteten på tilbudene er svært god eller god. Mange lærere kunne også tenke seg å ta mer videreutdanning. Deltakerne synes studiene er tilrettelagt på en god måte ved studiestedene og på skolene, og at studiene har høy kvalitet og et praksisnært innhold.

Gjennom videreutdanningen øker lærernes formelle, individuelle kompetanse. Vi mangler imidlertid et godt system for å kartlegge hvilke fag lærerne har utdanning fra sin lærerutdanning og videreutdanning. Et slikt system er nødvendig for å følge utviklingen av behovet for lærerkompetanse mer systematisk på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå.

Rektorutdanningen er et annet viktig videreutdannings-tiltak for å heve kompetansen i sektoren. Evalueringen viser at høye forventninger hos deltakerne er innfridd, og de mener utdanningen har gjort dem bedre i stand til å lede skolene. 500 deltakere startet opp i 2013, og disse blir ferdige i løpet av 2014.

Skolebasert kompetanseutvikling gir god effekt

Vi har foretatt en tydelig og bevisst dreining av arbeidet med uformell kompetanseutvikling ved å prioritere kollektiv kompetanseutvikling på skolene framfor individuell etterutdanning. Både internasjonal forskning, best practice og erfaringer fra blant annet Kunnskapsløftet Fra ord til handling - viser at skolebasert kompetanseutvikling gir mer varige og mer omfattende praksisendringer enn individuell etterutdanning.

Gjennom satsingen på Ungdomstrinn i utvikling får alle skoler med ungdomstrinn tilbud om støtte til skolebasert kompetanseutvikling. NTNU har evaluert skolene som deltok i piloteringen 2012–2013, og konkluderer med at skoler som allerede har de beste forutsetningene for felles læring og utvikling, også er best i stand til å dra nytte av den skolebaserte kompetanseutviklingen. I evalueringen ga NTNU tydelige råd om hvordan virkemidlene bør innrettes for at alle ungdomsskoler skal ha nytte av satsingen. Aktive skoleledere og god læringsledelse er kjennetegn ved skoler som lykkes med kompetanseutvikling.

Lærende nettverk og dialogbasert arbeid viktig for vurdering

Vurdering er en kjerneoppgave som påvirker skoler og lærebedrifter når det gjelder forståelse for læreplanene og for hvordan opplæringen gjennomføres. Dette er derfor en kompetanse som er kritisk nødvendig for å få til mer og bedre læring hos elever og læringer. Fra 2010 har vi hatt en omfattende nasjonal satsing på vurdering for læring. Målsettingen er å øke kompetansen og forståelsen for vurdering som redskap for læring hos skoleeiere, skoler og lærebedrifter gjennom lærende nettverk og dialogbasert arbeid. Forskningsbasert kunnskap viser at dette er viktige suksessfaktorer i en vellykket reformimplementering. I evalueringen av Kunnskapsløftet blir satsingen fremhevet som det området hvor forskerne finner størst praksisendring (NIFU 2012). 187 kommuner, 28 private grunnskoler, 2 statlige og 19 private videregående skoler, samt alle fylkeskommuner med 97 offentlige videregående skoler og 55 lærebedrifter har deltatt til nå. Satsingen videreføres i 2014–2018 og skal sikre god og likeverdig vurderingspraksis på tvers av skoler og lærebedrifter, og gi en kontinuerlig og bærekraftig kompetanseutvikling i årene framover.

Ny fase etter 2013

Arbeidet med å heve kvaliteten på vurderingspraksisen i skole og fagopplæring har gått over i en ny fase etter 2013. I 2014 starter siste pulje opp i det første fireårige løpet. Det var stor søknad om deltakelse i de seks

fylkene som fikk invitasjon, og rammen på 50 kommuner ble derfor utvidet til 68 – uten at det medførte økte kostnader. Det vil si at flere kommuner deler tilskuddet som en kommune skulle hatt alene. Dette er et tydelig signal om at det er behov for den kompetansehevingen deltakerne opplever gjennom våre samlinger og lærende nettverk. Evalueringer viser at samlingene, nettverkene og nettsiden www.udir.no/vfl er gode og relevante.

Lærerutdanningenes kompetanse og rolle må ha oppmerksomhet

Samarbeidet mellom statlige utdanningsmyndigheter, KS, arbeidstakerorganisasjonene, universiteter og høyskoler er viktig for å gi et relevant tilbud om kompetanseutvikling til lærere og skoler. Spesielt er vi avhengig av at lærerutdanningsinstitusjonen tilbyr kompetanseutvikling som svarer til behovet i sektoren. Vi er også avhengig av at tilbyderne har riktig forståelse av rammeplan, læreplaner og regelverk.

NTNU har kartlagt kompetanse og kvalitet i lærerutdanningen. De viser til at det er stor spredning mellom lærerutdanningsinstitusjonene når det gjelder deres kompetanse på regning, skriving og lesing som grunnleggende ferdigheter, samt klasseledelse og vurdering for læring. Kompetansen er svakest i regning som grunnleggende ferdighet, og noe bedre på de andre områdene. Drøyt halvparten av lærerutdanningsinstitusjonene svarer at de ønsker å bidra, eller kanskje ønsker å bidra, til skolebasert kompetanseutvikling.

Vi må fortsette å prioritere tett samarbeid med lærerutdanningsinstitusjonene dersom vi skal lykkes med å heve kompetansen i sektorene.

Flere ressurser og mer støttemateriell til sektorene

Evalueringen av Kunnskapsløftet viste tydelig at sektoren hadde fått for lite støtte og veiledning i de første fasene av reformen. Lærerne ønsket blant annet mer veiledning og mer kompetanse i lokalt læreplanarbeid. Evalueringen avdekket også svak forståelse for arbeidet med grunnleggende ferdigheter.

Udir har videreutviklet og styrket støttematerialet til sektoren. Høsten 2013 kom reviderte veiledninger til læreplanene. Gjennom satsingen på ungdomstrinnet og læringsmiljøet er det også samlet og utviklet en betydelig mengde pedagogiske ressurser til lærere og skoleledere.

Satsingen på vurdering for læring handler blant annet om å støtte sektoren i å implementere bestemmelsene om underveisvurdering i kapittel 3 om individuell vurdering i

forskrift til opplæringsloven. Et sentralt virkemiddel er nettsiden www.udir.no/vfl hvor skoleeiere, skoler og lærebedrifter finner verktøy, støtte- og inspirasjonsmaterieell til arbeidet med å videreutvikle vurderingspraksisen.

Pedagogiske ressurser på udir.no: antall besøk i 2013

Bedre læringsmiljø	25 000
Ungdomstrinn i utvikling	32 000
Vurdering for læring	59 000

Vi involverer oss i eiernivået

Aktive skoleeiere er en viktig forutsetning for et godt utviklingsarbeid i skolen og for å sikre at arbeidet understøtter lokale behov og nasjonale mål. Mange av våre tiltak på området kommer som følge av den varierende mulighet eiernivået har til å følge opp sitt ansvar for kompetanseutvikling i barnehager og på skoler.

Gjennom Veilederkorpset bidrar vi til det lokale utviklingsarbeidet og støtter skoleeiere med å få i gang endringer. Siden oppstarten i 2009 har Veilederkorpset arbeidet tett med 85 kommuner og 258 skoler.

Rambøls evaluering av Veilederkorpset tyder så langt på at ordningen i stor grad er organisert og implementert slik den var tiltenkt fra vår side. Nesten alle skoleeiere og skoleledere i evalueringen mener veiledningen har bidratt positivt til det lokale utviklingsarbeidet.

Evalueringen viser at skoleeiere og skoleledere opplever at veiledningen fra Veilederkorpset har medført endringer i egen praksis, og flertallet oppgir at veiledningen har ført til organisasjonsendringer.

Utnytter vi ressursene godt nok?

Det brukes hvert år betydelige ressurser til kompetanseutvikling. I 2013 var beløpene på mellom 500 og 600 millioner kroner. Vi må kontinuerlig vurdere hva vi får igjen for ressursbruken, og om midlene kan innrettes på andre måter.

Videreutdanningsstrategien baserer seg delvis på stykkprisfinansiering der tilbyderne får refundert midler etter hvor mange deltakere som gjennomfører videreutdanningen. Det er viktig at tilbyderne utformer relevant videreutdanning som tiltrekker seg søkere.

Når ressursene blir brukt med direkte oppfølging og kompetanseutvikling fra UH-sektoren på skolene,

utnyttes ressursene maksimalt. Alle ansatte blir omfattet av utviklingstiltaket, og eierforholdet blir tydelig. I tillegg til skolebasert kompetanseutvikling tilbyr vi nasjonale samlinger med faglig påfyll og erfaringsutveksling for alle hovedmålgruppene i satsingen på ungdomstrinnet.

En forutsetning for effektiv ressursutnyttelse er at de som er involvert i kompetanseutviklingen, er koordinerte og har rom for god planlegging. Udir har lagt vekt på samordning av de ulike kompetanseutviklingstiltakene, slik at de framstår som oversiktlige og med sammenheng. Vi har for eksempel fått felles søknadsdatoer på videreutdanningstilbud, og vi har styrket informasjonen om støttende ressurser og vist sammenhengen mellom tiltakene, blant annet gjennom Udir-magasinet.

Sammenheng mellom kompetansetiltakene og faktiske utfordringer i sektorene

For at tilbudet skal være tematisk og organisatorisk tilpasset utfordringene i sektorene, er tiltakene basert på forskning og systematiske tilbakemeldinger. Evalueringen av Kunnskapsløftet viste blant annet kompetanseutfordringer med læreplanarbeidet, og ikke minst med grunnleggende ferdigheter.

I satsingen på ungdomstrinnet er det nå en tydelig profil på de grunnleggende ferdighetene lesing, regning og skriving, samt klasseledelse og læringsmiljø. I tillegg er vurdering for læring og organisasjonsutvikling gjennomgående temaer i arbeidet. Dette er fagområder vi har godt belegg for å anta vil svare til sektorens utfordringer.

Vi ser at enkelte av de store satsingene ikke har vært tilstrekkelig koblet til lærerutdanningsinstitusjonene. Dette har igjen svekket den mulighet institusjonene har til å tilby kompetanse innenfor områder som vi mener bør prioriteres. Erfaringene fra strategien for kompetanseutvikling viser at samarbeid med lærerutdanningene er viktig, og at Udir bør involvere seg mer i UH-sektoren. Dette skjer i dag blant annet gjennom lærerutdanningsregionene som er opprettet for å samarbeide om etter- og videreutdanning, og i møter med Nasjonalt råd for lærerutdanning (NRLU).

Bidra til at barn, unge og voksne med særskilte behov får et tilrettelagt tilbud til rett tid

Omtalen av virksomhetsmålet i tildelingsbrevet for 2013 innebærer at vår styring av Statped er det viktigste bidraget til måloppnåelse. Vurdering av måloppnåelse baserer seg i stor grad på den løpende styringsdialogen vi har hatt gjennom året. Endelig rapportering fra Statped

vil først skje ved deres årsrapport for 2013. I 2015 får vi også de første brukerundersøkelsene om Statped's tjenestetilbud.

Omstillingen av Statped er hovedsakelig i rute

Statped er inne i en omfattende omstillingsprosess, og omstillingen er nå inne i fase 2 som går fram til 2016. I denne fasen vil blant annet arbeidet med Meld. St. nr. 18 Læring og fellesskap (2010–2011) prioriteres. Vår vurdering er at omstillingsprosessen så langt er i hovedsak i rute.

Vårt inntrykk er at Statped i hovedsak leverer tilfredsstillende i forhold til målene og kravene som stilles. Tatt i betraktning at Statped er under omstilling, er vi fornøyd med tjenesteproduksjonen. For å være i stand til å opprettholde et godt tilbud også gjennom omstillingsprosessen, har Statped imidlertid vært nødt til å prioritere tjenesteyting overfor brukerne framfor kurs og forskning. Vi mener dette er en prioritering som er riktig og viktig i den situasjonen Statped befinner seg i.

Felles inntakssystem legger til rette for flerfaglighet

En viktig del av omstillingen er at Statped også skal arbeide flerfaglig. Statped har nå etablert et felles inntakssystem med felles oppdragsmøter. Hver sak som kommer inn, blir vurdert på tvers av fag før det tas beslutning om av hvem og hvordan saken skal behandles. Denne endrede arbeidsmetoden innebærer at sakene blir vurdert i et flerfaglig perspektiv fra starten av.

Samarbeidet mellom Statped og PP-tjenesten tydeliggjøres og økes

I tråd med intensjonene med omstillingen videreutvikles samarbeidet med Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) om de individbaserte sakene i Statped. Dette er en utvikling vi vil følge gjennom indikatorer som blir målt på gjennom tildelingsbrev, rapportering og styringsdialog. Statped har i 2013 også startet arbeidet med å inngå rammeavtaler for samarbeid med kommuner.

Som et ledd i målsetningen om at Statped skal gi kommuner og fylkeskommuner god informasjon om tjenesten, og hvordan de kan henvende seg, har Statped i 2013 etablert nye nettsider. Det er imidlertid for tidlig å si noe om hvilken effekt dette har fått for målgruppene.

Indikatorer vil måle den videre utviklingen av Statped

Vi har i samarbeid med Statped utviklet et sett med indikatorer på måloppnåelse til bruk i styringsdialogen fra og med tildelingsbrevet til Statped for 2014. Vi mener disse indikatorene, sammen med resultater fra bruker-

undersøkelser som utvikles i løpet av 2014, på sikt vil styrke grunnlaget for god styring. Det vil også gjøre oss i stand til å få mer presis informasjon om måloppnåelse og bidrag i arbeidet med å gi barn, unge og voksne et tilrettelagt tilbud til rett tid.

Vurdering av måloppnåelse utover Statped

Siste del av virksamhetsmålet omhandler i større grad bredden av det spesialpedagogiske området. PPT og skolen har hovedansvar for at alle barn og elever med særskilte behov skal få den hjelp og opplæring de har rett til. Statped bistår PP-tjenesten innenfor sine fagområder, der PP-tjenesten ikke har kompetanse og/eller kapasitet. Statistikken viser at andelen elever som får vedtak på spesialpedagogisk undervisning i løpet av de to siste årene, har flatet noe ut, og at det er en liten nedgang i 2013. Andelen er allikevel høy, og ser vi på antall elever som får spesialpedagogisk hjelp eller spesialundervisning gjennom utdanningsløpet, er tallene stigende fra barnehagen og fram til 10. trinn i grunnskolen. Disse tallene viser at vi bør vurdere behovet så tidlig som mulig, og dermed sette i gang tiltak på et tidligere tidspunkt enn det som er praksis i dag.

Det vil være behov for ytterligere innsats på dette feltet framover. Delvis vil det dreie seg om å bedre kunnskapsgrunnlaget. Forskning vil bidra til å utvikle et bedre statistikkgrunnlag og gi oss økt kunnskap om kvaliteten på opplæringen og om elevgrunnlaget. Kunnskap skaper imidlertid ikke endring i seg selv. Det vil være behov for å vurdere tiltak utover de tiltakene som allerede er i gang, som en del av oppfølgingen av Meld. St. 18.



**En felles
forståelse
for bedre
læringsmiljø?**



FASTE OPPDRAG

KVALITETSUTVIKLING

Støtte og veiledning

Vi har de siste årene utviklet veiledere for å støtte barnehager, barnehageeiere, skoler og skoleeiere. Vi får tilbakemeldinger om at veilederne er godt mottatt i barnehagene, og at de brukes. For barnehagen ga vi i 2013 ut veilederen Språk i barnehagen mye mer enn bare prat. På grunnlag av veilederen har vi utviklet et refleksjonsverktøy for barnehageansatte, som skal være en ressurs for å vurdere egen praksis knyttet til arbeidet med språk og språkmiljø. Refleksjonsverktøyet blir prøvd ut i utvalgte barnehager. Veilederne Barns trivsel – voksnes ansvar og Språk i barnehagen er oversatt til tre samiske språk og engelsk.

Arbeidet med ståstedsanalyse for barnehagene er i rute.

Vi forbereder implementering av den reviderte rammeplanen for barnehagen ved å kartlegge behovet for støtteressurser, og hvilken form de bør ha. Undersøkelsene gir

grunnlag for å videreutvikle barnehagesidene på *Udir.no*, der den reviderte rammeplanen med tilhørende ressurser skal stå i sentrum. Vi har hatt flere samlinger med de nasjonale sentrene for å forberede dem på oppdrag om å utvikle støtteressurser til rammeplanen.

Vi reviderer Veiledning i lokalt arbeid med læreplaner, slik at den innholdsmessig er mer tilpasset målgruppenes behov for informasjon, kunnskap og støtte i arbeidet. Revisjonen av veiledningen ses i sammenheng med det felles nasjonale tilsynet som er knyttet til elevenes læringsutbytte, og skal også bidra til at veiledningen kan benyttes i forbindelse med veilederkorps og andre tiltak.

Veiledningene til fag som ble utviklet i etterkant av læreplanene for fag, har vært lite kjent og lite brukt. Gjennom Spørsmål til Skole-Norge ser vi at det er etterspørsel etter veiledninger. Vi har oppdatert og tilpasset veiledningene til de reviderte læreplanene i fellesfagene, og lagt vekt på grunnleggende ferdigheter. Disse ble presentert på fylkesvise samlinger høsten 2013 (se omtale s. 51). Vi har også utviklet veiledninger til alle

valgfagene. Noen fylkesmenn gjorde en mindre kartlegging som viste at veiledningene er en nyttig starthjelp med valgfagene.

I tillegg til veiledninger har vi utviklet nettsteder og andre støtteresurser, som nettressursene for Bedre læringsmiljø, Ståstedsanalysen og pedagogiske ressurser for Ungdomstrinn i utvikling.

Satsingen Ungdomstrinn i utvikling 2013-2017

Alle skoler med ungdomstrinn som ønsket støtte til skolebasert kompetanseutvikling i pulje 1, har fått midler for tre semestre fra høsten 2013 (252 skoler fordelt på 130 skoleeiere i alle fylker). Universitet og høyskoler (UH) har hatt tilstrekkelig kapasitet til at skoleeiere/skoler har kunnet inngå samarbeid om utviklingsarbeidet innenfor ett eller flere av satsingsområdene (klasseledelse, regning, lesing, skriving). Vi vil følge nøye med på kapasiteten og kompetansen i UH.

Ulike rapporteringer viser at de pedagogiske nettressursene er gode, men at de kan gjøres mer kjent. Rapporteringene viser også at de største utfordringene ligger i møtet mellom skolen og UH-institusjonen, og i kompetansen hos skoleeiere og skoleledere i å lede et utviklingsarbeid som involverer alle skolens ansatte.

Veilederkorpsset

Veilederkorpsset skal følge opp kommuner og fylkeskommuner som har særskilte utfordringer i skolesektoren. For perioden 2013–2014 blir veiledningen gjennomført hos 19 skoleeiere fra Finnmark, Telemark, Aust-Agder og Vestfold, såkalte veisøkere, og 69 skoler. Fylkesmannsembetene har gjort en svært god jobb med informasjon og rekruttering av veisøkere til tilbudet.

Veiledningen legger vekt på en systemisk tilnærming til kvalitetsutvikling i kommuner/fylkeskommuner og deltakende skoler. Dette innebærer også kompetanseutvikling og kompetansemobilisering hos skoleeiere og skoleledelse.

Veiledning bidrar til endring av egen praksis

Veilederkorpsset er tidligere godt mottatt av de fleste veiledere, skoleeiere og skoleledere. Ordningen ser ut til å møte et reelt behov for støtte og veiledning i utviklingsarbeid, viser en evaluering (Rambøl, 2014). Veiledningen har gitt et eksternt blikk på lokalt arbeid og bidratt til å utvikle analysekompetansen, samt stimulere dialogen og samhandlingen mellom nivåene. De fleste som har mottatt veiledning, mener det har skjedd endringer i egen praksis og i organisasjonen som følge av veiledningen.

Rapporten viser at endringene har vært størst på skolenivå og noe mindre på skoleeiernivå.

En utfordring for mange har vært å inkludere det lokale politiske nivået i utviklingsarbeidet. Sluttrapporten viser også at 87 prosent av skoleeierne og 82 prosent av skolelederne mener at endringene er bæredyktige over tid. 63 prosent av veilederne mener det samme. Videre peker veilederne på at arbeidet til dels er personavhengig, og at en forutsetning for varige endringer vil være at de involverte aktørene fortsetter til den nye kulturen har «satt seg».

Den foreløpige evalueringen av rekrutteringen til en ny runde med veilederkorps tilsier at vi må være mer aktive og legge noe mer arbeid i rekrutteringen av skoleeiere med særskilte utfordringer gjennom å styrke samarbeidet med fylkesmannsembetene.

Ekstern skolevurdering er en metodikk som tilbyr skoler støtte til arbeid med skolebasert vurdering gjennom regionale nettverk, og som et tilbud til skoler som mottar støtte av veilederkorpsset. Erfaringene fra den eksterne skolevurderingen, viser at vurderingene har vært et svært nyttig verktøy for å identifisere utviklingsområder og utviklingsmuligheter på skolene som har mottatt tilbudet. Vi opplever at det er større interesse for å opprette nye regioner for ekstern vurdering, og har også fått bedre deltakelse på skoleringen.

Oppvekst- og læringsmiljø

Satsingen *Bedre læringsmiljø* er en nasjonal satsing på elevenes læringsmiljø. Vi har utarbeidet klare føringer for skolens arbeid med dette, og tydeliggjort hva som er grunnleggende for et godt læringsmiljø. Vi har også utviklet nettressurser til støtte i arbeidet. Disse omhandler ledelse og relasjoner i skolen, herunder arbeid med sosial kompetanse. Sosial kompetanse skal innarbeides som tema i den reviderte veilederen for lokalt arbeid med læreplaner. Sosial kompetanse har også vært tema på de fylkesvise konferansene vi arrangerte for skoleeiere og skoleledere høsten 2013. Vi har satt i gang tilbud om veiledning til kommuner/skoler med vedvarende høye mobbetall. Samtidig har vi synliggjort kunnskapsgrunnlag, roller og ansvar for vurderingsprosesser der læringsmiljøet inngår som et mål i seg selv, og som en forutsetning for bedre læringsutbytte.

En felles forståelse for Bedre læringsmiljø

Ifølge evalueringen av *Bedre læringsmiljø* er vi godt i gang med å utvikle en felles forståelsesramme for lærings-

miljøfeltet i opplæringssektoren. De aller fleste skoleeiere, skoleledere og lærere anerkjenner den betydningen skoleledelse, klasseledelse og lærernes rolle har for kvaliteten på elevenes læringsmiljø. Sammen med felles nasjonalt tilsyn har dette bidratt til å sette elevenes læringsmiljø på den lokale dagsorden. Satsingen synes å ha medvirket til at mange skoleeiere nå inkluderer læringsmiljø i sine strategier og handlingsplaner. Hvordan planene følges opp i praksis, varierer imidlertid.

Positiv utvikling

Vi finner en liten, svak forbedring på de mest relevante indeksene i Elevundersøkelsen fra 2012. Endringene har imidlertid ikke vært noe større for skolene som har lokale utviklingsprosjekter. Også PISA 2012 viser en positiv utvikling når det gjelder læringsmiljøet i norsk skole. Likevel er det fortsatt mange elever som ikke opplever å ha et godt nok læringsmiljø på skolen, verken faglig eller psykososialt.

Læringsmiljø er et prioritert område framover

Satsingen på Bedre læringsmiljø videreføres. Vi mener det er viktig at nasjonale utdanningsmyndigheter fortsatt er tydelige på at læringsmiljøet er et prioritert område. Staten bør initiere satsinger som fremmer integrasjon av arbeid med barn og unges læringsmiljø og læringsprosesser. Det er også viktig å tydeliggjøre sammenhengene mellom arbeid med elevenes faglige læring og deres sosiale og personlige utvikling. For barnehagefeltet har vi andre utfordringer. En helhetlig tilnærming til barns trivsel og utvikling preger i stor grad barnehagens praksis. Utfordringen er å heve kvaliteten på arbeidet generelt, og å minske uheldige variasjoner mellom barnehagene.

Hovedtyngden av ressursene i 2015–2020 bør gå til kompetanseutvikling hos ledere og lærere i barnehage og skole.

Læringsmiljøperspektivet bør også integreres i andre større nasjonale tiltak, slik det er gjort i satsingen på ungdomstrinnet hvor klasseledelse er et fordypningsområde sammen med lesing, skrivning og regning.

Rådgivingen i grunnopplæringen

Udir arbeider med å tydeliggjøre rådgiving som en del av Kvalitetsvurderingssystemet, se s. 27. Vi videreutvikler bl.a. rådgiverutdanningene i UH-sektoren, slik at tilbudene ivaretar minoritets- og likestillingsperspektiver bedre.

Det er i dag både kapasitets- og kvalitetsutfordringer knyttet til rådgivingen i grunnopplæringen, og vi bør øke

innsatsen på dette området. Skolens rådgiving bør settes ytterligere på dagsorden, og det er nødvendig med et tettere og bredere samarbeid mellom skole-sektoren, UH-sektoren og arbeidslivet. Et viktig ledd i en slik innsats vil være å vurdere reguleringen av rådgivingen i grunnopplæringen på nytt, både når det gjelder målgrupper, kompetansekrav og tidsressurser.

Vi er i jevnlig kontakt og dialog om rådgivingen med andre aktører, blant annet fra UH-sektoren, VOX, IKT-senteret, Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY) og Nasjonal enhet for karriereveiledning. Dette er nyttig og viktig i arbeidet med å videreutvikle kvaliteten. Vi deltar også i internasjonalt samarbeid gjennom Euroguidance og European Lifelong Guidance Policy Network (ELGPN).

Rådgivingstjenesten for barnehage- og skoleanlegg

Rådgivingstjenesten for barnehage- og skoleanlegg er primært rettet mot beslutningstakere i kommunene. Hensikten er å øke kommunenes bestillerkompetanse i forbindelse med rehabilitering og nybygg. Tjenesten består av et nettsted, en svartjeneste der man kan stille faglige spørsmål på e-post eller telefon, og en årlig nasjonal konferanse.

Grunnopplæring for voksne

Udir har videreført arbeidet med grunnopplæring for voksne etter kapittel 4A i opplæringsloven. Vi har utviklet og ferdigstilt materiell som bl.a. ansatte i voksenopplæringssentre, NAV og helsestasjoner kan bruke til å informere om hvilke muligheter voksne har til å ta grunn-skoleopplæring og videregående opplæring:

- et kortfattet flygeblad rettet mot voksne
- informasjon til dem som ofte er i kontakt med målgruppen
- eksempler på annonser til lokalt bruk, for eksempel i lokalaviser og på hjemmesidene til kommunen eller fylkeskommunen

I de redigerbare brosjyrene kan en fylle ut egen kontaktinformasjon for grunnskole og videregående opplæring, og hvor voksne kan få rådgivning lokalt. Hjelpemidlene er også publisert på www.udir.no/Spesielt-for/Voksne

Forskningsrapporten «Voksne i grunnskole og videregående opplæring»

NOVA har på oppdrag fra Udir og VOX levert forskningsrapporten «Voksne i grunnskole og videregående opplæring». Rapporten konkluderer bl.a. med at

- det er flest innvandrere i grunnopplæringen
- språket er en utfordring
- deltakere på helse- og sosialfag fullfører i størst grad
- mange av deltakerne er uten tilknytning til arbeidslivet
- lærere mangler kompetanse i voksenpedagogikk
- det er høye ambisjoner om rask gjennomføring

Ni av ti deltakere i grunnopplæringen og ca. en tredjedel av deltakerne i videregående opplæring hadde innvandrerbakgrunn. Manglende faglige og språklige forutsetninger er den vanligste årsaken til at deltakere med innvandrerbakgrunn ikke fullfører grunnskoleopplæringen. Halvparten av deltakerne i videregående opplæring fullfører opplæringen, og de fleste som fullfører, tar helse- og sosialfag. Bare 15 prosent av deltakerne i grunnskolen har regelmessig tilknytning til arbeidsmarkedet.

Lærernes utdanningsnivå er stort sett på bachelornivå (allmennlærere) i grunnskoleopplæringen. I videregående opplæring er det også en del lærere på masternivå. Deltakerne i grunnskoleopplæringen er ofte misfornøyd med progresjonen i opplæringen. Lærerne mener at disse har for høye ambisjoner om rask gjennomføring, og at de ofte overvurderer sin egen kapasitet.

Forskningsrapporten har bidratt til at vi har fått et bedre grunnlag for det videre arbeidet i grunnopplæringen for voksne.

Retningslinjer for realkompetansevurdering

Vi har utarbeidet retningslinjer for realkompetansevurdering både for grunnskoleopplæring og videregående opplæring for voksne. En implementeringsplan med retningslinjer for videregående opplæring er utviklet, og en plan for grunnskoleopplæring er under utarbeidelse.

Regelverk og rettigheter

Vi har gjennomført en generell veiledning av sektoren i tilknytning til tilmeldte problemstillinger i regelverket. I arbeidet med revisjon av kapitlet «Inntak til videregående opplæring» i forskrift til opplæringsloven er bestemmelser som gjelder voksne, gjort lettere tilgjengelig. Her er også reglene om realkompetansevurdering presisert. Når det gjelder implementering av regelverket, viser vi til pkt. 3.2.1.2.

Statistikk over voksne deltakere med rettigheter etter opplæringsloven

Udir har utarbeidet statistikk over voksne deltakere med rettigheter etter opplæringsloven. Hovedkilden for statistikk om voksne deltakere i grunnskoleopplæring er Grunnskolens informasjonssystem (GSI). Vi har informa-

sjon om antall deltakere, om deltakerne får ordinær undervisning etter § 4A-1, spesialundervisning etter § 4A-2 eller en kombinasjon av dette. I tillegg har vi publisert informasjon om deltakernes alder og antall deltakere med minoritetsbakgrunn. Vi har videre samlet inn mer detaljert informasjon om deltakere som får spesialundervisning, blant annet antall timer deltakerne er tildelt, og om de er tildelt timer med undervisningspersonale eller assistent. I tillegg til dette har vi samlet inn informasjon om ressursbruken i form av omfanget av årstimer og årsverk fordelt på ulike kategorier, og noe informasjon om på hvilke typer lærested undervisningen skjer.

Vi har innhentet informasjon om voksne i videregående opplæring fra VIGO, som er basert på data fra den enkelte fylkeskommune. Dialogen om kvalitetskontroll med fylkeskommunene har blitt forbedret. Det er laget statistikker om deltakere i skole, lærlinger og praksiskandidater. Statistikken er publisert på udir.no og i Utdanningsspeilet.

Kompetanseutvikling

Kompetansehevingstiltak i barnehagen - Vennskap og deltakelse

I 2013 videreførte Udir kompetansesatsingen Vennskap og deltakelse for ansatte i barnehagen. Vi la vekt på å synliggjøre sammenhengen mellom barnehagebaserte og individrettede tiltak, slik at barnehageeiere og ansatte lettere kan arbeide helhetlig og ivareta alle grupper ansatte. Vi har hatt et godt samarbeid med fylkesmennene og UH-institusjoner om å etablere tilbud. Via fylkesmennene er vi kjent med at kompetansesatsingen er godt mottatt lokalt, og at tiltakene når ut til mange ansatte.

Satsing på kompetanse har ført til flere studieplasser for personalet i barnehagen

Tidligere i rapporten, under «Øke sektorenes kompetanse til å løse de prioriterte utfordringene», er det beskrevet hvilke kompetansehevingstiltak som er satt i gang. Her vil vi kort redegjøre for antall, plasser og økning.

Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU) har 135 studieplasser fordelt på fem institusjoner. Pedagogisk utviklingsarbeid for barnehagelærere (PUB) har 139 plasser i seks fylker, og her er det forventet en økning i antall studenter fra 2012. Det har også vært stor økning i antall plasser i videreutdanning i barnehagepedagogikk, fra 70 plasser i 2012 til 130 i 2013. Videreutdannings tilbud for barnehagemyndigheten utgjør 60 plasser. Disse er forbeholdt kommunalt ansatte som arbeider med myndighetsoppgaver.

Som tidligere omtalt, har Fylkesmannen fått midler til PUB, kompetansehevingstudier for assistenter og fagarbeidere, fagbrev for assistenter og basiskompetanse. De endelige tallene for deltakelse i de forskjellige tiltakene får vi først når årsrapporten fra Fylkesmannen foreligger.

Mange ansatte deltar på kompetansetiltak i tillegg til jobb. Organisering og tilpasning av studiet til student-/deltakergruppen, f.eks. i form av nettbaserte studier, er derfor viktig. Manglende søkning til og frafall fra studier skyldes blant annet manglende økonomisk og praktisk tilrettelegging for deltakelse fra arbeidsgivers side, mye på grunn av utfordringer knyttet til midler til vikarer.

Vi vurderer å utarbeide et rapporteringssystem for barnehagen delvis etter modell av systemet Rapportering på bruk av midler til etter- og videreutdanning (REV). Dette benyttes i opplæringssektoren for å skaffe bedre kunnskap om samsvaret mellom ressursbruk, resultater og effekt av tiltakene.

Lederutdanning for styrere i barnehagen har mange søkere
Høsten 2013 startet 300 styrere på lederutdanning. Delrapporten fra følgeevalueringen og søknad til studiet viser at utdanningen er attraktiv og relevant. Det er langt flere søkere enn studieplasser. Evalueringer som tilbyderne av utdanningen gjennomfører i etterkant av samlinger, viser at studentene er fornøyde med innholdet og tilretteleggingen på studiestedene. Lederutdanningen for styrere er et prøveprosjekt som er gjennomført ved to kull. Når prosjektet avsluttes våren 2014, vil 600 styrere ha deltatt i studiet. Lederutdanningen blir videreført som en del av kompetansestrategien på barnehageområdet – Strategi for kompetanse og rekruttering 2014–2020.

Kompetanse for kvalitet

Kompetanse for kvalitet er en strategi for etter- og videreutdanning, og er et nasjonalt samarbeid mellom KS, arbeidstakerorganisasjonene, lærerutdanningene og statlige utdanningsmyndigheter.

Deltakerundersøkelsen blant de lærerne som tok videreutdanning i studieåret 2012–2013, viser at deltakerne er fornøyde. De opplever at studiene har høy faglig kvalitet og et praksisnært innhold som er relatert til deres konkrete skolehverdag. De opplever også at studiene er tilrettelagt på en god måte, både ved studiestedene og på skolene. En høy andel av deltakerne oppgir at de har fått nye faglige innfallsvinkler, at de underviser bedre, og at de har endret - eller skal endre - sine arbeidsmåter som en følge av studiet. God tilrettelegging på arbeids-

stedet betyr mye for deltakernes opplevelse av studiet. Undersøkelsen viser også at kultur for erfarings- og kunnskapsdeling varierer etter skoleslag, og er sterkest på barnetrinnet. Vi har ikke klart å etablere et system som gir tilstrekkelig god oversikt over kompetansen til lærerne.

Fylkesmennenes oppsummering av kompetanseutviklingen i fylkene viser at samarbeidet fungerer godt, og at de statlige prioriteringene treffer. Unntaket er yrkesfag hvor det fremdeles er lav deltakelse. At finansieringsordningen er endret, og at flere skoleeiere er blitt mer bevisst på fleksibiliteten i ordningen, har bidratt til færre negative tilbakemeldinger. 1 800 lærere deltar i videreutdanning i studieåret 2013–2014. Måltallet på 1 850 er dermed ikke nådd.

Det regionale samarbeidet med lærerutdanningene om de statlige tiltakene for kompetanseutvikling er styrket, og vår samhandling med UH-institusjonene kanaliseres nå i betydelig grad gjennom regionene. Hensikten er først og fremst samordning og arbeidsdeling mellom institusjonene. Noe av gevinsten er videreutdanningstilbud som er mer gjennomdrøftet mellom institusjonene, og som har høy faglig og didaktisk kvalitet.

Gradvis har også informasjonen om ordningen blitt bedre og mer systematisk. Vi har videreutviklet søke- og oppfølgingssystemet, noe som har forenklet søkeprosessen for lærerne og skoleeierne, og gjort det lettere å administrere ordningen for Udir og fylkesmennene.

Evalueringen viser at partssamarbeidet fungerer godt

I løpet av fem år har videreutdanningsordningen i Kompetanse for kvalitet til en viss grad satt seg som system, samtidig som ordningen har gjennomgått nødvendige tilpasninger og endringer, bl.a. ved hjelp av det nære samarbeidet med partene. Evalueringen av strategien viser at samarbeidet har fungert godt, og at partene føler eierskap til strategien.

Generelt er det en utfordring å få flere kommuner til å benytte seg av videreutdanningstilbudet. Til tross for bedre finansieringsløsninger, opplever flere at økonomi fortsatt er en hindring, i tillegg til manglende tilgang på kvalifiserte vikarer. Når det gjelder økonomi, kan det være en løsning å øke statens innsats og eventuelt knytte økningen til fag og fagområder som ønskes prioritert. I tillegg bør videreutdanningstilbudene bli mer differensierte og fleksibelt organiserte. De bør også ta høyde for at lærere har varierende kapasitet og ulik livssituasjon. Dette kan skje på ulike måter: gjennom fleksible, nett-

baserte tilbud, gjennom bruk av stipendordninger og gjennom en bevisst, faglig fundert og syklusbasert veksling mellom skole-/gruppebasert kollektiv etterutdanning og individuell videreutdanning.

Rektorutdanningen har høy praksisrelevans

Rektorutdanningen ble i 2012 en del av Kompetanse for kvalitet. I 2013 ble antall studieplasser økt med 100 til 500 for studieåret 2013/2014. I alt 1 300 skoleledere har gjennomført rektorutdanningen siden 2009. Mange av deltakerne ønsker et tilbud etter at de har fullført utdanningen. Alle tilbyderne har derfor høsten 2013 arrangert alumni-samlinger for tidligere deltakere. Slike samlinger kan bidra til større effekt av selve rektorutdanningen. Vi vil også vurdere andre tilsvarende oppfølgings-tilbud, eventuelt i samarbeid med våre internasjonale kontakter.

Delrapporter fra følgeevalueringen fra NIFU og NTNU viser at rektorutdanningen er svært moderne og tidsriktig, og at den er tilpasset rektorenes hverdag. Deltakerne opplever at den pedagogiske kvaliteten er god, og at praksisrelevansen er høy. I hvilken grad de forbedrer egen lederpraksis ut fra den innsikt og kompetanse de har tilegnet seg, vil bli nærmere belyst i de neste evaluerings-rapportene.

Fag- og yrkesopplæringen

Samarbeidsrådet for yrkesutdanning (SRY) og de faglige rådene

Gjennom SRY og de faglige rådene er partene i arbeidslivet med på å utforme morgendagens fagarbeidere og tilpasse opplæringen til behovet i arbeidslivet. SRY er KDs organ og tilstreber et overordnet og strategisk perspektiv. De faglige rådene er Udirs organ som behandler mer fagspesifikke saker og representerer hvert enkelt utdanningsprogram. Udir er sekretariat for både de faglige rådene og for SRY.

SRY har i 2013 prioritert arbeid med Meld. St. 20 (2012–2013) *På rett vei*, samfunnskontrakten, samt rådgivning og karriereveiledning i grunnskolen og videregående opplæring. SRY deltar i arbeidsgruppen som jobber med samfunnskontrakten.

Rådene har i 2013 gjort en gjennomgang av utdanningsprogrammene, og de foreslår, med bakgrunn i bransjenes ulike rammebetingelser og behov, en rekke endringer i utdanningstilbudene. Rådene har oppsummert vurderingene sine i en utviklingsredegjørelse til Udir. Endelige versjoner av utviklingsredegjørelsene vil foreligge i løpet

av april 2014. Vi vil begynne behandlingen av forslagene i 2014. Arbeidet skal ses i sammenheng med Meld. St. 20 (2012–2013) *På rett vei*, som foreslår å styrke kvaliteten og relevansen av fag- og yrkesopplæringen ved å gjennomgå tilbudsstrukturen i samarbeid med partene i arbeidslivet.

Det er en utfordring å få forankret en bred nok innsikt i og forståelse for den ulike dynamikken i de enkelte bransjene og dermed utfordringer i forvaltningen. Videre er det en utfordring at noen utdanningsprogrammer har så ulike fag at rådene ikke har forutsetninger for å dekke hele bredden. Lederne av de faglige rådene melder om at arbeidsmengden er økende.

Nye og reviderte læreplaner i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene

Vi har utviklet nye og revidert eksisterende læreplaner i fag- og yrkesopplæringen i tråd med råd og ønsker fra partene i arbeidslivet. Vi har endret læreplanene for elektriker, matros og motormann, og utarbeidet læreplan i et nytt lærefag, repslagerfaget. Læreplanene trådte i kraft i august 2013.

Videre har vi utarbeidet forslag til læreplan i to nye lærefag: byggdrufterfaget og industrioppmålingsfaget. Læreplanene er sendt på høring og skal gjelde fra høsten 2014.

Tilbakemeldinger fra faglige råd og annen dokumentasjon tyder på at enkelte fag har utfordringer når det gjelder forståelsen og bruken av læreplanene. Læreplanenes relevans for den praktiske opplæringen kan i noen tilfeller oppleves som problematisk. For å kunne bidra til relevante og gode læreplaner for alle er vi avhengige av kunnskapsbaserte tilbakemeldinger fra sektoren. Utviklingsredegjørelsene som de faglige rådene skal utarbeide, er et tiltak som vi mener vil bidra til dette.

Endringer i tilbudsstrukturen

I 2013 justerte vi retningslinjene for samarbeid med partene i arbeidslivet, herunder prosedyrer for å utarbeide og behandle endringsforslag.

Vi mottar jevnlig endringsforslag knyttet til tilbudsstrukturen for yrkesfagene. I løpet av 2013 har vi behandlet forslag om nye lærefag, blant annet portørfaget og greenkeeperfaget. I tillegg er forslag om nye kryssløp behandlet. Endringsforslagene behandles i Udir, og KD vedtar. Alle endringer i tilbudsstrukturen stiller krav om offentlig høring. Selv relativt små endringer kan det derfor ta lang tid å få vedtatt.

I forbindelse med varsel om endringer i tilbudsstrukturen vurderer vi fortløpende læremiddelbehovet når vi tildeler tilskudd til læremidler i små yrkesfag. Årets kartlegging viser at det er relativt god dekning av læremidler i de små fagene. For å få en fullstendig oversikt må vi foreta en grundigere kartlegging i 2014.

Internasjonalt arbeid

Udir har ansvar for representasjon, rapportering og oppfølging av oppgaver knyttet til de ulike internasjonale organisasjonene vi deltar i. Vi mottar dessuten en rekke internasjonale delegasjoner hvert år. I 2013 sto særlig fag- og yrkesopplæring og elever med særskilte behov på agendaen under flere av disse besøkene.

OECD og IEA

Vi representerer Norge i styringsgruppene i en rekke komiteer i OECD. Dette gjelder internasjonale studier som PISA og TALIS, representasjon i CERI Governing Board samt CERI-prosjekter som Education and Social Progress (ESP) og Innovative Learning Environment (ILE). I tillegg deltar vi i OECDs indikatorarbeid INES gjennom deltakelse i nettverkene for Early Childhood (ECEC) og utvikling av systemindikatorer (NESLI), samt i INES Advisory Group. I TALIS BPC og INES AG har Udir hatt chair-posisjonen fram til nå.

Internasjonal koordinator i Udir holder oversikt over hele den internasjonale porteføljen. Vi har rutiner for oppfølging av internasjonal representasjon og utvikler mandat for deltakelsen i forkant, samt referat etter møtene. Aktuelle medarbeidere både i Udir og i KD er involvert i utviklingen av disse mandatene. For å bygge og utnytte synergier mellom prosjektene er det opprettet en egen gruppe for oppfølging av internasjonale studier, og det er etablert et forum på tvers av avdelingene for representantene i de ulike prosjektene. I tillegg er det etablert nær kontakt med KDs OECD-koordinator.

I samarbeid med OECD og KD arrangerte vi i 2013 en internasjonal konferanse for formidling av resultatene fra OECD-prosjektet Evaluation and Assessment. Denne konferansen ble mottatt med stor interesse fra mange land, og har bidratt til den videre utviklingen av systemene for kvalitet i opplæringen.

I samarbeid med OECD arrangerte vi et ekspertmøte for å utvikle forslag til et Thematic Review om spesialundervisning og inkluderende opplæring i OECD. Representanter fra flere land sammen med OECD og representanter for European Agency deltok, og med utgangspunkt i dette

møtet er det utarbeidet et konkret prosjektforslag som nå er til vurdering i Educational Policy Committee i OECD.

Udir ivaretar også norsk medlemskap i IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement), og Norges representant er nå valgt som chair for IEA. IEA er en betydelig aktør på utdanningsforskning med fokus på forbedring av utdanningssystemer i ulike land basert på nasjonale data. IEA har ansvar for en rekke internasjonale komparative studier som Norge deltar aktivt i, og Norge skal vurdere to nye studier som er under utvikling. Dette gjelder en studie av engelsk som fremmedspråk på 10./11. trinn, og en omfattende barnehagestudie.

Georgia-prosjektet

Norske og georgiske utdanningsmyndigheter inngikk i 2013 en avtale om et prosjektsamarbeid. Målsettingen med prosjektet er at georgisk ungdom med funksjonsnedsettelse skal få tilgang til fag- og yrkesopplæring på lik linje med alle andre. Prosjektet har en tidsramme på fire år. Vi har i 2013 fulgt opp prosjektet gjennom direkte bistand til prosjektlederen, samt lagt til rette for bistand fra Statped.

Europeisk samarbeid om fag- og yrkesopplæring

Vi har ansvaret for oppfølgingen av European Credit system for Vocational Education & Training (ECVET) og Quality Assurance in Vocational Education and Training (EQAVET), to av de europeiske verktøyene for fag- og yrkesopplæringen. ECVET skal bidra til arbeids- og utdanningsmobilitet innen eget land og mellom land i Europa.

I samarbeid med partene i arbeidslivet og andre relevante aktører utreder vi om hvordan ECVET kan implementeres i Norge. Målet er at ECVET skal være et konkret verktøy som er enkelt å ta i bruk. Vi ser imidlertid utfordringer med å få en felles forståelse av innholdet, samt å vurdere merverdien for Norge.

Udir er nasjonalt referansepunkt for EQAVET, EU-nettverket om kvalitet. EQAVET har vært en svært viktig inspirasjonskilde i arbeidet med å utvikle det norske systemet for kvalitet i fagopplæringen. Se også s. 46.

Vi har fulgt opp EUs utdanningspolitiske arbeid innenfor fag- og yrkesopplæringen. Vi er representert i nettverket Advisory Committee on Vocational Training og sitter som observatør i Leonardo Da Vinci-utvalget. Vi har oppfylt kontraktsforpliktelsene til European Centre for the Development of Vocational Training (Cedefop). Vi har

også levert en omfattende rapport om status på Norges arbeid med å nå målsettingene i EUs strategi for utviklingen av fag- og yrkesopplæringen i Europa (Brugge-kommunikeet).

Europeisk samarbeid på barnehageområdet

Udir deltar i en arbeidsgruppe i regi av EU som utvikler et rammeverk for kvalitet i barnehagesektoren. Arbeidet slutføres våren 2014.

Nordisk samarbeid om fag- og yrkesopplæring

Per i dag finnes det ingen nasjonal instans i Norge som har ansvar for å vurdere og godkjenne utenlandsk fagutdanning. Vi har i tidligere svar på oppdragsbrev anbefalt at det opprettes en ordning for godkjenning hjemlet i lovverket. Vi deltar likevel i en nordisk nettverksgruppe som består av representanter fra de nordiske landenes statlige organer, og som ivaretar vurderingen av utenlandsk utdanning. Hensikten med deltakelsen er å følge de andre nordiske landenes arbeid på feltet. Vi mottar mange henvendelser både fra sektoren og fra utenlandske arbeidstakere som ønsker en vurdering og godkjenning av sin utdanning fra hjemlandet. Det kan være utfordrende å forklare at det ikke finnes en slik ordning i Norge.

Norge har deltatt i et nordisk prosjekt om båtbyggerutdanning. Formålet med prosjektet har vært å undersøke mulighetene for en (mer institusjonalisert) samarbeidsmodell for båtbyggerutdanningene i Norge og Danmark. Prosjektet bygget videre på det nordiske prosjektet fra 2011/12 Nordisk samarbeide om små håndverksfag. Sluttrapporten fra prosjektet ble oversendt Nordisk Ministerråd høsten 2013.

Holdbar Nordisk Velferd er en av de prioriterte satsingene for Nordisk Ministerråd fra 2013–2015. Et av delprosjektene er læring på arbeidsplassen, hvor alle de nordiske landene og de selvstyrende områdene deltar. Norge har valgt å knytte deler av arbeidet med oppfølging av Samfunnskontrakt for flere læreplasser inn i dette prosjektet. Se også s. 24.

Internasjonale studier

Udir har ansvaret for norsk deltakelse i en rekke komparative undersøkelser i regi av OECD og IEA. Norsk deltakelse i internasjonale studier er et viktig supplement til nasjonale studier. De internasjonale studiene har spilt en viktig rolle i nasjonal politikkutforming, samtidig som de gir et godt bilde både av utviklingen i prestasjoner over tid, og hvordan norsk skole hevder seg i internasjonal

sammenheng. Data fra disse studiene blir utnyttet ytterligere gjennom nasjonale og nordiske analyser. Det kreves svært høy deltakelse for at de norske dataene skal godtas og komme med i den internasjonale databasen og i de internasjonale analyserapportene. Det har vært en utfordring å få med nok deltakere i enkelte av studiene.

TALIS og ICIL

I 2013 har Norge gjennomført studiene i TALIS og ICIL. TALIS er OECDs internasjonale studie av undervisning og læring. ICIL undersøker elevenes kompetanse i å bruke informasjonsteknologi. Resultatene fra TALIS vil foreligge i juni 2014, og ICIL vil foreligge høsten 2014.

PISA

Resultatene fra PISA 2012 ble lagt fram i desember 2013. I PISA 2012 er matematikk hovedemnet. I tillegg til hovedstudien har det vært gjennomført elektroniske prøver for et mindre utvalg av elever i matematikk og elektronisk lesing.

Resultatene fra PISA 2012 viste at norske elevers prestasjoner har vist et stabilt mønster siden den første PISA-studien i 2000, og at de norske elevene fortsatt presterer omtrent som gjennomsnittet i OECD. Siden 2009 har det vært en svak nedgang i både matematikk og naturfag, mens prestasjonene i lesing er signifikant over gjennomsnittet i OECD. Dette viser at det er behov for å styrke realfagsundervisningen i Norge. Resultatene viser ellers en positiv utvikling i læringsmiljøet, og at effektene av sosiale forskjeller er små i Norge.

Merverdien av internasjonalt samarbeid

Internasjonalt samarbeid har hevet kompetansen på å styre utdanningssektoren og utdanningsforskningen hos norske utdanningsmyndigheter. Norges deltakelse i utviklingen og gjennomføringen av de internasjonale studiene, sammen med de beste forskerne på feltet, har hatt betydning for Norges utvikling av grunnutdanningen.

På grunnlag av surveyene og testene er det satt i gang ulike forskningsprosjekter. Dialogen landene imellom oppleves som svært kompetanseutviklende fra norsk side. I tillegg gir studiene deltakerlandene en pekepinn på faglig nivå for de grunnleggende ferdighetene - på tvers av landegrensene. Satsing på gode grunnleggende ferdigheter på et tidlig tidspunkt i utdanningsløpet er viktig, da disse danner grunnlaget for å tilegne og nyttiggjøre seg videre kunnskap.

Hvordan påvirker internasjonalt samarbeid norsk utdanning?

Internasjonalt samarbeid, gjennom deltakelse i ulike prosjekter og arbeidsgrupper innen OECD, EU og Norden, har bidratt til å se norsk utdanning i et større perspektiv. PISA-undersøkelsen har vært et viktig grunnlag for å utvikle de nasjonale prøvene og rammeverket for de grunnleggende ferdighetene.

I Norge har de internasjonale undersøkelsene pekt på sider ved vår grunnopplæring hvor det er behov for endring eller utvikling. Det gjelder for eksempel

- innhold og implementering av læreplanene
- lærernes fagkompetanse
- systematisk og målrettet kompetanseutvikling hos lærere
- utnyttelse av våre støttesystemer
- skoleledelse
- helhetlig system for kvalitetsvurdering

Har Norge noen betydning/innflytelse på andre lands utdanningssystemer?

Norge har i internasjonal sammenheng gjort seg bemerket på følgende områder:

- vi er åpne for å ta resultatene på alvor og følger opp studiene i etterkant
- vårt system for fagopplæring
- læreplanverket og vektlegging av ikke-kognitive ferdigheter
- utviklingen av kvalitetsvurderingssystemet
- implementering og bruk av forskning i praksis
- gjennomføring av evalueringer og bruken av disse
- satsing på læringsmiljø og elevmedvirkning

Norges satsing på f.eks. sosial kompetanse, demokrati-forståelse m.m. er det også interesse for i andre land, noe som for eksempel gjenspeiles i OECDs arbeid med to nye studier (Education and Social Progress).

European Agency for Development in Special Needs Education

Udir er nasjonal koordinator i European Agency for Development in Special Needs Education. Organisasjonen er uavhengig og selvstyrt og arbeider med ulike prosjekter for elever med særskilte behov. I 2013 har vi bidratt med erfaringer og kompetanse ved møter, konferanser og utviklingsprosjekter i regi av organisasjonen. Vi har vært opptatt av å se arbeidet som utføres av European Agency, i sammenheng med våre andre nasjo-

nale og internasjonale aktiviteter på området.

Likeverdig tilbud til en mangfoldig gruppe

Vi gjennomfører tiltak for å ivareta hensynet til et likeverdig tilbud til barn, unge og voksne med særskilte behov, og til språklige og nasjonale minoriteter og urfolk.

Barn og elever med særskilte behov

Satsingen Vi sprenger grenser 2013–2017 er et oppfølgingstiltak fra Meld. St. 18 (*Læring og felleskap*). Det overordnede målet er å utvikle handlingskompetanse, slik at pedagogisk personale og foresatte blir bevisste og øker forventningene til læringsutbyttet til barn og elever som har store, sammensatte lærevansker og utviklingshemninger. Statped følger opp satsingen gjennom å utvikle modeller i barnehage og skole, samt foreldre-veiledninger. Pilotprosjektene skal sanke erfaringer, bidra til at det utvikles gode modeller for praksis, og gi gode eksempler på hvordan barn og elever med lærevansker systematisk kan fanges opp tidlig og få god oppfølging. Pilotprosjektene skal følgeevalueres. Funn fra følgeevalueringen vil bli brukt til videre utvikling av modeller for god praksis.

Barn og elever med store, sammensatte lærevansker

Vi sprenger grenser er en satsing med høye ambisjoner rettet mot en gruppe barn og elever som det ikke har vært mye oppmerksomhet rundt tidligere. Det er vanskelig å identifisere alle barn og elever som har store, sammensatte lærevansker, og det er lite kunnskap om hvem og hvor mange som er i denne målgruppen.

Etter- og videreutdanning av ansatte i PPT

Vi har satt i gang arbeidet med å gjennomføre strategien for etter- og videreutdanning av ansatte i PPT. Målsettingen med strategien er å øke ansattes kompetanse og bidra til økt oppmerksomhet rundt systemrettet arbeid. Dette forutsetter blant annet kjennskap til læreplanverket og vurdering. Prioriterte områder for strategien er organisasjonsutvikling og endringsarbeid, læringsmiljø og gruppeledelse, veiledning og rådgivning, og lederutdanning.

Vi har gjennomført en kompetansekartlegging av ansatte i PPT som viste at tjenesten har høy kompetanse, men har behov for ytterligere kompetanseutvikling. Områder som ble trukket spesielt fram i kartleggingen, var kompetanse i tospråklighet og flerkulturell kompetanse. Statped, UH-sektoren og fylkesmennene blir viktige aktører for å gjennomføre strategien.

Samisk

Vi har fulgt opp flere av tiltakene i Handlingsplan for samiske språk i nært samarbeid med Sametinget. Vi har tildelt fylkesmennene i relevante fylker midler til å gjennomføre språkmotiveringsseminar.

Vi har oversatt aktuelle veiledere til flere samiske språk, og rammeplanen for barnehagen er i ferd med å bli oversatt til samisk. Vi har laget nye nettsider for grunnopplæringen rettet mot skoleeiere og skoleledere som har elever med rett til opplæring i eller på samisk. Informasjon på *udir.no* om PP-tjenesten bl.a. rettet mot foreldre, er oversatt til de tre samiske språkene.

En samisk fjernundervisningstjeneste

De samiske språkene er utrydningstruet. Det er derfor viktig at flere barn og unge får anledning til å lære samiske språk. Våren 2013 leverte vi etter oppdrag fra KD Strategisk plan for samisk fjernundervisning. I planen foreslår vi at det etableres en samisk fjernundervisningstjeneste, slik at vi kan sikre tilbudet i et lengre tidsperspektiv for alle elever som har rett til samiskopplæring. Dette er nødvendig fordi mange elever i dag ikke får oppfylt sine rettigheter. Vi mener at et helhetlig, likeverdig og profesjonalisert tilbud vil kunne bidra til at flere elever benytter seg av tilbudet.

Nasjonale minoriteter

Oppdraget knyttet til de nasjonale minoritetene i 2013 er todelt. En del består i å spre kunnskap om nasjonale minoriteter i skoler og barnehager, da disse gruppene er lite kjent. Prosjektet Taterfolket – fra barn til voksen er videreført i 2013, men prosjektet har begrensninger fordi det kun gjelder én av minoritetene, og få skoler og barnehager deltar. Vi har derfor i samråd med KD vedtatt å utarbeide en nettressurs for å nå ut til flere med kunnskap om alle de nasjonale minoritetene. Informasjonsmateriell om de nasjonale minoritetene er et ledd i vårt informasjonsarbeid. Vi vil vurdere ytterligere tiltak på området når denne nettressursen foreligger.

Flere tiltak knyttet til ulike handlingsplaner har hatt liten effekt

Udir skal bidra til at barn, unge og voksne fra de nasjonale minoritetene har et godt læringsmiljø og godt læringsutbytte i skoler og barnehager. Vi har derfor bevilget penger til å utvikle læremidler og kompetanseheving av lærere til finsk som andrespråk. Vi skal også undersøke muligheten for å utvikle læremidler til de øvrige nasjonale minoritetene. Hovedutfordringen er fravær og svakt læringsutbytte blant barn og unge fra rom- og tater-/romanifolket. Det er behov for å tenke nytt

da flere tiltak knyttet til ulike handlingsplaner har hatt liten effekt. Ytterligere tiltak må ses i sammenheng med innsatsen på feltet fra andre offentlige instanser og departementer.

Språklige minoriteter

I 2013 startet vi arbeidet med å revidere informasjons- og veiledningsmateriell innenfor det minoritetsspråklige feltet rettet mot barnehage- og skoleeiere, pedagogisk personale i barnehagen og lærere i skolen. Det finnes mye materiell, men spørsmålet er om det når ut og blir forstått slik at det er til hjelp i skolehverdagen. Vi skal oppdatere og revidere eksisterende informasjonsmateriell, samle relevant og oppdatert informasjon på ett sted og formidle statistikk og forskning om minoritetsspråklige elever og opplæringen de får. Juridisk informasjon på minoritetsfeltet skal forenkles og forbedres. Informasjon på *udir.no* om PP-tjenesten bl.a. rettet mot foreldre er oversatt til de 14 mest frekvente språk i Norge.

Nye nettsider rettet mot skoleeiere og skoleledere

På de nye nettsidene er regelverket viet stor plass fordi det fortsatt er stort behov for bedre forståelse av regelverket i ulike ledd i sektoren. På disse sidene er det spesielt verdt å merke seg eksempelsamlingen knyttet til innføringstilbud for sent ankomne elever med begrenset skolebakgrunn. Denne samlingen er etterspurt i sektoren og er rettet spesielt mot rektorer og lærere, men brukes også av asylmottak og omsorgssentre.

Kartlegging av innføringstilbud for sent ankomne elever

Rambøl har på oppdrag fra Udir gjennomført en kartlegging av innføringstilbud for sent ankomne elever med begrenset skolebakgrunn. På bakgrunn av denne kartleggingen har vi anbefalt tiltak som kan komme denne elevgruppen til gode. Vi skal heve kompetansen til lærere, rådgivere og PP-tjenesten, utvikle tilpassede læremidler, revidere kartleggingsverktøy og endre opplæringsloven § 4A-1 *Rett til grunnskoleopplæring for voksne*.

Kompetanse for mangfold 2013–2017

Vi har satt i gang kompetansesatsingen Kompetanse for mangfold 2013–2017. Dette er en femårig satsing som skal bidra til at kompetansen heves i alle deler av utdanningssystemet, slik at barn, elever og voksne med minoritetsbakgrunn får et tilbud tilpasset sitt behov og et godt læringsutbytte.

Opplæring av barn og unge i asylmottak og omsorgssentre

Vi har via NAFO organisert to landsdekkende samlinger på feltet Opplæring av barn og unge i asylmottak og omsorgssentre. Disse barna er spesielt sårbare, noe som

krever god dialog og informasjonsflyt mellom offentlige virksomheter med ulike roller og ansvar overfor barn og unge. Samlingene har hatt bred deltakelse fra skoler, men noe svakt fra skoleeiere. Den største utfordringen har vært å få deltakere fra asylmottak og omsorgssentre på samlingene. Det er et stort potensial for bedre samhandling på feltet. Oppdraget som ble gitt av KD, er nå avsluttet. For fortsatt å imøtekomme kunnskapsbehovet om disse elevgruppene har NAFO opprettet en veiledningstelefon og lagt ut materiell på sine nettsider. Vi har i denne sammenheng gjort en større jobb med å kartlegge eksisterende informasjons- og veiledningsmateriell i samarbeid med Utlendingsdirektoratet (UDI), Integrerings- og mangfolddirektoratet (IMDi), Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Statped.

Fjernundervisning og minoritetsspråklige barn

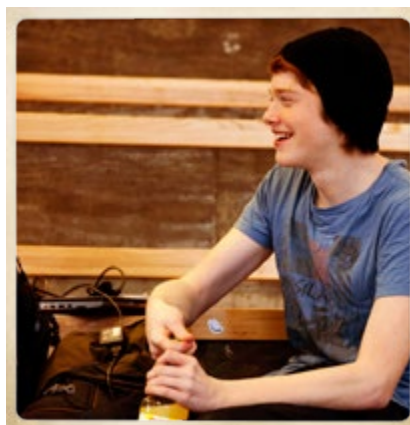
Vi har startet et utviklingsarbeid hvor vi ser på hvordan minoritetsspråklige barn og elever kan få språkopplæring gjennom fleksible opplæringsmodeller og verktøy (fjernundervisning), for bedre å sikre rettighetene til elever som det ellers er vanskelig å nå gjennom vanlig klasseromsundervisning.

NAFO og Tema Morsmål

Udir har via NAFO videreutviklet det statlige nettstedet Tema Morsmål. Nettstedet formidler læringsressurser på 12 ulike morsmål for barnehage og skole. Læringsressursene består av aktuelt stoff til bruk i morsmålsopplæring, tospråklig fagopplæring på skolen og flerspråklig arbeid i barnehagen. I tillegg formidles aktuelle nyheter og forskning om morsmål og flerspråklighet nasjonalt og internasjonalt. Samarbeidet med Sverige ble styrket i 2013. Vi har laget en felles plan for publisering av innhold, deling av erfaringer, felles kompetanseutvikling og informasjon om forskning og konferanser. Det har ført til hevet kvalitet på innholdet på nettsidene *morsmal.no*.



**Hvor
henter vi
kunnskapen
fra?**



KVALITETSVURDERING, DOKUMENTASJON OG ANALYSE

Kunnskap om barnehagene og grunnsopplæringen

Udir har ansvar for at det foreligger kunnskap om barnehagene og grunnsopplæringen som er relevant for politikkutformingen og for sektorene. Målet er at arbeidet i barnehagene og i grunnsopplæringen er kunnskapsbasert. Vi har først og fremst aktiviteter for kunnskapsinnhenting knyttet til følgende kategorier:

- evalueringer av nasjonale tiltak og forsøk
- mindre kartlegginger og analyser
- større analyseprosjekter som går over flere år
- brukerundersøkelser og faste årlige spøringer i sektoren
- internasjonale komparative studier

I 2013 har vi publisert i alt 36 rapporter på udir.no. Vi har lyst ut 21 evalueringer og kartleggingsoppdrag. Det betyr at vi bruker mye ressurser på å lyse ut oppdrag i henhold til lov om offentlige anskaffelser, og inngå avtaler med

forskningsmiljøer som skal gjennomføre dem. I vårt videre arbeid vil vi vurdere om den totale innhenting av kunnskap dekker behovet, og om ressursene utnyttes godt. Dette vil vi drøfte med KD.

Oversikten viser at vi setter i gang mange relativt små oppdrag, og vi vil blant annet vurdere om dette kan føre til at kunnskapen blir fragmentert og vanskelig å bruke for oss og for sektorene.

Vi erfarer at det kan være utfordrende å dokumentere langsiktige og bærekraftige effekter av tiltak og satsinger, og vi vil arbeide for å bedre kunne imøtekomme behovet for mer spesifikk informasjon om effekt av et gitt tiltak. Dette vil kreve mer samarbeid mellom KD og oss om hvilke muligheter vi har til å evaluere effekter i forkant av etableringer av nye tiltak og satsinger.

Spøringer fungerer godt

Initiativet med faste årlige spøringer til Skole-Norge har vist seg å fungere godt. På denne måten får vi samlet opp og hentet inn informasjon om mange temaer

samtidig, og vi unngår å belaste sektoren med mange og små spørringer. Vi ønsker å etablere en tilsvarende ordning for barnehagen, og dette vil etter planen starte opp våren 2014.

I 2013 ble det gjennomført spørringer med følgende tema:

Våren 2013

1. Ny GIV: Intensivopplæringen på 10. trinn og i overgangen til vgo.
2. Ny GIV: Skolenes arbeid med ungdom i målgruppen
3. Etablering av læreplasser
4. Grunnleggende ferdigheter
5. Etter- og videreutdanning
6. Rapportering om Praksisbrev
7. Register for ansvarlige i lærebedrifter
8. *Udir.no*
9. Valg av læremidler i samfunnsfag, engelsk, matematikk og engelsk

Høsten 2013

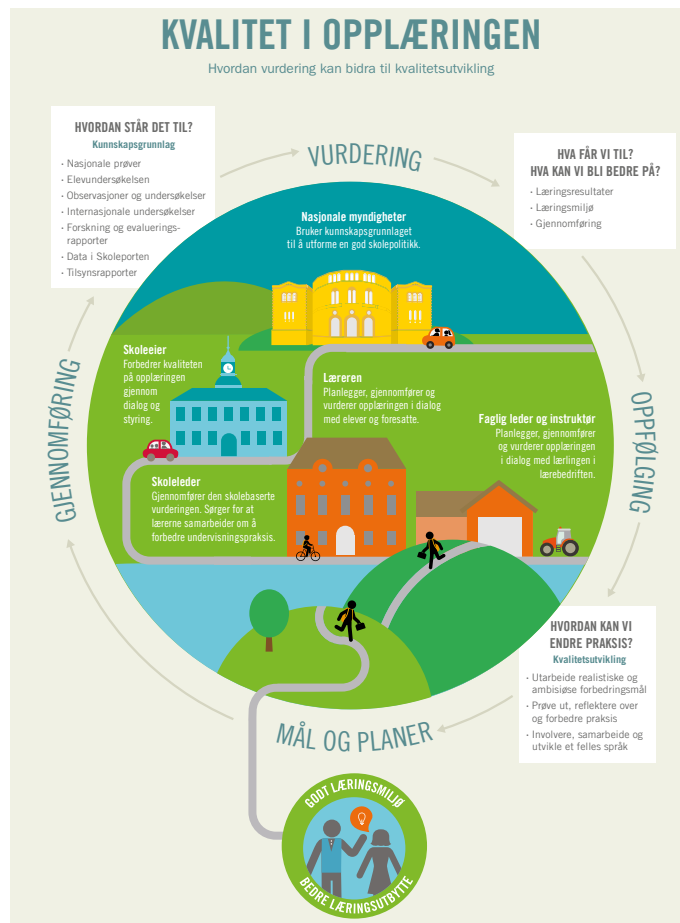
1. Spesialundervisning
2. Utdanningsspeilet
3. Utdanningsdirektoratets statistikknotat
4. Skoleledelse og skoleleders kompetanse
5. Nasjonale prøver 2016. Manifest mot mobbing
8. Rådgivning i grunnskolen og videregående skole
9. Elevenes psykososiale miljø
10. Spørreundersøkelse til lærere, skoleledere og skoleeiere om psykisk helse i skolen

Kvalitetsvurderingssystemet

Kvalitetsvurdering er å sammenstille informasjon og data for å vurdere tilstanden internt i en barnehage eller på en skole, eller for å vurdere tilstanden i hele eller større deler av sektorene. Vi arbeider med å utvikle kvalitetsvurdering på tre områder: barnehagen, grunnopplæringen og fagopplæringen. I utviklingen av de tre områdene for kvalitetsvurdering er vi opptatt av at vi framstår som enhetlige, samtidig som vi tar hensyn til de ulike områdenes egenart. Dette innebærer samordning i form av lik begrepsbruk, forståelse av kvalitet og systemperspektiv.

Digital modell av kvalitetsvurderingssystemet

En visuell modell av kvalitetsvurderingssystemet i grunn-opplæringen ble presentert i Meld. St. 20 (2012–2013) *På rett vei*. Vi har videreutviklet modellen, og den ble publisert som digital modell på *udir.no* høsten 2013. Innholdet i modellen er utarbeidet i tett dialog med elev-



og lærerorganisasjonene, KS og representanter for skoleeierne.

Vi gjennomførte høsten 2013 en skolering for skoleledere og skoleeiere i bruken av den digitale modellen. Skoleringen har lagt vekt på sammenhengen mellom kvalitetsvurdering, lokalt arbeid med læreplaner, elev- og lærlingvurdering og bedre læringsmiljø, samtidig som vi har synliggjort verktøy og ressurser som allerede ligger på *udir.no* og i Skoleporten.

System for kvalitet i fagopplæringen

Arbeidet med å etablere og implementere et system for kvalitet i fagopplæringen pågår. Beskrivelsen av systemet er justert etter å ha vært på høring i sektoren, og blir oversendt KD i 2014. Vi har iverksatt en rekke aktiviteter i forbindelse med implementeringen av systemet: årlig konferanse, forskning på kvalitet i fagopplæringen, digital modell for kvalitet, revisjon av Lærlingundersøkelsen og Lærebedriftsundersøkelsen, samt utvikling av nye indikatorer for fagopplæringen under en egen fane i skoleporten.

System for kvalitet i barnehagen

Vi satte i gang arbeidet med å utvikle et system for å følge med på og forbedre kvaliteten i barnehagen i 2013. Et nasjonalt register over alle landets barnehager ble ferdigutviklet i 2013. Høsten 2013 lanserte vi også en åpen rapportløsning i BASIL. Her kan man på en enkel måte finne og sammenstille informasjon om barnehagene i Norge, for eksempel fakta om antall barn, personalets utdanning og voksenteitet.

Prøve- og eksamensordninger

Eksamen

Våren 2013 ble det gjennomført om lag 77 500 sentralt gitte eksamener i grunnskolen, 1 600 i grunnskoleopplæring for voksne og 180 000 for elever og privatister i videregående opplæring. Dette var en liten økning i antall gjennomførte eksamener sammenlignet med våren 2012, hvor de tilsvarende tallene var 76 000, 1 500 og 173 000. Våren 2013 utarbeidet vi eksamensoppgaver i ca. 400 ulike koder, mens det tilsvarende tallet for 2012 var 350. Økningen i antall eksamenskoder kommer av at vi nå tilbyr eksamen i betydelig flere fremmedspråk enn vi gjorde i 2012. Dette har sammenheng med en gjennomgang av hvilke språk vi har tilstrekkelige gode fagmiljøer til å utvikle gode eksamensoppgaver. Eksamen om høsten har like mange eksamenskoder, men betydelig færre kandidater. Det er i første rekke elever med rett til enten utsatt eller ny eksamen, i tillegg til privatister, som tar eksamen om høsten. Høsten 2013 var det i underkant av 48 000 påmeldte kandidater i videregående opplæring, mens det kun var én kandidat i grunnskoleopplæring for voksne. Det er ikke eksamen i grunnskolen om høsten.

IKT- basert eksamen

Alle eksamensoppgaver blir publisert elektronisk i prøveadministrasjonssystemet (PAS) før eksamensdagen, slik at skolene kan hente ut oppgavene her. Dette øker sikkerhetsnivået i eksamensgjennomføringen, fordi alle skoler har oppgavene tilgjengelig digitalt, i tillegg til på papir. Det er nå normalordning å gjennomføre eksamen IKT-basert i PAS. Det vil si at elevene henter og leverer eksamen digitalt. Andelen eksamener som gjennomføres på denne måten, er ca. 65 prosent, men i flere eksamener var andelen over 90 prosent. For sensorene gjør dette sensuren langt mer effektiv og sikker, fordi begge sensorer får tilgang til alle besvarelsene samtidig, samt at vi unngår sen postgang o.l. Matematikk og realfag er unntatt fra ordningen om å gjennomføre IKT-basert eksamen. Disse fagene har todelt eksamen, hvor den ene delen gjennomføres på papir uten tilgang til hjelpemidler utover vanlige skrivesaker. Mange privatist-

kontorer gjennomfører også eksamen på papir fremdeles.

Både trykking, pakking og forsendelse av eksamensoppgaver og besvarelser har forløpt som normalt, og gjennomføringen av IKT-basert eksamen gjennomføres uten nevneverdige problemer. Vi har høy beredskap under eksamensgjennomføringen. Den fungerer svært godt, og vi håndterer alle hendelser fortløpende.

Forsøk med Internett på eksamen

Mange skoler som bruker Internett og nettbaserte læringsressurser i opplæringen, har ønsket at elevene skulle ha tilgang til Internett som hjelpemiddel også på eksamen. Våren 2012 og 2013 har vi gjennomført forsøk med tilgang til Internett på eksamen i utvalgte fag på noen skoler. Forsøket er evaluert av Rambøll Management, og sluttrapporten er publisert på *udir.no*. Evalueringen viser at et flertall av elevene mener at de har nytte av å ha tilgang til Internett på eksamensdagen. I 2012 var lærerne delt i synet på om Internett er et godt hjelpemiddel på eksamen, særlig på vegne av de svakt presterende elevene, men i 2013 var de markant mer positive til ordningen. Vi mener at funnene understøtter at Internett kan være et godt hjelpemiddel til eksamen, og vil videreføre forsøket.

Prøver

Kartleggingsprøver gjennomført etter planen

Kartleggingsprøvene i lesing og regning 1.–3. trinn, engelsk 3. trinn og den nye prøven i digitale ferdigheter på 4. trinn ble våren 2013 gjennomført etter planen. Tilbakemeldingene fra skolene og skoleeierne indikerer at prøvene er gode, og at de kan brukes til det formålet de er utviklet for: å finne de elevene som trenger ekstra oppfølging i ferdigheter og fag.

Den elektroniske kartleggingsprøven i digitale ferdigheter er frivillig og ble gjennomført for første gang våren 2013. 36 000 elever gjennomførte prøven, og tilbakemeldinger indikerer at dette er en etterlengtet prøve som kartlegger viktige deler av opplæringen. Prøvens formål er å finne de elevene som trenger ekstra oppfølging for å klare seg videre i skolegang og samfunnsliv. Den kartlegger ulike områder av digitale ferdigheter nærmere bestemt disse områdene: tilegne seg og behandle, produsere og bearbeide, kommunisere og digital dømmekraft.

Gjennomføringen av kartleggingsprøvene i lesing, regning og engelsk på Vg1 høsten 2013 forløp uten problemer.

Nasjonale prøver

Høstens nasjonale prøver ble gjennomført uten

problemer. Tilbakemeldinger viser at informasjons- og veiledningsmateriellet som følger prøvene, fungerer godt. På de fylkesvise samlingene om implementering av nye læreplaner høsten 2013 har vi informert om hvordan lærerne kan bruke oppfølgingsverktøyet som ble utviklet i 2012. Verktøyet er også inkludert i den digitale kvalitetsvurderingsmodellen. Vi forventer at begge disse tiltakene vil øke den pedagogiske bruken av prøvene.

Nasjonale prøver på nordsamisk ble gjennomført første gang i 2012. I år ble det også utviklet og gjennomført nasjonale prøver i lesing på lule- og sørsamisk. Prøvene ble utviklet på nordsamisk og deretter oversatt og tilpasset til lule- og sørsamisk.

Nasjonale prøver gir viktig informasjon som har betydning for utviklingen av skolen

Våren 2013 publiserte vi sluttrapporten fra NIFUs evaluering av nasjonale prøver som system. Rapporten viser at nasjonale prøver gir viktig informasjon som har betydning for utviklingen av skolen. Videre viser rapporten at informasjonen om gjennomføring av prøvene er god, at prøvene gjennomføres i tråd med intensjonene, og at fritaksreglene er klare og tydelige. Rapporten sier at nasjonale prøver styrker arbeidet med grunnleggende ferdigheter, og at lærerne og skolelederne refererer til styrket innsats for grunnleggende ferdigheter generelt og leseopplæringen spesielt.

Rapporten ga også tilbakemeldinger om utfordringer knyttet til de nasjonale prøvene:

- Rapporten viser at det er skolelederne som har det reelle ansvaret for gjennomføringen av nasjonale prøver, selv om forskrift til opplæringsloven § 2-4 fastslår at skoleeieren er ansvarlig. Udir jobber med å gjøre veiledningsmateriellet og retningslinjene til prøvene tydeligere og mer brukervennlige.
- Informasjonen om prøvene og verdien av resultatene og oppfølgingen kommer ofte ikke lærerne til gode. Vi jobber for å forbedre materiellet som følger prøvene, slik at ulike nivåer i systemet kan følge opp resultatene på en enda bedre måte.
- Det er utfordringer knyttet til gjennomføringen av de elektroniske prøvene. Vi bistår skoleeiere og skoler som opplever lokale problemer. Gjennomføringen forløp også i år uten problemer fra sentralt hold.
- Rapporten kritiserer beregningen og presentasjonen av resultater på aggregert nivå. Vi er i gang med å etablere en ny presentasjonsskala for prøvene. Vi viser til egen rapportering til KD på dette og plan for beslutning og etablering av ny skala i 2014.

Karakterstøttende prøver

Vi tilbyr to karakterstøttende prøver, i naturfag og i samfunnsfag for 10. trinn. Prøvene er frivillige, og resultatene skal ikke rapporteres til nasjonalt nivå. De karakterstøttende prøvene er tilgjengelige i en nyutviklet elektronisk prøvebank som ble lansert høsten 2013. Skolene kan bruke prøvebanken for å gjennomføre frivillige prøver utviklet i fag og ferdigheter.

Karakterstøttende prøver kan brukes som en støtte i standpunktvurderingen i faget. Prøvene gir mulighet til å sammenligne gruppens resultater med et nasjonalt nivå, og de kan bidra til en mer rettferdig standpunktvurdering. Karakterstøttende prøver kan også brukes til å gi faglige tilbakemeldinger underveis og som grunnlag for tilpasset opplæring. I tillegg til prøveresultatet får læreren veiledning i å bruke resultatene sammen med annen informasjon læreren har om elevene.

Læringsstøttende prøver

Vi tilbyr elleve læringsstøttende prøver i matematikk for 5.–7. trinn og 8.–10. trinn. Prøvene er frivillige, og resultatene skal ikke rapporteres til nasjonalt nivå. De læringsstøttende prøvene ligger i vår elektroniske prøvebank.

Statistikk

Udir har videreutviklet, analysert og formidlet nasjonal statistikk om barnehagen og grunnsopplæringen. Systemene for innsamling av data på barnehage- og grunnskolefeltet (BASIL og GSI), samt datagrunnlaget i Vigo, er også i 2013 videreutviklet for å sikre et mest mulig korrekt og relevant datagrunnlag. Spesielt gjelder dette data om spesialundervisning i grunnskolen og i videregående opplæring. Som en del av statistikkarbeidet i Ny GIV har vi videreutviklet statistikken om oppfølgings-tjenesten og gjennomføringen i videregående opplæring. Vi har også publisert to utgaver av Gjennomføringsbarometeret, som viser hvordan vi i ligger an i forhold til målene som er satt i prosjektperioden. Gjennomføringsbarometeret og dialogen med fylkeskommunen om datagrunnlag, statistikk og indikatorer har bidratt til å heve fylkeskommunenes kompetanse og analyse av tilstanden på disse områdene.

Serie med statistikknotater

I tillegg til den løpende statistikkproduksjonen, Gjennomføringsbarometeret og Utdanningsspeilet har vi i 2013 lansert en serie med statistikknotater. Her belyser vi noen avgrensede temaer eller problemstillinger. Vi har blant annet utgitt statistikknotater om skolestruktur,

organisering av spesialundervisningen og om barnehagene oppfyller pedagognormen. Statistikknotatene er blitt godt mottatt i sektorene, og vi erfarer at de etter hvert får status som referansedokumenter. Et annet tiltak for bedre tilgjengelighet og brukervennlighet i publisering av statistikk er lanseringen av et nytt brukergrensesnitt i Skoleporten.

Personopplysningene i datagrunnlaget

For å sikre forsvarlig behandling av personopplysningene i datagrunnlaget, effektivisere statistikkproduksjonen og gi økt tilgjengelighet til data og statistikk, har vi i 2012 og 2013 gjennomført en større tilpassing og videreutvikling av vårt statistikkssystem. Det nye systemet, med blant annet en ny publiseringsløsning, settes i drift i løpet av første kvartal 2014.

Faste undersøkelser

Barnehage

På barnehagefeltet har vi gjennomført de faste undersøkelsene om foreldrebetaling, kostnader og ressursbruk i barnehagene. Undersøkelsene gir et relevant bilde av kostnader og ressursbruk. Kostnadsanalysen utgjør grunnlaget for beregning av nasjonale satser for tilskudd til ikke-kommunale barnehager.

Elevundersøkelsen og øvrige brukerundersøkelser

Vi har revidert Elevundersøkelsen slik at den i større grad er i samsvar med definisjonen av godt læringsmiljø og de prioriterte satsingene i Meld. St. 22 Motivasjon Mestring Muligheter. Målet er at undersøkelsen skal gi informasjon som er nyttig for skoleeier og skoler i deres arbeid med å bedre elevens læringsmiljø, og at den skal dekke temaene de mener er viktige. Det har også vært en målsetting å redusere antall spørsmål i undersøkelsen. Samtidig som det er gjort endringer, har vi beholdt tidligere spørsmål om for eksempel mobbing.

Skolene får svar som de kan bruke til å videreutvikle sin praksis

Spørsmålene i undersøkelsen er formulert slik at de gir skoler konkrete svar som de kan bruke til å videreutvikle sin praksis. For å sikre en mest mulig felles tolkning av de nye spørsmålene har vi lagd en veileder til bruk på skolenivå. Resultatene fra årets undersøkelse vil foreligge i 2014. Vi analyserer resultatene fra den reviderte undersøkelsen og gjør nødvendige justeringer våren 2014. Brukerundersøkelsene rettet mot lærere og foreldre vil vi revidere våren 2014 etter at vi har evaluert gjennomføringen av den reviderte elevundersøkelsen.

Lærlingundersøkelsen og instruktørundersøkelsen er revidert

Begge undersøkelsene ble revidert før gjennomføringen i 2013. Instruktørundersøkelsen har byttet navn til Lærebedriftsundersøkelsen. NTNU samfunnsforskning har gjennomført en analyse av bruk, gjennomføring og resultat av Lærlingundersøkelsen. Det er en klar økning i deltakelse fra 39 prosent i 2010–2011 til 50 prosent i 2013. Fylkeskommunene mener undersøkelsen er et viktig kvalitetsutviklingsverktøy for den fag- og yrkesopplæringen som foregår i bedrift, men analysen viser at det er et behov for felles rapporteringsrutiner og rapporteringsverktøy, samt felles krav på tvers av fylker.

For at Lærlingundersøkelsen skal fungere som nasjonalt verktøy for kunnskapsinnhenting, er det viktig at fylkeskommunene legger godt til rette for gjennomføringen. Vi har gjennomført en høring i forbindelse med forslaget om å forskriftsfeste fylkeskommunenes plikt til å gjennomføre undersøkelsen og benytte resultatene. Tilrådommen er til behandling i KD. Forslaget går ut på at fylkeskommunene plikter å gjennomføre undersøkelsen hvert år fra og med oktober 2014.

Evaluerings og forskning

Resultatene fra forskning og evaluering spres gjennom Utdanningsspeilet, konferanser og nettsider. I år har vi også laget små artikler i serien «forskning viser». Disse artiklene skal presentere aktuell forskning på grunnskole, videregående opplæring og barnehager. Sammen med Evalueringsinstituttet i Danmark er vi i ferd med å utarbeide et magasin som skal formidle ny skandinavisk forskning om barnehage. Magasinet er myntet på ansatte i barnehagen og skal foreligge våren 2014.

Resultatene fra evalueringene av tiltak og satsinger følges opp og brukes aktivt som et kunnskapsgrunnlag av fagavdelingene i Udir. Resultatene formidles også gjennom samlinger med prosjektdeltakere. Rapportene inngår dessuten som et viktig element i systemene for kvalitetsvurdering.



**Korleis skal
ein forstå
barnehagelova?**



FORVALTNING

Regelverk

Udir er delegert oppgåva med å tolke barnehagelova, opplæringslova, privatskolelova, folkehøgskolelova og vaksenopplæringslova kap. 4 med tilhøyrande forskrifter ved behov for avklaring på nasjonalt nivå.

For å medverke til høgare etterleving av regelverket har vi i 2013

- informert sektoren om regelverksendringar
- utarbeidd rundskriv, artiklar og rettleiingar om det regelverket som har vore gjeldande over tid, jf. vedlegg 1 med ei liste over rundskriv publiserte i 2013
- svart på ei rad enkeltførespurnader, og dei svara som kan vere til nytte for andre, publiserer vi på *udir.no*
- delteke på ei rad samlingar for å informere om regelverket
- hatt fleire møte med privatskoleorganisasjonane for å informere om regelverket

Kompetanseheving av fylkesmannsembeta på regelverksområdet

I 2013 har vi gjennomført fleire samlingar der alle embeta var inviterte. Nokre av samlingane har vore tverrfaglege, f.eks. om individuell vurdering, føring av dokumentasjon og psykososialt miljø. Andre har vore meir juridisk retta, f.eks. om meldeplikt til barnevernet, og inntak til vidaregåande opplæring og formidling til læreplass. Det har òg vore samlingar med dei fire regionane i embeta når det gjeld deira behandling av klagar på det psykososiale miljøet. Vi har stort sett fått positive tilbakemeldingar frå embeta på den faglege gjennomføringa av samlingane.

Endringar i regelverket

Vi har utarbeidd fleire forslag til forskriftsendringar. Nokre av dei er allereie vedtekne og sette i verk, jf. vedlegg nr. 1.

Særskilt om regelverket på barnehagefeltet

Vi har i løpet av 2013 informert om korleis ein skal forstå barnehagelova og dei tilhøyrande forskriftene. Nye tolkingsfråsegner blir publiserte på *udir.no*, og er sorterte etter tema og dato. Vi har grunn til å tru at fylkesmennene er hyppige brukarar av våre tolkingsfråsegner.

Kompetanseheving av fylkesmannsembeta på barnehage-regelverket

Vi har arrangert regelverkssamling for fylkesmennene med tema som

- økonomisk likeverdig behandling
- godkjenning av barnehagar
- styrarrolla i barnehagen
- barn med særskilde behov

Juridiske problemstillingar på barnehagefeltet har òg vore eit av fleire tema på andre samlingar og møte med embeta.

Vi opplever at fylkesmennene har god kjennskap til innhaldet i regelverket, men at tolkinga av delar av det kan vere ulik. Mange av spørsmåla vi har fått, gjeld reglane om kommunane si tilskottsberekning til dei ikkje-kommunale barnehagane. Bakgrunnen for dette er at forskrifta om likeverdig behandling ved tildeling av offentlege tilskott til ikkje-kommunale barnehagar er kompleks. Kommunen som barnehagemyndigheit har eit krav om tverrfagleg kompetanse for å oppfylle plikta til økonomisk likeverdig behandling mellom dei ikkje-kommunale og dei kommunale barnehagane.

Tilskott til ikkje-kommunale barnehagar – nytt rundskriv Udir-6-2013

Vi har utarbeidd nytt rundskriv Udir-6-2013 for å gjere reglane om tilskott til ikkje-kommunale barnehagar lettare å praktisere for kommunane og fylkesmennene. Rundskrivet erstattar departementet sitt rundskriv I F-05/2011 til forskrift om likeverdig behandling. Sjå vedlegg nr. 1.

Fylkesmennene, kommunesektoren sin organisasjon (KS) og Private Barnehagers Landsforbund (PBL) vart involverte i prosessen undervegs. Rundskrivet var òg tema på ei samling med fylkesmennene før publiseringa. Fleire av embeta har følgd opp ved å ha eigne samlingar med sine kommunar om innhaldet i rundskrivet. Rundskrivet er førebels teke godt imot av sektoren, og det ser ut til å ha fanga opp fleire problemstillingar som vi meiner har medverka til ei meir lik praktisering av regelverket i kommunane og hos fylkesmennene. Som ei følgje av dette har talet på førespurnader knytt til forskrifta hatt ein nedgang i 2013.

Forskrift om likeverdig behandling – regelverksendring

Da tilskottsregelverket framleis er vanskeleg å forstå og praktisere, har vi, på oppdrag frå departementet, sett i gang eit omfattande arbeid med å gjennomgå forskrifta

om likeverdig behandling. Målet med endringsforslaga er å gjere finansieringa av ikkje-kommunale barnehagar meir føreseieleg, og å redusere den administrative byrda for kommunane.

Store delar av ressursane på regelverksområdet hos oss og hos fylkesmennene blir brukte på tolking og rettleiing av forskrifta. Dette kan føre til at andre delar av regelverket som er viktig for kvaliteten i barnehagetilbodet, kjem i bakgrunnen. Samtidig heng barnehagane sine økonomiske rammer tett saman med kvaliteten på barnehagetilbodet. Dersom nytt rundskriv, endringar i forskrifta og implementering av endringane i sektoren fører til at dei ikkje-kommunale barnehagane får riktig tilskott i føreseielege rammer, vil dette vere eit godt grunnlag for eit stabilt og godt barnehagetilbod.

Rammeplan og læreplanverk

Rammeplanen for innhald og oppgåver i barnehagen

Direktoratet har nedsett ei rammeplangruppe som skal levere eit grunngitt forslag til revidert rammeplan medio februar 2014. Rammeplangruppa samarbeider godt med Sametinget. Ein open prosess der forslag blir publiserte undervegs, skal medverke til tidleg forankring i barnehagesektoren.

Udir samarbeider med dei nasjonale sentra om å utvikle og spreie ulike verktøy og støttmateriell knytte til iværksetjing av den reviderte rammeplanen i 2015.

Revisjon av læreplanar i fellesfaga

Vi har tydeleggjort dei grunnleggjande ferdighetene i læreplanane i fellesfaga engelsk, matematikk, naturfag, norsk og samfunnsfag og tre læreplanar for høyrsehemma, og lagt til rette for ein god progresjon i utviklinga av elevane sine grunnleggjande ferdigheiter gjennom heile opplæringsløpet. Dette har vi mellom anna gjort for å nå sektormålet om at alle elevar som går ut av grunnskolen, skal meistre grunnleggjande ferdigheiter som gjer dei i stand til å delta i vidare utdanning og arbeidsliv. Dei reviderte læreplanane tok til å gjelde hausten 2013.

Implementering av reviderte læreplanar

Evalueringa av Kunnskapsløftet viser at implementeringa av reforma er på veg, men at det er store variasjonar mellom og innan kommunar og fylkeskommunar når det gjeld kor langt arbeidet har komme. Gjennom System for oppfølging av læreplanar (SOL) har direktoratet identifisert nokre område det er behov for å styrkje:

- Nasjonale utdanningsmyndigheiter har ikkje vore tydelege nok på roller og ansvar på ulike nivå i utdanningssektoren. Dette har ført til at skoleeigarar og skoleleiarar i varierende grad har tilstrekkelege system for å initiere, støtte og følgje opp det lokale arbeidet med læreplanar som reforma føreset.
- Nasjonale utdanningsmyndigheiter har ikkje formidla godt nok kva grunnleggjande ferdigheiter inneber. Ein konsekvens av dette er at skoleeigarar, skoleleiarar og lærarar har ulik forståing og praktisering av dei grunnleggjande ferdigheitene og dermed også ulike føresetnader for å tolke og setje i verk læreplanverket. Dette er heller ikkje teke godt vare på i UH-sektoren og gir også nokre utfordringar inn mot etter- og vidareutdanningsaktivitetar.
- Læreplanverket som heilskap er i varierende grad sikra i det lokale arbeidet med læreplanar.
- Det lokale arbeidet med læreplanar som læreplanverket føreset, har høge krav til læreplanforståing, læreplananalyse og eit felles læreplanspråk.

For å møte desse utfordringane har vi i samarbeid med fylkesmannsembeta arrangert samlingar i alle fylka med skoleeigarar og skoleleiarar som primærmålgruppe. Tema på samlingane var læreplanforståing, lokalt arbeid med læreplanar, skolens arbeid med læreplanverket som heilskap, grunnleggjande ferdigheiter, og forståing av kompetanse og progresjon med utgangspunkt i dei reviderte læreplanane i engelsk, matematikk, naturfag, norsk og samfunnsfag. Å synleggjere heilskap og samanheng mellom ulike tema har vore vesentleg. Tema for samlingane er sett i samanheng med eit felles nasjonalt tilsyn for perioden 2014-2017 om elevane sitt læringsutbytte og om opplæringa er i tråd med kompetansemåla i læreplanar for fag.

Mange har delteke på samlingane

Det har vore rundt 150-200 deltakarar per samling. Samla sett gir dette eit bilete av at vi har nådd godt ut. I mange fylke har alle eller nesten alle kommunane vore representerte. Samtidig ser vi at deltakinga frå fylkeskommunar, vidaregåande skolar og privatskolar har vore varierende. Tilbakemeldingane frå fylkesmenn og deltakarar ved samlingane har vore positive. Dei viser mellom anna til at det har vore ein raud tråd i programmet, og at dei opplever dei ulike tema som relevante, viktige og nyttige for eige arbeid. Samtidig er det framleis behov for auka læreplanforståing på ulike nivå i sektoren. Vi har framleis ei utfordring i å sikre at dei reviderte læreplanane blir kjende og tekne i bruk på skolane, og det er stort behov for informasjon og rettleiing.

Vi følgjer opp erfaringar og vurderingar av dei fylkesvise samlingane og vidare lokalt arbeid med desse tema gjennom ei eiga evaluering i 2014. Der skal vi undersøkje behovet for kompetanse nærmare som utgangspunkt for direktoratets vidare arbeid og prioriteringar.

Seks nye valfag

Vi har utvikla læreplanar til seks nye valfag med tilhøyrande rettleiingar. Valfaga er praktisk innretta og skal føre til auka motivasjon og læring for elevar på ungdomstrinnet. Rettleiingane har i tillegg til gode eksempel også vektlagt å synleggjere og klargjere aldersblanding med vekt på variasjon i fagleg innhald i faget. Vi har sett i gang evaluering av faga for mellom anna å sjå om intensjonane med faga er følgde, og om dei har medverka til eit meir praktisk og variert ungdomstrinn. Tilbakemeldingar frå sektoren i samband med høyringa tyder på at faga er godt mottekne, men at mange skolar har fått for kort tid på seg til å gi eit godt tilbod om valfag.

Tilsyn

Udir styrer Fylkesmannens tilsyn etter opplæringslova og barnehagelova. I 2013 har den største satsinga vore å få på plass ei felles metodehandbok for tilsyn på desse to områda. Handboka og andre styringsverktøy som vi har utvikla i 2013, har medverka til ei styring av Fylkesmannens tilsyn som i større grad enn tidlegare tek omsyn både til risikoen i sektoren og til ressurs- og kompetansesituasjonen i det enkelte embetet.

Vårt mål er å utvikle ei meir heilskapleg tilnærming til korleis tilsynsaktiviteten er innretta, og å

- medverke til ein meir lik praksis for det Fylkesmannen vel å føre tilsyn med
- synleggjere når tilsyn er det mest tenlege verkemiddelet

Dette arbeidet blir sett i gang i 2014.

Metodehandbok for tilsyn og metodekurs

Handboka er utarbeidd i samarbeid med embeta, mellom anna gjennom ei referansegruppe og høyringar. Ho skal medverke til å sikre at tilsynet blir føreseieleg, kan etterprøvast og er i samsvar med dei reglane som gjeld for utøving av offentleg myndigheit. Det har òg vore eit mål at tilsynsmetoden skal medverke til auka læring. Samla vil desse elementa styrkje legitimiteten og gjennomslagskrafta for tilsyn.

Vi har arrangert tre kurs i tilsynsmetode i 2013: grunn-

kurs for Fylkesmannens tilsyn etter barnehagelova og opplæringslova og eit felles metodekurs for meir vidarekomne på dei to fagfelt. Vårt mål har vore å medverke til ei felles plattform og eit godt grunnlag for vidare kompetansebygging, noko vi trur vil auke kvaliteten på tilsynet. Høyringar og evalueringar viser at fylkesmannsembeta er positive til metodehandboka og til dei gjennomførte kursa.

Vi har grunn til å tru at handboka har vorte eit godt verktøy for tilsynsverksemda. Saman med gode forankringsprosessar undervegs vil dette medverke til å forenkle arbeidet med å implementere metoden.

Vi vil arrangere inntil to metodesamlingar i 2014, der den eine vil vere eit grunnkurs for nye tilsette. Den andre samlinga vil ha som hovudmål å koordinere, implementere og evaluere handboka.

Fylkesmannens tilsyn med kommunen som barnehagemyndigheit

I embetsoppdraget for 2013 er det krav om at fylkesmennene skal gjennomføre tilsyn i minst 90 kommunar. Det er ikkje sett krav til tematikk, men tilsyna skal baserast på Fylkesmannens risikovurderingar.

Hovudsatsingsområdet for Fylkesmannens tilsyn på barnehageområdet har vore å forbetre tilsynsmetodikken. Dette er utført ved hjelp av metodehandboka og kursverksemd. Vi vil arbeide med desse to prioriterte områda framover:

- sikre implementering av ny metode og byggje tilsynskompetanse hos embeta
- etablere ei meir einsarta tilsynsverksemd gjennom å avklare innhaldet i dei lovkrava som Fylkesmannen fører tilsyn med

Fylkesmannens tilsyn med offentlege skolar

Utdanningsavdelingane i embeta gjennomfører tilsyn med offentlege skolar etter instruks frå Udir. Fylkesmannens tilsyn kan delast i to hovuddelar: sentralt initierte tilsyn og eigeninitierte tilsyn. Dei eigeninitierte tilsyna kan vere både planlagde og såkalla hendingsbaserte tilsyn.

Felles nasjonale tilsyn

I embetsoppdraget for 2013 er det krav om at fylkesmennene skal gjennomføre 155 felles nasjonale tilsyn med «Skolens arbeid med elevane sitt psykososiale miljø» som tema. Det er ført tilsyn med dette temaet i om lag 50 prosent av landets kommunar sidan 2010. Om lag 12 prosent av landets skolar har vore involverte i tilsyna.

Vi vil arbeide for å involvere fleire skolar i dei felles nasjonale tilsyna når dei blir gjennomførte på skolenivå. Nye aktivitetar i nytt felles nasjonalt tilsyn vil bli sette i verk for å medverke til å sikre dette.

Lokale tilsyn

I 2013 har vi gitt embeta større rom enn tidlegare til å utføre eigeninitierte tilsyn. Dei eigeninitierte tema er baserte på embeta sine lokale risikovurderingar, og det er store variasjonar både i tema og på tilsyna. Flest eigeninitierte tilsyn er førte med temaet spesialundervisning.

Sentralt initierte tilsyn

Utover dei felles nasjonale tilsyna har embeta fått i oppdrag å gjennomføre 64 andre sentralt initierte tilsyna. Desse tilsyna hadde mellom anna følgjande tema:

- samiske elevar sine rettar
- vaksne sin rett til opplæring
- gjennomføring av nasjonale prøver
- lokalt læreplanarbeid

Fire av embeta har ført sentralt initierte tilsyn med svømmeopplæring.

På landsbasis er det i 2013 stilt krav om at fylkesmennene totalt skal gjennomføre nærmare 400 tilsyn på opplæringsfeltet.

Felles nasjonalt tilsyn for grunnopplæringa i perioden 2014-2017

Temaet for det nye felles nasjonale tilsynet er skolens arbeid med det utbyttete elevane har av opplæringa. Sentrale kontrollområde i tilsynssatsinga er

- rektors ansvar for opplæringa i fag
- undervegsvurdering
- forvaltningskompetanse
- skolebasert vurdering

Tilsynssatsinga vil innehalde rettleiingsaktivitetar, og det vil bli tilbod om verktøy for kommunar og fylkeskommunar slik at dei kan gjere eigenvurdering av regelverksetterleving i forkant av og i samband med tilsyn. Vi har utvikla tilsynsmateriell og tilhøyrande rettleiingsmaterieil.

Førebuingane til tilsynet er gjorde i tett samarbeid med embeta, både gjennom samlingar og skriftlege høyringar. Tilsynet er pilotert av fire fylkesmannsembete i 2013. Tilbakemeldingar frå kommunar og skolar der tilsynet er pilotert, er gjennomgåande positive både til tema og innretning. Vi legg opp til koordinering i 2014 og vil

gjennomføre ei større evaluering av satsinga i 2015.

Våre tilsyn med private skolar

Vi ser det som ei utfordring å balansere ønsket om å nå mange skolar opp mot å velje risikoområde og risiko-skolar, som det ofte er meir ressurskrevjande å føre tilsyn med. Vi meiner likevel at vi har lykkast med å balansere desse omsyna trass i at store delar av dei samla ressursane på tilsynsområdet har vore bundne opp i nokre svært ressurskrevjande tilsyn og ført til at talet på tilsyn er lågare enn i 2012.

Vi har ført tilsyn med 38 private skolar og gjennomført kontroll av årsrekneskapen for 296 private skolar i 2013. Både tema og skolar for tilsyna er valde på grunnlag av risikovurderingar, og tilsynet omfattar

- økonomi
- styrets ansvar for kompetanse hos undervisningspersonell
- skolens arbeid med psykososialt miljø
- skolens arbeid med lokale læreplanar
- skolens forvaltningskompetanse

Vi har som mål på sikt å utvikle ei meir heilskapleg tilnærming til korleis tilsynsaktiviteten skal innrettast på privatskolefeltet. Dette for å sikre at ressursane vi rår over, blir brukte på ein måte som gir størst mogleg påverknad på regelverksetterleving i sektoren.

Vårt tilsyn med folkehøgskolar

Utdanningsdirektoratet har i 2013 gjennomført tilsyn med fire folkehøgskolar.

Longyearbyen lokalstyre - barnehageområdet

I embetsoppdraget for 2013 fekk Fylkesmannen i Troms delegert ansvaret for å følgje opp Longyearbyen lokalstyre på barnehageområdet. Embetet får kr 60 000 per år for å utføre desse oppgåvene:

- føre tilsyn
- behandle klagesaker
- gi informasjon og rettleiing om regelverket for barnehagar

Private skolar

Udir er delegert oppgåva med saksbehandling av søknader om godkjenning av nye skolar og driftsendringar etter privatskolelova, opplæringslova §§ 2-12 og 3-11 og vaksenopplæringslova kap. 4.

Svært mange søknader har vore mangelfulle, og vi har innhenta supplerande informasjon frå søkerane. Dette arbeidet har vore ressurskrevjande og har påverka saksbehandlingstida. Innkomne søknader før 1. april 2012 er med få unntak behandla før 1. april 2013. Hausten 2013 er det behandla rundt 20 søknader etter privatskolelova som kom innan 1. april 2013.

I 2013 har vi

- fått 52 søknader om etablering av nye skolar etter privatskolelova – ein auke frå 2012 på seks søknader
- gitt godkjenning for 11 grunnskolar og ein vidaregåande skole
- avslått 13 søknader om å opprette nye skolar
- behandla i overkant av over 40 søknader om driftsendringar - endringar i læreplanar, elevtal, driftsløyver, dispensasjonar og skolepengar
- fått 15 klagar på vedtak etter privatskolelova - nokre har ført til endra vedtak og nokre er sende over til KD for klagebehandling
- fått 10 søknader etter vaksenopplæringslova, og fire av dei var søknader om oppretting av ny skole under kap. 4 Diverse skolar. Vi har ikkje godkjent nye skolar etter kapittel 4 i 2013
- fått 16 søknader om dispensasjon etter 20-dagersregelen. Søknadene omfatta totalt 74 elevar
- godkjent ein skole etter § 2-12 i opplæringslova

I løpet av året har vi arbeidd med å vidareutvikle vårt elektroniske saksbehandlingssystem for å ha betre oversikt over privatskolesektoren.

Godkjenning av yrkeskvalifikasjonar

Alle søknadene om godkjenning av utanlandske yrkeskvalifikasjonar er behandla innanfor 4-månadsfristen. I 2013 er det behandla 664 søknader, og nærmare 75 prosent av søknadene er godkjende. Frå 2012 til 2013 har det vore ein auke i talet på innkomne søknader med 23,6 prosent.

Tilskott

Departementet har delegert forvaltningsansvaret for ei rekkje tilskottsordningar til direktoratet. Dei største ordningane er knytte til privatskolefeltet, folkehøgskolar og ulike tilskott til kommunar/skoleeigarar. Oppgåvene består mellom anna i å tildele midlar til fylkesmennene, utbetale tilskott og utarbeide metodar og rutinar for rapportering, kontroll og oppfølging. Vi skal gi råd, informasjon og rettleiing om dei ulike tilskottsordningane. Vi skal òg foreslå kva for ordningar som skal evaluerast, og gi inn-

spel til både nye og reviderte retningslinjer for ordningane.

Tilskottsordningar som blir forvalta av fylkesmennene

Tilskottsforvaltninga for nokre av ordningane er delegert vidare til fylkesmennene. Dette gjeld tilskott til leirskoleopplæring og til opplæring av unge asylsøklarar og barn av asylsøklarar. For andre tilskottsordningar har enkelte fylkesmenn ein landsdekkjande forvaltarfunksjon, eller forvaltaroppgåva er delt på nokre fylkesmenn. Som døme nemner vi tilskott til opplæring i kriminalomsorg som blir forvalta av Fylkesmannen i Hordaland, og tilskott til opplæring i finsk som blir forvalta av Fylkesmannen i Troms og Fylkesmannen i Finnmark.

Tertialportalen – elektronisk rapportering

Det er utvikla ein elektronisk tertialportal for rapportering av tilskottsforvaltning og økonomi. I portalen rapporterer fylkesmennene på tilskottsordningane i samsvar med retningslinjene for den enkelte ordninga. Det gjeld både mål, tildelingskriterium og kontrollhandlingar. I tillegg rapporterer embeta elektronisk på forbruk og prognosar på alle ordningar og prosjekt dei forvaltar. Tertialportalen vart teken i bruk av tre pilotfylke ved 1. tertialrapportering i 2013, og av alle embeta ved 2. tertialrapportering i 2013. Etter det vi har erfart med rapporteringa frå fylkesmennene ved 2. tertial 2013, er tilbakemeldingane at portalen er godt motteken hos embeta og har letta arbeidet både hos dei og direktoratet. Fylkesmennene forvaltar i tillegg prosjekt på vegner av Utdanningsdirektoratet

Heilskapleg elektronisk forvaltning av privatskolefeltet og tilskottsporteføljen

Vi har arbeidd målretta med å gjennomføre eit kvalitetsutviklingsprogram for å leggje om forvaltninga frå manuelle rutinar til ei einenskapleg elektronisk forvaltningsløyising.

Løysinga, som starta i 2009, omfattar prosessane for godkjenning av private skolar, tilskottsforvaltning og tilsyn. Programmet som er knytt til den elektroniske forvaltningsløyisinga, byggjer opp om dei fleste av direktoratets strategiar, men skal i tillegg medverke til å profesjonalisere forvaltninga innanfor regelverk og finansiering. Våre mål er å oppfylle dei krava som følgjer av lov og regelverk: økonomi- og bevillingsreglementet, arkivlova, forvaltningslova, opplæringslova, privatskolelova og vaksenopplæringslova. Kvalitetsutviklingsprogrammet er gjennomført og implementert trinnvis, jf. vedlegg nr 1.

Vi har gått over frå ei «reknearkforvaltning» til ei heilskapleg elektronisk forvaltningsløyising med dataintegri-

tet, som er sporbar og med sikker integrasjon mot direktoratets arkiv- og økonomisystem. Vi får med dette frigitt ressursar til å betre kvaliteten på godkjenning, tilskottsforvaltning og tilsyn. Dette gjer at ressursane blir tekne vekk frå operativt og rutinemessig arbeid og dreier mot ei betre og meir effektiv forvaltning, vurdering, analyse og kontrollhandlingar. Sidan alle data er samla og strukturert i ein felles database, kan vi føre tilsyn, evaluere og analysere tilskott som eit verkemiddel på ein betre måte. Vi kan lettare spore og kontrollere at opplæringa er i samsvar med godkjenningar og lovverk. Alt med det formål å sikre auka læringsutbytte, regelverksetterleving og sikre at tilskotta kjem elevane til gode. I tillegg til dette har vi eit betre faktagrunnlag å byggje våre budsjettforslag og satsingar på. Servicenivået mot den enkelte aktør og skoleeigar har òg auka.

Etablering av tilskottsindikatorar

Utdanningsdirektoratet har mange og ulike tilskottsordningar som set ulike krav til forvaltning, men alle har krav om regelmessig vurdering og evaluering i tilknytning til retningslinjene for ordningane.

Frekvens og omfang av evalueringane er etter måten låg, og for å betre på dette er det sett i gang eit prosjekt i samarbeid med HiMolde/Møreforskning. Prosjektet har som mål å utvikle ei metodisk tilnærming for å evaluere den enkelte ordninga. Dette trur vi vil resultere i ein meir effektiv og sikker måte å vurdere og måle effekten av ordningane, porteføljen av ordningane og om dei kjem målgruppene til gode. Dessutan vil vi lettare avdekkje om det er behov for å evaluere enkelte av ordningane.

Basert på risikofaktorane måleproblem, insentivproblem, kontroll og kontrollrisiko er det utvikla ei metodisk tilnærming for gjennomgang og analyse. I gjennomgangen av ordningane blir det identifisert kva tilskottsindikatorar som skal nyttast, og av det kva for data som trengst som input.

Vi er i gang med å teste ut metodikken på fem ulike ordningar, eit arbeid som blir ferdig primo 2014. Deretter vil vi ta metodikken i bruk i større skala på ordningane som vi forvaltar.

Tiltak for å betre språkforståinga blant minoritetsspråklege barn i førskolealder – evaluering i 2013

Tilskottet er eit språkstimuleringstiltak som både skal bidra til auka deltaking av minoritetsspråklege barn i førskolealder, og til at kommunane utarbeider heilskaplege tiltak på tvers av tenestetilboda. 413 kommunar og Svalbard fekk tilskott i 2013 på grunnlag av 34 400 minoritetsspråklege barn. Dette er 13 % fleire barn enn i 2012.

Ordninga er evaluert av Rambøl i 2013, og sluttrapporten var ferdig i januar 2014. Utforming, samanhengen mellom formål, tildelingskriterium, oppnådde mål og korleis kommunane og barnehagane nyttar tilskottet, er vurderte. Evalueringa skal mellom anna brukast som innspel på om tilskottsordninga kan utformast på ein annan og betre måte. Dette vil vi komme tilbake til i 2014.

Direktoratets tilskottskontroll

Alle tilskottsordningane for barnehagesektoren, skolesektoren og andre ordningar blir omtalte i direktoratets årlege rapport om tilskottskontroll. Vi har valt å omtale nokre av ordningane anten ut frå storleik, endringar eller at dei er nye i 2013, jf. vedlegg nr. 1, med omtale og oversikt over tilskottsordningar og midlar som direktoratet forvaltar.



EMBETS- OG ETATSSYRING

Etatsstyring av Statped

I omstillingsperioden for Statped (01.01.2013 – 31.12.2016) står styrking av fleirfagleg profil, endra teneste-profil, etablering av nye arbeidsmåtar og utvikling av nye samarbeidsformer både i Statped og mellom Statped og samarbeidsinstansane sentralt. Statped skal i større grad enn tidlegare arbeide systemretta for å medverke til at skolar og skoleeigarar kan løyse oppgåvene sine på ein god måte.

Direktoratet har i 2013 vore tett på Statped for å sikre at den nye organisasjonen arbeider aktivt mot dei måla som er sette for omstillinga. Dette inneber at det er gjennomført to etatsstyringsmøte, seks kontaktmøte og gitt seks oppdragsbrev i tillegg til tildelingsbrevet for 2013. Udir har òg utvikla nye styringsverktøy og styringsrutinar i dialog med Statped for å sikre ei effektiv styring. Indikatorar knytte til måloppnåing i Statped på viktig område er ein del av dette, og dei vil bli vidareutvikla i kommande år.

Statped omstiller

Leiinga i Statped gir omstillingsarbeidet stor merksemd, og gjer kontinuerlege endringar i system og rutinar for å fremje dei nemnde målsetjingane. Det er for tidleg å seie noko om den faktiske effekten av omstillinga, men det er direktoratets vurdering at arbeidet har den nødvendige prioriteten i organisasjonen.

Utdanningsdirektoratet har i tillegg til Statped ein styringsrelasjon både til dei nasjonale sentra og til fylkesmennene. For at arbeidet med spesialpedagogisk støtte til norske skolar skal bli så godt som mogleg, må Statped etablere gode samarbeidsrelasjonar til desse aktørane, samtidig som direktoratet må samordne sine styringssignal for å oppnå maksimal effekt av dei tilgjengelege ressursane.

Dette arbeidet har starta, men både Utdanningsdirektoratet og Statped må prioritere å skape ei positiv utvikling på dette området i omstillingsperioden.

Embetsstyringa

Utdanningsdirektoratet har ansvaret for embetsstyringa av fylkesmennene innafor barnehage og grunnopplæring.

Styringsmøta og AU- og stormøta er vidareførte med same frekvens som tidlegare. Eit viktig formål med styringsmøta er å formidle erfaringar, følgje opp styrings-signal, innhente kunnskap om fylket og skape ei felles forståing. I 2013 har vi endra innretninga på styringsmøta for å få betre innsikt i utfordringane i fylka, og korleis embeta møter desse utfordringane.

Strukturendring av embetsoppdraget for 2014

Utdanningsdirektoratet har i 2013 gjennomført ei etter måten omfattande strukturendring av embetsoppdraget for 2014. Resultatområda for barnehagen og grunnopplæringa er slått saman, og fleire resultatområde som logisk høyrer saman, er slått saman. Ressursrapporteringa er òg monaleg forenkla. Formålet med endringane er å få til ein heilskap som betre kommuniserer oppdraga og tydeleggjer forventningar, oppdrag og rapporteringskrav til fylkesmennene. Forenklinga av ressursrapporteringa vil føre til betre kvalitet på alle data. Fylkesmannens tiltak skal samla medverke til auka kvalitet i barnehagen og grunnopplæringa. Dette krev at Utdanningsdirektoratet jamleg vurderer kva for rolle embeta skal ha, og korleis dei skal medverke i den samla innsatsen for best mogleg måloppnåing i sektorane. Hausten 2013 brukte embeta totalt 206 årsverk på oppgåveporteføljen innan departementets område. Det blir i tida framover særleg viktig å få til ei god, balansert dimensjonering av Fylkesmannens hovudoppgåver: på den eine sida ivaretaking av retts-sikkerheitsoppgåvene og på den andre sida kompetanse-utvikling for auka kvalitet i barnehage og skole.

Nasjonale senter

Utdanningsdirektoratet har ansvar for den faglege styringa av dei nasjonale sentra:

- Nasjonalt senter for fleirkulturell opplæring
- Nasjonalt senter for framandspråk i opplæringa
- Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringa
- Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning
- Nasjonalt senter for matematikk i opplæringa
- Nasjonalt senter for naturfag i opplæringa
- Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa
- Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning
- Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet
- Nasjonalt senter for læringsmiljø og åtferdsforskning

Høg aktivitet mot sektorane

Sentra kan vise til høg aktivitet mot sektorane i 2013.

Direktoratets vurdering er at måloppnåinga hos sentra er god sett i samanheng med oppgåver og resultatkrav i oppdragsbrevet, og at dei løyser oppgåvene sine med fleksibilitet og god fagleg kvalitet. Med unntak av et par senter auka oppdragsmengda monaleg i 2013 på grunn av nye oppdrag i nasjonale satsingar. Dette har medverka til å byggje eit positivt omdømme i sektorane, men har samtidig gitt kapasitetsutfordringar for fleire senter.

Sentra samarbeider stadig meir i oppgåveløysinga, og dei tek initiativ til felles innsats når dei ser nytten av det. Mange senter har vidareutvikla sine nett-tenester i 2012, og det er produsert mykje nytt støttemateriell for primærmålgruppene. Sentra har ulik storleik, og det er ein tydeleg tendens til at dei utviklar seg i ulike retningar.

Nasjonalt senter for læringsmiljø og åtferdsforskning

Nasjonalt senter for læringsmiljø og åtferdsforskning vart oppretta 01.10.13 og har i 2013 arbeidd med å fusjonere avdelingane i Stavanger og Porsgrunn. Senteret skal vere direktoratets fremste støttespelar i satsinga «Betre læringsmiljø». I 2013 har dei òg hatt oppgåver knytte til Ungdomstrinn i utvikling, tiltak overfor PP-tenesta og målretta innsats mot mobbing. Senteret har òg halde på med forskning og internasjonalt arbeid med hovudvekt på inkludering.

Eit nytt senter: Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet

Hausten 2013 vart Høgskolen i Bergen vald til å vere vertsinstitusjon for eit nytt senter, Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet. Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratet har eit felles ansvar for den faglege styringa av dette senteret som skal vere i drift frå byrjinga av 2014.

Ei evaluering av oppgåvene til sentra

Direktoratet har vurdert behovet for ein gjennomgang av oppgåver, roller, ressursbehov og den faglege styringa av sentra og initierte hausten 2013 ei evaluering. Evalueringsrapporten kjem i oktober 2014. Resultatet frå evalueringa skal medverke i vurderinga av behovet for ein eventuell mandat- og avtalerevisjon.

Etatsstyring av styra for dei samiske skolane

Utdanningsdirektoratet har styringa av tre statlege samiske skolar via desse to styra:

- Styret for dei samiske vidaregåande skolane i Kautokeino og Karasjok (nordsamisk)
- Styret for Sameskolen i Midt-Noreg (sørsamisk)

Det er eit mål at dei statlege samiske skolane skal gi opplæring i og på samisk. Elevar har rett til opplæring i andre fag på samisk. Dette inneber at elevar som er knytte til statlege samiske skolar, skal kunne beherske samisk og norsk språk og kultur så godt at dei kan leve og arbeide i to kulturar. Det har trass i dette også i 2013 vore mangel på lærarar som kan undervise i og på samisk ved dei vidaregåande skolane i Finnmark. Det er derfor utarbeidd ein tiltaksplan for å rekruttere slike lærarar.

Skolane skal vere sentrale aktørar i grunnopplæringa for samiske elevar frå heile landet og dermed ha mykje å seie for den vidare utviklinga og ivaretakinga av samisk språk og kultur. For å kunne tilby elevar og lærarar funksjonelle skolebygg er det i 2013 planlagt nytt skolebygg i Kautokeino og utviding og funksjonell tilpassing av eksisterande bygg i Karasjok. Forprosjektet er ferdigstilt av Statsbygg i samarbeid med styret for dei samiske vidaregåande skolane, skolane sjølve og Utdanningsdirektoratet.

Det er avdekt ulik kommunal praksis når det gjeld å nyttiggjere seg av fjernundervisningstilbod og tilhøyrande språksamlingar i regi av Sameskolen i Midt-Noreg. Skolen vil intensivere arbeidet for å gjere tilbodet kjent.

Det er i 2013 avvikla fire etatsstyringsmøte med styra etter oppsett plan – to med kvart av styra.

Staten gir òg tilskott til undervisningstilbod og internatdrift ved to kommunale sameskolar, Snåsa og Målselv, men dei er ikkje underlagde etatsstyring.

Skoleval

Utdanningsdirektoratet har gitt Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) i oppdrag å være arrangør og koordinator for skolevalet frå 2012-2021. NSD har gjennomført elektronisk og papirbasert skoleval i samband med stortingsvalet og sametingsvalet i 2013. Skolevala får ein stadig sterkare posisjon som trendmåling før ordinære val. Dette fører til at skolevala får meir merksemd i media for kvar gjennomføring til no. Vi meiner dette også styrkjer skolevalet som ein arena for demokratiopplæringa. Deltaking ved skolevala aukar jamt og trutt, og i 2013 deltok 151 548 elevar i vidaregåande opplæring. Det er nesten 15 000 fleire elevar enn i 2011.

IKT

IT-avdelinga har i dag styrings- og leveranseansvar for dei

store sektorsystema, for eiga og outsourca drift og for IT-tenestene i Utdanningsdirektoratet. IT jobbar saman med ulike fagavdelingar for å vidareutvikle nye initiativ som krev IT-støtte. IT-området har vakse kraftig i Utdanningsdirektoratet i dei seinare åra. Vi har no ein systemportefølje på nær 60 system i drift, nær 40 IT-baserte verktøy og fleire større parallelle IT-prosjektløp.

Ein ny IT-strategi

Utdanningsdirektoratet har per i dag ikkje ein gjeldande IT-strategi. Gjennom dei åra som har gått sidan direktoratet vart oppretta, har verksemda vorte stadig meir IT-intensiv, og store delar av kjerneverksemda er fundert på og kritisk avhengig av ein velfungerande IT-operasjon. I tida framover vil truleg dette biletet forsterkast.

På denne bakgrunn er det eit arbeid i gang med å utforme og operasjonalisere ein ny IT-strategi for Utdanningsdirektoratet, slik at ein med basis i denne strategien kan få fram fastsette ambisjonar, prioriteringar, ansvarsdelingar og styringsprinsipp på IT-området.

Drift og sikkerheit rundt dei store etatssystema

I 2013 har IT-avdelinga fokusert på å etablere, forbetre og profesjonalisere drift og sikkerheit rundt dei store etatssystema som PAS, PGS, GREP, Skoleporten og *Udir.no*. Dette har ein dels oppnådd ved outsourcing og dels ved etablering av nye køyreplattformer og rutinar i eigen organisasjon. IT-avdelinga har delteke i prosjektarbeidet for desse og andre løysingar, sit med ansvaret for prosjektleiinga for fleire av løysingane og samarbeider tett med fagavdelingane i direktoratet.

Personopplysningar i direktoratet

Internkontrollsystemet for å behandle personopplysningar i direktoratet (i samsvar med personopplysningslova) er vidareutvikla i 2013. Stadig fleire av fagprosessane i direktoratet er støtta og heilt avhengige av IT-utvikling og IT-systemstøtte. Ei heilskapleg systemoversikt som ein del av eit framtidig styringssystem for IT-porteføljen gjer at ein i dag har profesjonalisert delar av styringa av IT-porteføljen i direktoratet. Gjennom å etablere og innføre eit internkontrollsystem for behandlinga av personopplysningar har ein ei fullstendig oversikt over kva slags personopplysningar som blir forvalta i dei ulike IT-systema, og korleis denne forvaltninga skjer. Gjennom denne etableringa har ein også fått plassert ansvar og eigarskap til dei ulike personopplysningane. I tillegg er dei IT-systema som inneheld personopplysningar etter personopplysningslova, melde til Datatilsynet.

Rettferdsvederlag

Direktoratet behandlar søknader om rettferdsvederlag som gjeld grunnopplæringa og utarbeider innstilling til vedtak. Endeleg vedtak blir gjort av eit av Stortingets rettferdsvederlagsutval.

Rettferdsvederlagssøknader etter saksgrupper

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ordinære skolesaker	134	200	640	396	325	293	255	261	288
Elevar i åtferdsskolar (St.meld. nr. 24 (2004-2005))	162	331	234	108	93	49	31	25	17
Samar og kvener (St.meld. nr. 44 (2003-2004))	765	250	159	91	21	32	13	7	4
Romanifolk/taterar	125	65	118	46	28	13	13	12	8
Samla tal på nye søknader	1186	846	1151	641	467	387	312	305	317

Ordinære skolesaker

Ordinære skolesaker gjeld mellom anna mangelfull og manglande skolegang. Dersom vi skal tilrå vederlag, er det eit krav om sannsynsovervekt for at skoleverket har forsømt seg. Dette resulterer i eit omfattande arbeid med å hente inn relevant informasjon.

Talet på innkomne søknader i 2013 viser ein auke i høve til 2012. Det er verdt å merke seg det etter måten høge talet, då desse sakene er dei mest arbeidskrevjande.

Elevar i åtferdsskolar

Saker som fell inn under særordninga etter St.meld. nr. 24 (2004-2005) Erstatningsordningar for barn i barneheimar og spesialskolar for barn med åtferdsvanskar, inneheld opplysningar om vald og ulike typar overgrep og omsorgssvikt i spesialskolar, skoleheimar, tvangsskolar og observasjonsskolar.

Talet på søknader under særordninga i 2013 viser ein monaleg nedgang samanlikna med førre året.

Samar og kvener

Særordninga etter St.meld. nr. 44 (2003-2004) Erstatningsordning for krigsbarn og erstatningsordningar for romanifolk/tatere og eldre utdanningsskadelidende samer og kvener, gjeld samar og kvener som tapte skolegang under krigen, og som ikkje beherska norsk på ein tilfredsstillande måte ved skolestart. Talet på innkomne søknader i 2013 er lågt.

Romanifolk/taterar

Søknader frå romanifolk/taterar gjeld som oftast mobbing, mangelfull og manglande skolegang, men òg reising og/eller flytting. Talet på innkomne søknader i 2013 viser ein monaleg nedgang samanlikna med tidligere år.

Rettferdsvederlagsfråsegner etter saksgrupper

	2010	2011	2012	2013
Ordinære skolesaker	477	505	340	251
Elevar i åtferdsskolar (St.meld. nr. 24 (2004-2005))	158	91	44	17
Samar og kvener (St.meld. nr. 44 (2003-2004))	38	35	15	7
Romanifolk/taterar	46	39	19	7
Samla tal på fråsegner	719	670	418	282

Talet på utsende fråsegner i 2013 er noko lågare samanlikna med året før. Talet på innkomne søknader dei tre siste åra har vore nokså likt. Den totale restansen var ved årsskiftet 256 saker. Tilsvarande tal for 2012 var 221. Vi har hatt som mål at gjennomsnittleg saksbehandlingstid for søknader om rettferdsvederlag ikkje skal overskride tolv månader. Dette målet er nådd.



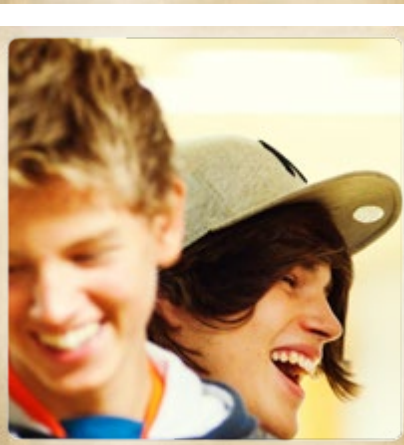
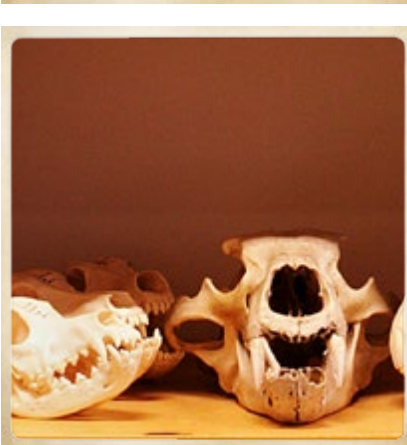
**Rettleiing
for alvorlege
hendingar**

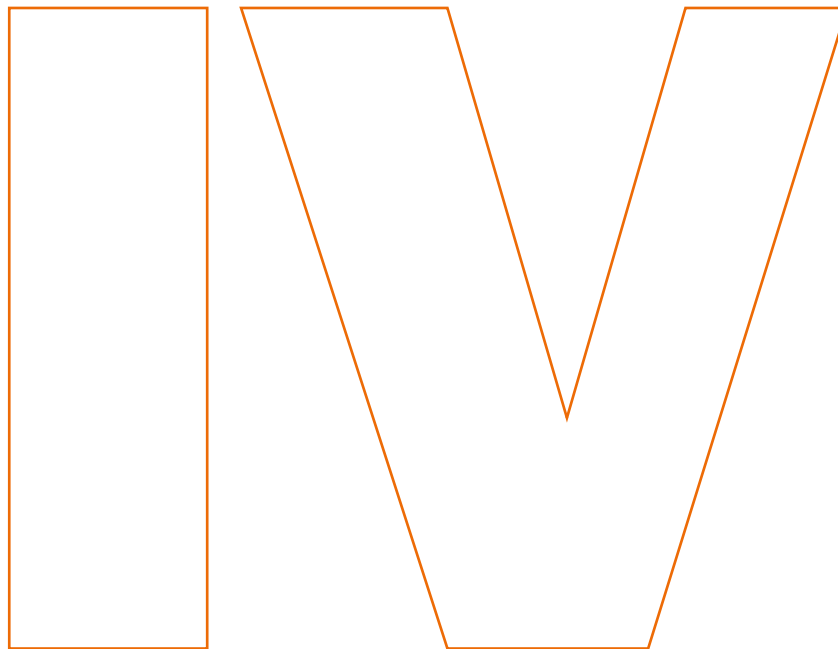


**Risikovurderings-
arbeidet har
auka medvitet**



**Avdeling for
styring er ny
i 2013**





STYRING OG KONTROLL I VERKSEMDA



I 2013 har vi vidareutvikla ein systematisk prosess for å vurdere risikoen knytt til fastsette mål

STYRING OG KONTROLL I VERKSEMDA

Økonomiforvaltning og intern forvaltning

Økonomiforvaltninga i direktoratet skjer i medhald av regelverk og instruksar, jf. m.a.

- Bevilgningsreglementet
- Rettleiaren Statlig budsjettarbeid
- Reglement for økonomistyring i staten med tilhøyrande reglar
- Hovedinstruks for økonomiforvaltningen i Utdanningsdirektoratet
- Intern økonomiinstruks (gjennomgått årleg og revidert ved behov)

Risikovurdering

Risikovurdering er ein integrert del av vår mål- og resultatstyring. Vi kartlegg dei viktigaste risikoforholda i eige arbeid med omsyn til å nå dei fastsette måla for Udir. Arbeidet har vore forankra i den øvste leiinga.

I 2013 har vi vidareutvikla ein systematisk prosess for å vurdere risiko.

Risikovurderingsarbeidet har auka medvitet om korleis risikovurderingar og oppfølging av tiltak kan medverke til ei kvalitetssikring av det arbeidet som blir gjort. I 2014 vil vi jobbe vidare med å tilpasse prosessen til dei erfaringane vi har fått, slik at han i størst mogleg grad dekkjer styringsbehovet til leiinga.

Verksemdsstyring og administrasjon

Udir har hausten 2013 oppretta ei ny avdeling: Avdeling for styring. Dette vart gjort med tanke på å profesjonalisere Udirs interne og eksterne styring, sikre implementering av regelverksendringane i Reglementet for økonomistyring i staten frå FIN og vidare oppfølging i eigen organisasjon.

Koordinere lærlingordninga

Utdanningsdirektoratet har fire lærlingar i kontor- og administrasjonsfaget og ein lærling i IKT-servicefaget. Dette er ein auke med to lærlingar frå 2011. I 2013 har to lærlingar teke fagbrev i kontor- og administrasjonsfaget. Hausten 2013 starta to nye lærlingar i kontor- og administrasjonsfaget.

Likestilling

Utdanningsdirektoratet bruker rettleiaren *Statlige virksomheters likestillingsredegjørelse etter aktivitets- og rapporteringsplikten* som verktøy i rapporteringa om likestilling. Ettersom rettleiaren tilrår å bruke tal frå Statens sentrale tenestemannsregister (SST) i rapporteringa, blir utgreiinga om likestilling ettersend når desse tala ligg føre våren 2014.

Vi har ei bevisst haldning til likestillingsspørsmål, spesielt ved rekruttering og vurdering av lønn.

	Samla ¹ ♀/♂	%	Gjennomsnittleg lønnstrinn			Oversikt over lønnstrinn
			Totalt	♀ Kvinner	♂ Menn	
Stillingskodar i Udir ²	310 196/114	Prosentdel per stillings- kategori	64	63	65	Frå hovudtariffavtalen i staten per 01.05.2013
Konsulent	4 4/-	1,3 %	47	47	-	47: 401 400
Seniorkonsulent	1 1/-	0,3 %	-	-	-	48: 407 800
Førstekonsulent	17 11/6	5,5 %	50	51	49	49: 414 500
Rådgivar	107 67/40	34,5 %	58	58	58	50: 421 100
Seniorrådgivar	137 86/51	44,2 %	66	65	68	51: 427 900
Arkivleiar	1 -/1	0,3 %	-	-	-	52: 435 100
Prosjektleiar	7 4/3	2,3 %	70	69	71	53: 481 900
Underdirektør	2 1/1	0,6 %	74	-	-	54: 490 600
Avdelingsdirektør	25 18/7	8,1 %	78	79	77	55: 499 200
Direktørar	8 4/4	2,6 %	89	89	88	56: 548 700
Direktøren	1 -/1	0,3 %	-	-	-	57: 558 600
						58: 569 000
						59: 578 800
						60: 590 000
						61: 601 600
						62: 616 000
						63: 649 800
						64: 662 400
						65: 696 600
						66: 719 100
						67: 741 800
						68: 764 500
						69: 895 800
						70: 975 400

¹ Tala inkluderer òg personar i permisjon

² Lærlingar og pensjonistar på engasjement er utelatne i oversikta over stillingskodar i Utdanningsdirektoratet

Tabellen syner gjennomsnittleg lønnstrinn for Utdanningsdirektoratet totalt og for dei ulike stillingskodane. Han syner òg fordelinga broten ned på kjønn og kjønnsfordeling på dei ulike stillingskodane. Tala gjeld per 31.12.2013. Lønnsfordelinga mellom kjønna er etter måten jamn, og vi har ikkje grunnlag for å seie noko anna enn at lønnsforskjellane kjem av individuelle vurderingar i lønnsfastsetjinga. Menn har no gjennomsnittleg to lønnstrinn meir enn kvinner.

Samfunnssikkerheit og beredskap

Krise- og beredskapsplanane for Utdanningsdirektoratet er øvde på og reviderte i 2013. Planane blir reviderte og øvde på kvart år, og i 2013 vart øvinga gjennomført for direktørgruppa den 30. april. Dei reviderte kriseplanane og varslingsrutinane er lett tilgjengelege for alle tilsette på intranettet. Årets øving vart planlagt på grunnlag av risiko- og sårbarheitsvurderingar (ROS), og er gjennomført i samarbeid med Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Temaet for øvinga i 2013 var økonomiske svik, mediehandtering, krisehandtering og personaloppfølging. Det vart gjennomført evaluering av øvinga i samarbeid med DSB, direktørgruppa og Sikkerheits- og serviceavdelinga. Evalueringa og læringspunkta er følgde opp med leiinga. Direktoratet har arbeidd med haldningsskapande sikkerheitsarbeid og opplæring, og har med dette styrkt sikkerheitskulturen, risikoerkjenninga og kriseberedskapen i 2013.

Rutinar for risiko- og sårbarheitsanalysar

Direktoratet har rutinar for at risiko- og sårbarheitsanalysar (ROS-analysar) skal gjennomførast for all kritisk verksemd, for verksemdskritiske system og for system med personopplysningar. Direktoratet har utarbeidd rettleiarar og styrande dokument som beskriv korleis alle avdelingar med ansvar for IT-system skal arbeide med ROS-analysar. Uønskte hendingar skal vurderast ut frå S (det sannsynlege) og K (konsekvens), og tiltak skal dokumenterast og følgjast opp. Sikkerheitsarbeidet er forankra i leiinga. Arbeidet med ROS-analysar er gjennomgådde og vedtekne i direktørmøtet.

Informasjonssikkerheit

Direktoratet har eit styringssystem for informasjonssikkerheit som er bygt på ISO 27001 og 27002. Omfanget av styringssystemet er tilpassa verksemda. Direktoratet har ein sikkerheitspolicy som er beskriven i dokumentet «Sikkert og Bevisst» og ei sikkerheitshandbok. Revisjon av desse styringsdokumenta starta i 2013 og skal vere ferdig i 2014. Det blir gjennomført opplæringstiltak for alle nyttilsette for å byggje ein god sikkerheitskultur. Utdanningsdirektoratet har også ein policy som har klarlagt intern organisering og etablert klare ansvars- og myndighetsforhold for å behandle personopplysningar. Det er utarbeidd rutinar for avvikshandtering som dei tilsette kjenner. Datatilsynet gjennomførte kontroll med direktoratet i slutten av 2012, der temaet var behandlinga av personopplysningar, særleg i samband med plikt til å innføre internkontroll og å syte for tilfredsstillande informasjonssikkerheit etter gjeldande lover og forskrifter. Datatilsynet fann ingen avvik når det gjeld informasjons-sikkerheit.

Rettleiing for alvorlege hendingar

Utdanningsdirektoratet og Politidirektoratet har samarbeidd om å utarbeide ei rettleiing for alvorlege hendingar for alle barnehagane, skolane, fagskolane og dei høgare utdanningsinstitusjonane. Målet er å styrkje kunnskapen og medvitet om gode og oppdaterte beredskapsplanar, og å leggje til rette for ein robust beredskap. Rettleiinga beskriv også roller og ansvar i det førebyggjande arbeidet for å hindre alvorlege hendingar. Politiet har eit eige program retta mot barnehagane og utdanningssektoren i 2013 og 2014, der Politidirektoratet følgjer opp beredskapsarbeidet og det førebyggjande arbeidet i sektoren. Det er laga opplæringsprogram og sett av eigne ressursar til å prioritere arbeidet. Rettleiaren er sendt ut til alle verksemdene i utdanningssektoren og til kommunar, politidistrikt, fylkeskommunar og fylkesmenn. Det er laga nettressursar som skal vere til hjelp i arbeidet, og hjelpemiddel og god praksis i beredskapsarbeidet skal vere tilgjengelege og vidareutviklast på Utdanningsdirektoratets nettsider.

Andre krav til årsrapporten

Informasjonsstrategi og informasjon overfor ulike målgrupper

God kommunikasjon er eit av tre satsingsområde i verksemdsstrategien vår for 2013-2016. Kommunikasjonskulturen i Udir skal vere:

- Målretta - Kjenn kven du snakkar til, og kva du vil oppnå
- Tilpassa - Vurder korleis du når fram til mottakaren på enklast mogleg måte
- Lyttande - Legg alltid til rette for tilbakemelding og ta tilbakemeldingar på alvor
- Reflektert - Vurder korleis Utdanningsdirektoratet framstår for den personen du kommuniserer med

Målgrupper

Vi definerer våre hovudmålgrupper som barnehage- og skoleeigarar og kommunen som barnehagemyndigheit. Sjølv om vi alltid skal jobbe mot hovudmålgruppene, må vi i mange tilfelle tilpasse oss andre nivå og interessentgrupper. Vi lagar til dømes prøver og brukarundersøkingar retta mot elevlar og læreplanar og rettleiingar retta mot lærarar.

I ei spørjeundersøking som vart gjennomført på læreplan-sidene på *udir.no*, ser vi at 88 % av respondentane svarte at dei fann det dei var ute etter. Viss vi berre ser på lærarar, var det 92 % som fann det dei var ute etter. Brukartestar viser også at alle testdeltakarane enkelt finn

fram til det dei treng i læreplanen.

Helse, miljø og sikkerheit

HMS-handboka blir revidert jamleg og skal sikre at arbeidet med arbeidsmiljø, helse og sikkerheit blir teke vare på i samsvar med krava som er fastsette i lover og forskrifter.

Utdanningsdirektoratets arbeid med å oppfylle regelverket om offentlege innkjøp

Utdanningsdirektoratet skal kjenneteiknast ved å vere planmessig, profesjonelt og gjennomføringsdyktig på innkjøpsområdet. Godt etablert innkjøpspolicy og interne innkjøpsrutinar bidreg til å sikre at innkjøp følgjer gjeldande lover og reglar, og at dei er kostnadseffektive og etterprøvbare.

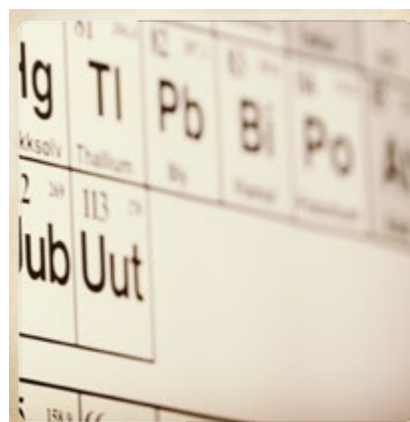
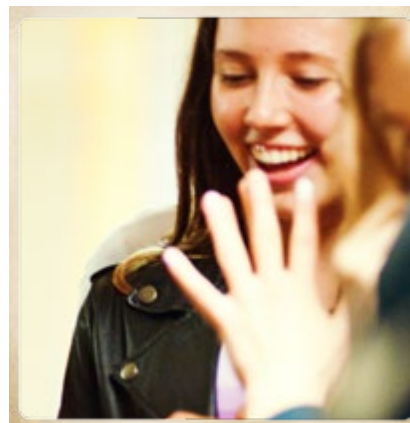
Ein god tilgang til alle avtalar

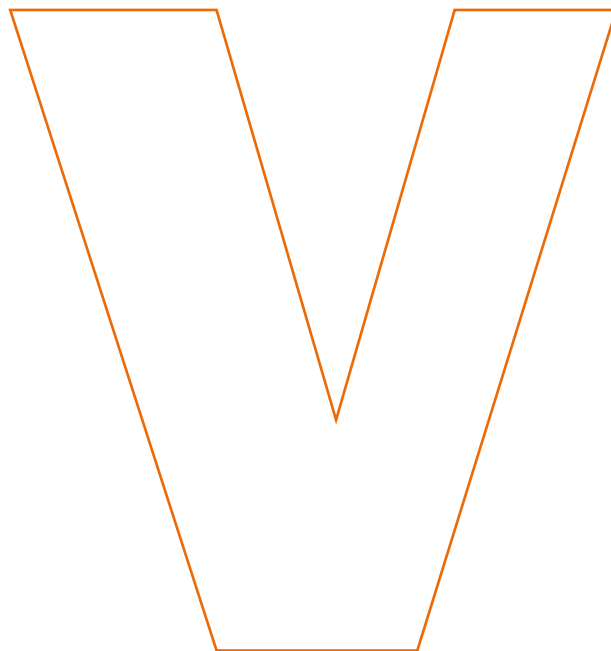
Erfaringa direktoratet har etter at vi i 2011 innførte eit elektronisk innkjøpssystem (Mercell), er positiv. Innkjøpssystemet legg til rette for at prosedyrar, rutinar og regelverk på innkjøpsområdet blir følgde. Vidare bidreg det til god dokumentasjon og til å etterprøve innkjøpa ved at det er direkte integrert med vårt saks- og arkivsystem. I 2013 fekk vi «spegla» alle aktuelle avtaler/rammeavtalar frå innkjøpssystemet over på vår intranettside. Dette skal gi alle tilsette i Udir ein god tilgang til dei avtalar vi til ei kvar tid har, og skal hjelpe oss til å vere lojale mot avtalane.

Innkjøpssystemet

Vi har organisert innkjøpsområdet slik at kvar enkelt avdeling sjølv set i verk innkjøp og har ansvaret heilt fram til kontraktsytinga er levert. For å sikre at regelverket blir følgd, er det ei tverrfagleg innkjøpsgruppe med juridisk og innkjøpsfagleg kompetanse som kvalitetssikrar og kontrollerer innkjøpsprosessen internt.

Årsrekneskap 2013





ÅRSREKNESKAP 2013

UTGIFTER PR. POST – ALLE KAPITTEL (TAL I 1000 KRONER)

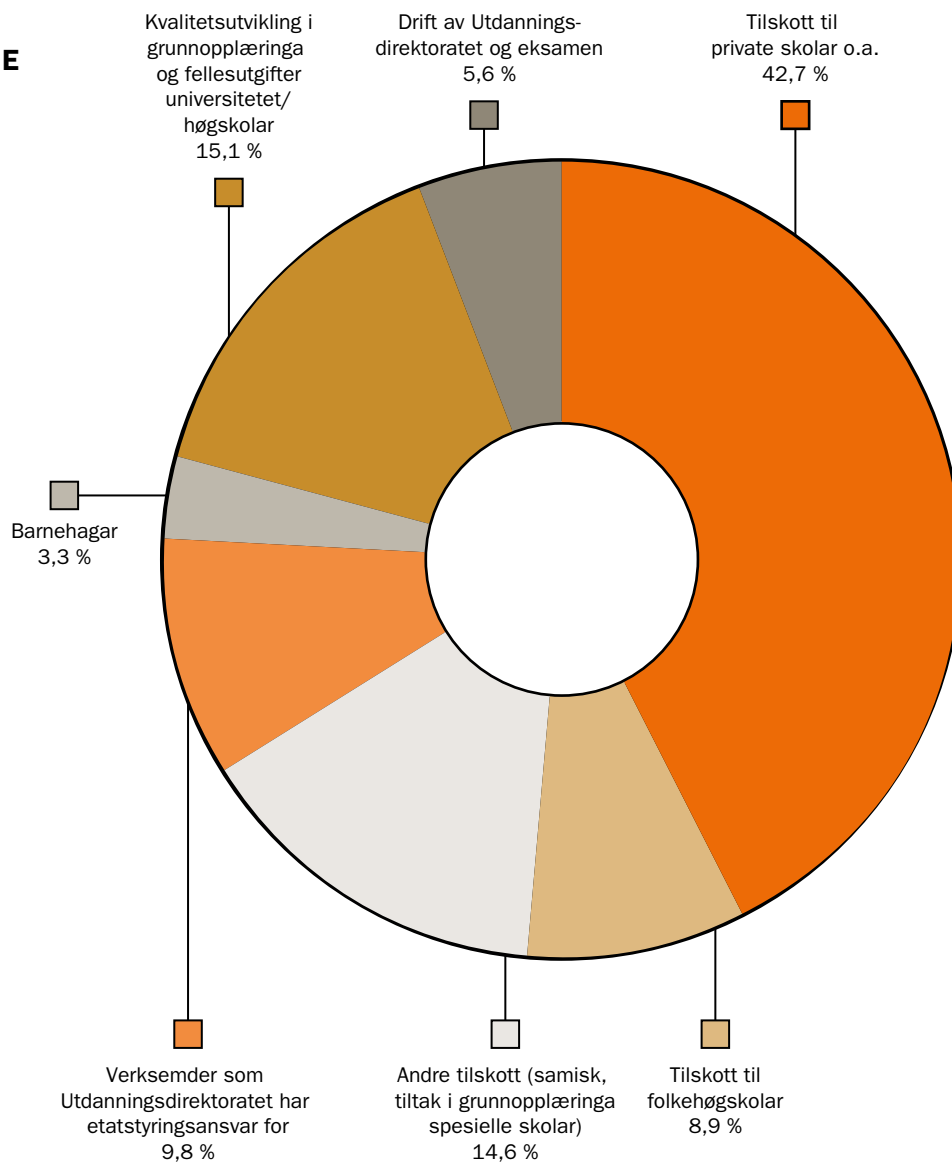
Kapittel og post		Note	Tildeling 2013	Rekneskap 2013	Rekneskap 2012
0220	Utdanningsdirektoratet	1			
Post 01	Driftsutgifter		271 195	273 175	270 496
Post 21	Spesielle driftsutgifter		3 988	6 965	3 458
Post 70	Tilskott til læremiddel		54 655	48 766	48 628
	Sum kap 0220		329 838	328 906	322 582
0222	Statens gr.skolar og vg.skolar og gr.skoleinternat	1			
Post 01	Driftsutgifter		88 485	96 282	94 851
Post 45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald		1 570	1 570	1 156
	Sum kap 0222		90 055	97 852	96 007
0223	Samisk utdanningsadministrasjon				
Post 50	Tilskott til Sametinget		37 723	37 723	36 518
0225	Tiltak i grunnsopplæringa	2			
Post 01	Driftsutgifter		178 375	175 050	171 148
0225	Tiltak i grunnsopplæringa (tilskott)				
Post 60-74	Tilskott		997 136	986 263	978 618
0226	Kvalitetsutvikling i grunnsopplæringa	3			
Post 21	Spesielle driftsutgifter	3	1001231	949 319	858 854
Post 50	Nasjonale senter i grunnsopplæringa		74 382	74 371	57 344
Post 60	Tilskott til kommunar og fylkeskommunar		37 204	37 204	36 050
Post 62	Tilskott til auka lærartettleik		150 235	150 235	
Post 70	Tilskott til NAROM		10 409	10 409	
Post 72	Tilskott til utviklingsprosjekt i grunnsopplæringa		2 000	1 975	
	Sum kap 0226		1 275 461	1 223 513	952 248
0227	Tilskott til spesielle skolar				
Post 60-74	Tilskott til spesielle skolar		110 762	110 763	82 992
0228	Tilskott til private skolar o.a.				
Post 70-81	Tilskott til private skolar o.a.		3456060	3450315	3 171 441
0230	Kompetansesentra for spesialundervisning	1			
Post 01	Driftsutgifter		633 491	649 315	667 818
Post 21	Spesielle driftsutgifter		56 435	41 279	70 172
Post 45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald		8 203	1 289	8 378
	Sum kap 0230		698 129	691 883	746 368
0231	Barnehagar				
Post 21	Spesielle driftsutgifter		154 513	144 092	99 917
Post 63	Tilskott til betre språkforståing		126 015	125 783	122 006
	Sum kap 0231		280 528	269 875	221 923
0253	Tilskott til folkehøgskolar				
Post 70-72	Tilskott til folkehøgskolar		718 206	718 206	685 582
0258	Analyse og utviklingsarbeid				
Post 21	Spesielle driftsutgifter		300	6	2 000
0281	Fellesutgifter for universitet og høgskolar				
Post 01	Driftsutgifter		1 500	1 365	1 958
0288	Internasjonale samarbeidstiltak				
Post 21	Spesielle driftsutgifter		300	300	300
Sum utgifter			8 174 373	8 092 020	7 469 685

Rekneskapen til Utdanningsdirektoratet er lagd fram etter kontantprinsippet. Det vil seie at inntektene blir inntektsførte ved innbetaling, og utgiftene blir utgiftsførte ved utbetaling. Alle lønnsutgifter er inkludert arbeidsgivaravgift.

INNTEKTER PR. POST – ALLE KAPITTEL (TAL I 1000 KRONER)

Kapittel og post		Note	Tildeling 2013	Rekneskap 2013	Rekneskap 2012
3220	Utdanningsdirektoratet	1			
Post 01	Inntekter frå oppdrag		3 715	4 262	1 241
Post 02	Salsinntekter		1 090	5 549	4 250
Post 15-18	Refusjonar			6 596	9 151
	<i>Sum kap 3220</i>		<i>4 805</i>	<i>16 407</i>	<i>14 642</i>
3222	Statens gr.skolar og vg.skolar og gr.skoleinternat	1			
Post 02	Salsinntekter		4 732	12 288	7 609
Post 15-18	Refusjonar			1 848	1 978
	<i>Sum kap 3222</i>		<i>4 732</i>	<i>14 136</i>	<i>9 587</i>
3230	Kompetansesentra for spesialundervisning	1			
Post 01	Inntekter frå oppdrag		49 435	35 218	70 151
Post 02	Salsinntekter		14 146	17 015	18 275
Post 15-18	Refusjonar			24 686	20 003
	<i>Sum kap 3230</i>		<i>63 581</i>	<i>76 919</i>	<i>108 429</i>
3225	Tiltak i grunnopplæringa				
Post 04	Refusjon av ODA-godkjende utgifter		53 719	53 719	44 846
Sum inntekter			126 837	161 181	177 504

PROSENTVIS FORDELING AV UTDANNINGSDIREKTORATET SINE UTGIFTER PÅ ULIKE OMRÅDE



NOTAR TIL REKNESKAPEN 2013

Note 1 – Kap. 0220/0222/0230/3220/3222/3230

Utgiftene på kap. 0220 må ein sjå i samanheng med inntektene på kap. 3220. Tilsvarende gjeld for kap. 0222 og 3222 og for kap. 0230 og kap. 3230.

Kap. 0220 post 21 og post 70 må ein sjå i samanheng, då løyvingar under post 21 kan nyttast under post 70 og omvendt. Post 70 blir nytta til tilskott til utvikling og produksjon av læremiddel, medan post 21 blir nytta til kjøp av læremiddelprodukt som krev særskild kompetanse. På post 21 blir det òg ført utgifter knytte til oppdrag. Utgiftene til oppdrag må ein sjå i samanheng med inntektene på kap. 3220 post 01 inntekter frå oppdrag.

Note 2 – Kap. 225 post 01 Tiltak i grunnopplæringa

Posten finansierer utviklinga og gjennomføringa av sentralt gitt eksamen i grunnskolen, vidaregåande opplæring og fagprøva innafor yrkesfaga. Mindreforbruket er knytt til sensur og klagebehandling, der ein har hatt nedgang i talet på klagar. Noko av mindreforbruket kjem av lågare utviklingskostnader på fagsystema PAS/PGS enn venta.

Note 3 – Kap. 226 Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa (tal i 1000 kroner)

Prosjekt	Budsjett 2013	Rekneskap 2013	Avvik
61000 Utvikling og implementering av læreplanar	15 279	14 897	382
62000 Kvalitetsutvikling	748 462	703 675	44 787
63000 Nasjonalt kvalitetsvurderingssystem	158 760	159 382	-622
64000 Læringsmiljø	29 450	28 852	598
65000 Internasjonalt arbeid	6 842	6 275	567
66000 Kulturskole/SFO	1 000	1 020	-20
67000 Statped	7 005	5 855	1 150
69000 Nye tildelingar	34 433	29 364	5 069
SUM kap 226 post 21	1 001 231	949 319	51 912

Prosjekt 61000:

Mindreforbruket gjeld i hovudsak noko variasjon i deltaking på fylkesvise samlingar om lokalt arbeid med læreplanar.

Prosjekt 62000:

Årsaka til mindreforbruket på 44,787 mill. kroner er mellom anna følgjande: Mindre behov som følgje av endra finansieringsordning og færre deltakarar enn planlagt på vidareutdanninga av lærarar, faseforskyving til 2014 i utgifter på satsingane «Veiledning til skoleeiere felles nasjonalt tilsyn» og «utvikling av kompetanse i opplæringa av minoritets- språklege barn, unge og vaksne». Utvikling av samisk fjernundervisningsplattform er òg utsett til 2014. Om lag 30 % av mindreforbruket kjem av mindrebehov på «Etterutdanning overgangsprosjektet og påbygg» innan NY GIV. Dette som følgje av endra organisering og finansiering av prosjektet ved at fylka sjølv dekkjer vikar- og reisekostnader, og ein reduserer frå fire til tre skoleringssamlingar.

Prosjekt 63000:

Meirforbruket kjem i hovudsak av ekstra utgifter i samband med internasjonale undersøkingar.

Prosjekt 69000:

I hovudsak kjem mindreforbruket av faseforskyving på «oppfølging av samfunnskontrakten for fleire læreplassar».

Note 4 – Kap. 231 post 21 Barnehagar

Ein del av mindreforbruket kan mellom anna forklarast med faseforskyving i høve til satsingane «utvikle system for å følgje med og betre kvaliteten i barnehagane», «pedagogisk utviklingsarbeid om vurdering av språk og språkmiljø i barnehagar», «revisjon av rammeplan for barnehagens innhald og oppgåver» og «følgjeevaluering av vidareutdanninga på masternivå for barnehagemyndigheita».



VEDLEGG I:

REGELVERK OG FINANSIERING

Endringar i regelverket

Vi har i 2013 utarbeidd fleire forslag til forskriftsendringar. Nokre av dei er allereie vedtekne og sette i verk:

- *Auka fleksibilitet i grunnskolen.* Endringane tok til å gjelde sommaren 2013. Det er informert om det auka lokale handlingsrommet i rundskriv Udir-1-2013.
- *Forskriftsendringar om inntak til vidaregåande opplæring, formidling til læreplass o.a.*

Endringane tok til å gjelde hausten 2013. Vi har arrangert to samlingar for fylkesmannsembeta om endringane og informert om endringane på mellom anna tre ulike nasjonale konferansar i regi av fylkeskommunane. Det er sendt eit særskilt brev med informasjon til kommunane, og rundskriv er under utarbeiding.

- *Einskapleg nasjonal praksis på lokalt gitt eksamen.* Endringane tok til å gjelde hausten 2013.
- *Endring av forskrift til opplæringslova kapittel 14 om krav til kompetanse ved tilsetjing i undervisningsstilling.* Forslaget har vore på alminneleg høyring, og forslaga til endringar vart sende over til departementet hausten 2013.
- *Obligatorisk gjennomføring av Lærlingundersøkinga.* Forslaget har vore på alminneleg høyring, og forslaga til endringar vart sende over til departementet hausten 2013.

- *Gjennomgåande dokumentasjonsordning.* Forslaget har vore på alminneleg høyring, og forslaga til endringar vart sende over til departementet hausten 2013.
- *Endring av forskrift om likeverdig behandling.* Forslaget er sendt på høyring og omhandlar endring i berekningsgrunnlaget for tilskott til ikkje-kommunale barnehagar frå å vere basert på budsjettet til kommunane til å vere basert på rekneskapen til kommunane. KD har avgjort at dei foreslåtte endringane skal gjelde frå 1. januar 2015.
- *Vi har foreslått tidsavgrensa endringar om arbeidslivs-faget.* Endringane tok til å gjelde sommaren 2013, og vi har informert om dette i rundskriv Udir-04-2013.

Rundskriv

Følgjande rundskriv er publiserte i 2013:

- *Udir-1-2013 Kunnskapsløftet fag- og timefordeling og tilbudsstruktur.* Rundskrivet gir informasjon om fag- og timefordelinga i Kunnskapsløftet og tilbudsstrukturen som gjeld i skoleåret 2013-2014.
- *Udir-2-2013 Arbeidslivs-faget.* Rundskrivet gir oppdatert informasjon om rammene for å tilby arbeidslivs-faget for elevar på 8. trinn i skoleåra 2012/2013 og 2013/2014 utan å gå vegen om forsøk.
- *Udir-3-2013 Forsøk etter opplæringsloven § 1-4.* Rundskrivet omhandlar rammene for lokalt initierte forsøk og krav til ein søknad om forsøk frå ein kommune eller fylkeskommune.
- *Udir-04-2013 Elever som tar fag fra vidaregåande opplæring på ungdomstrinnet.* Rundskrivet omhandlar ordninga med å tilby fag frå vidaregåande opplæring til elevar på ungdomstrinnet.

- *Udir-05-2013 Privat hjemmeundervisning.* Rundskrivet gir informasjon om regelverket for privat heimeundervisning, medrekna det kommunale tilsynet med den private heimeundervisninga.
- *Udir-6-2013 – forskrift om likeverdig behandling ved tildeling av offentlige tilskudd til ikke-kommunale barnehager*

Heilskapleg elektronisk forvaltning av privatskolefeltet og tilskottsporteføljen

Kvalitetsutviklingsprogrammet starta i 2009 og er gjennomført og implementert trinnvis:

- Elektronisk løysing for tilskottsforvaltninga med integrasjonar mot Ephorte, Agresso og NSR vart teken i bruk 1.1.2011.
- Tilskottsportalen vart teken i bruk 1.1.2012. Private skolar rapporterer data knytte til tilskottsrett (elevtal, årstrinn, utdanningsprogram m.m.). Data frå GSI og Innsamlingsportalen blir overførte til Tilskottsportalen. Han er utvikla slik at fleire tilskottsmottakarar enkelt kan bruke han. Nye brukargrupper framover er kommunar, fylkeskommunar og fylkesmenn i samband med tilskottsordningar retta mot dei.
- Direktoratet tok over tilsynet med dei private skolane frå august 2009. I 2012 starta arbeidet med å leggje om forvaltninga av tilsyna til ei elektronisk løysing på same plattform som tilskottsforvaltninga. Løysinga vart teken i bruk 1.1.2013.
- Fylkesmennene rapporterer i tertialportalen frå 2. tertial 2013.
- Frå hausten 2013 har folkehøgskolane fått tilgang, og dei kan logge seg inn for å sjå tilskottsbrev sine og berekningsgrunnlaget for tilskott og tilskottsbeløp.
- I 2013 starta arbeidet med å utvikle ein privatskoleportal der all informasjon knytt til søknader, godkjenningar, rapporteringar, tilskottsgrunnlag, tilskottsberrekningar og tilsynsaktivitetar vil vere samla på skole/aktørnivå.
- Implementering av det juridiske godkjenningsområdet pågår.

Tilskottsordningar og midlar som direktoratet forvaltar

Tilskott etter mottakar: i 1000 kroner

Ordning	Tilskott
Sametinget	37 723
Læremiddel	48 766
Kommune/skoleeigar	1 122 288
Andre ordningar	56 996
Internasjonale skolar	70 470
Organisasjonar	29 957
Private skolar for funksjonshemma	257 516
Kapittel 4 skolar	136 807
Private grunnskolar i utlandet	102 039
Private vidaregåande skolar i utlandet	23 702
Kompletterande undervisning	39 334
Toppidrett	30 128
Barnehagar	125 783
Folkehøgskolar	712 579
Private grunnskolar	1 524 066
Private vidaregåande skolar	1 317 831
Andre private skolar	43 457
Sum tilskott	5 679 442

Omtale av einskilde ordningar ut i frå storleik, endringar eller at dei er nye i 2013

Private skolar

Private skolar i grunnopplæringa er dei skolane som tek imot størstedelen av det samla tilskottet utanom rammefinansieringsordninga. Ser vi på kronefordelinga av ordningane innafor dette feltet på landsplan, viser det seg at alle fylka er med. Oslo og Akershus, Rogaland, Hordaland og Sør-Trøndelag er dei dominerande mottakarane av tilskott. Årsaka til dette er at det er her ein finn dei fleste og dei største private skolane.

Skolane har ulike ordningar for ulike skoleslag. Utdanningsdirektoratet held fram arbeidet med å kvalitetssikre innrapporterte elevtal som grunnlag for utbetaling av tilskott. Skolane rapporterer sine elevtal i Utdanningsdirektoratets elektroniske tilskottsportal. Denne portalen er ein del av løysinga for elektronisk tilskottsforvaltning. Her skal skoleeigar og revisor godkjenne skolens elevtal, og dei kan sjå grunnlaget for tilskottet saman med tilskottsbrevet.

Signo og Briskeby

Skolane er frå hausten 2012 godkjende som private skolar for funksjonshemma elevar. I tillegg til tilskott etter privatskolelova får skolane eit ekstra tilskott over kap. 227 for at skolane skal kunne oppretthalde eit tilbod med høg kvalitet til sine målgrupper.

Kompletterande undervisning

Kompletterande undervisning omfattar undervisning i norsk, samfunnsfag og religion, livssyn og etikk for elevar ved utanlandske og internasjonale grunnskolar.

Tilskottsordninga har vore under omarbeiding dei siste åra, og frå og med skoleåret 2012/2013 var det berre godkjende skolar og sertifiserte nettskolar som kunne få tilskott til kompletterande undervisning. Dei fleste av elevane er norske statsborgarar i utlandet som tek del i nettbasert, kompletterande undervisning, men det er òg ein stor del elevar ved internasjonale grunnskolar i Noreg som er omfatta av denne tilskottsordninga. Det samla elevtalet hausten 2013 var om lag 3 300 elevar, av dei var det 1 850 elevar ved nettbasert undervisning i utlandet og 1 350 elevar ved internasjonale grunnskolar i Noreg.

Opplæring av lærlingar og lære kandidat med særskilde behov

Målet med tilskottsordninga er å stimulere lærebedrifter til å gi lærlingar og lære kandidat med særskilde behov høve til å oppnå ei fagutdanning eller delar av ei fagutdanning. Minoritetsspråklege lærlingar og lære kandidat, som er svake i norsk og har budd i landet mindre enn seks år, vart omfatta av ordninga frå 31.5.2013.

Ordninga er budsjettstyrt, og løyvinga i statsbudsjettet har direkte innverknad på storleiken på tilskottet. Det er framleis ein auke i talet på søknader. I 2013 kom det inn 551 søknader. Om lag halvparten av søkjarane har valt utdanningsprogram innanfor programområda teknikk- og industriell produksjon eller helse- og oppvekstfag. Storleiken på tilskottet i 2013 vart redusert med om lag 21 prosent per søknad, sett i høve til om tilskottet vart betalt ut utan reduksjon og etter gjeldande sats. Dette er om lag same reduksjon som i 2012.

Lærebedriftene rapporterer at det er krevjande å leggje til rette for at lærlingen/lære kandidaten skal nå det nivået som det er krav om. Dei uttaler at tilskottet er nødvendig dersom dei skal få lærlingen/lære kandidaten til å fullføre utdanninga.

Nytta av tilskottet er stor, og rapportane viser at opplæ-

ringa gir gode resultat. Utdanningsdirektoratet vurderer at tilskottsordninga er viktig og viser til at tilskottet motverkar fråfallet i vidaregåande opplæring.

NAROM – Nasjonalt senter for romrelatert opplæring AS

NAROM er eit nasjonalt senter og eit skolelaboratorium for alle utdanningsnivå innanfor romrelatert opplæring. Senteret vart offisielt opna hausten 2000 og er samlokalisert med Andøya Rakettskytefelt. NAROM nyttiggjer seg av den etablerte infrastrukturen ved Andøya Rakettskytefelt og forskingsstasjonen ALOMAR.

Senteret skal bidra til rekruttering innan norsk romverksemd, skape større interesse for real- og teknologifaga og å arbeide med å få ein posisjon for Noreg innanfor internasjonalt samarbeid om romopplæring. Målgruppa for tilskottsordninga er elevar og lærarar i grunnskolen og vidaregåande opplæring, studentar innan relevante fagområde på høgare nivå, lærarstudentar, lærarar og utdanningsinstitusjonar for lærarar og internasjonalt samarbeid og prosjekt innan romrelatert opplæring.

Støtta til NAROM vart gjort om til ei tilskottsordning frå 2013.

Auka lærartettleik

Tilskottet er ei forsøksordning som skal finansiere ekstra lærarstillingar på ungdomstrinnet på utvalde skolar baserte på tal for skoleåret 2011-2012. Ordninga skal følgjeevaluerast.

Dei utvalde skolane har i gjennomsnitt over 20 elevar per lærar på ungdomstrinnet, og grunnskolepoeng under landssnittet.

Ordninga finansierer nærare 600 ekstra lærarstillingar ved 166 skolar fordelte på 98 kommunar. Målet er at auka lærartettleik skal gje elevane auka læringsutbytte og betre læringsresultat, og medverke til å redusere behovet for spesialundervisning.

Opplæring i samisk og finsk i grunnopplæringa

Udir har evaluert tilskottsordningane. Vi har gått gjennom berekningane av tilskott og vurdert behovet for endringar i berekningsmodellane. På bakgrunn av dette har vi utarbeidd og presentert nye modellar for departementet.

Tilskott for tettare oppfølging av vidaregåande elevar med svake resultat

Målsetjinga er å auke gjennomføringsgraden i vidaregåande opplæring. Tilskottet går til fylkeskommunane, som gjennom satsinga skal kunne gi tettare oppfølging av

elevar som har svake resultat og høgt fråvær på ungdoms-trinnet og i Vg1. Tilskottsløyvinga er på 37 204 mill. kroner i 2013. Tilskottet inngår som eit element i satsinga for at fleire fullfører vidaregåande opplæring. Rapportar frå fylkeskommunane viser stort mangfald i dei lokale tiltaka. I 2013 er det registrert om lag 160 tiltak.

Tilskott til læremiddel

Målet med tilskottsordninga er å bidra til at det blir utvikla og produsert læremiddel på fagområde og for elevgrupper der det ikkje er marknadsgrunnlag for dette.

Vi har gjennomført kompetansehevingstiltak for utviklarar av læremiddel ved å føre dei saman med relevante fagmiljø, for å få betre tilrettelagde læremiddel for barn og elevar med særskilde behov og språklege minoritetar. Dette har vist seg å ha ein positiv effekt på søknader om tilskott og ferdige prosjekt. I tillegg har vi hatt seminar for alle utviklarar av læremiddel der målet var å heve kvaliteten på læremidlane.

I samband med varsel om endringar i tilbodsstrukturen vurderer vi læremiddelbehovet når vi tildeler tilskott til læremiddel i små yrkesfag. Årets kartlegging viser at det er relativt god dekning av læremiddel i dei små faga. For å få full oversikt må vi gjennomføre ei grundigare kartlegging i 2014.

Vi har utarbeidd ein ny langtidsplan for læremiddel-arbeidet for perioden 2013-2016.



VEDLEGG II:

SÆRSKILTE AKTIVITETER OG OPPDRAGSBREV

Særskilte aktiviteter

Følge opp utredning av et system som gir oversikt over kommunenes systemer for å identifisere og følge opp hendelser/ulykker i barnehager

I samråd med Kunnskapsdepartementet har Utdanningsdirektoratet satt ut en kvalitativ undersøkelse om ulike kommuners rutiner og praksis for å følge opp ulykker/hendelser som medfører skader på barn i barnehager. Dronning Mauds Minne Høyskole (DMMH) skal gjennomføre undersøkelsen, og den ferdigstilles etter planen i mars 2014.

Etablere og implementere et system for kvalitetsvurdering av fag- og yrkesopplæringen

Arbeidet med etablering og implementering av et system for kvalitet i fagopplæringen følger fremdriftsplanen. Se egen omtale på side 46.

Arbeid med tiltak for å støtte barnehagene i deres arbeid med språkmiljø og språkutvikling

Direktoratet arbeider med forskjellige tiltak for å støtte barnehagene i arbeidet med språk. I 2013 har vi utgitt, oversatt og sendt ut en veileder om arbeidet med språk i barnehagen. I tillegg har vi brukt mye tid på å presentere veilederen i aktuelle fora, bl.a. hos mange fylkesmenn. Vi utvikler, prøver ut og evaluerer (FAFO) refleksjonsverktøy om arbeidet med språk i barnehagen for barnehageansatte. For å støtte barnehagene best mulig har vi behov for kunnskap om barnehagenes arbeid med språk og deres behov på språkområdet. Derfor har vi igangsatt to undersøkelser for å finne ut mer om dette: HiO utarbeider en synteserapport om skandinavisk forskning på

området, og Fafo gjør en fokusgruppeundersøkelse.

Bidra i arbeidet i Nasjonalt utvalg for fagskoleutdanning i helse- og sosialfag (NUFHO)

Utdanningsdirektoratet har stilt med både ordinært medlem og observatør i Nasjonalt utvalg for fagskoleutdanning i helse- og oppvekstfag (NUFHO). Formålet er å videreutvikle fagskoletilbud for oppvekst og å medvirke til at utdanningstilbudene ivaretar kompetansebehovene til ansatte i barnehage og skole. Se også OB24-12 på side 78.

Utarbeide veileder for barnehageansatte og foreldre om håndtering av kriser og sorg

Utdanningsdirektoratet startet i 2013 arbeidet med å utarbeide to kortfattede veiledningshefter om håndtering av kriser og sorg i barnehagen, et til personalet og et til foreldrene. Heftene skal inngå som en del av en samlet nettrekurs om dette temaet. Et viktig formål for oss i arbeidet har vært at heftene skal være lette å lese og kunne brukes jevnlig på personal- og foreldremøter som utgangspunkt for informasjon, refleksjon, samtale og diskusjon.

Veiledningsheftene skal inngå som en del av en større nettrekurs om dette temaet. Nettrekursen skal inneholde artikler, spørsmål til refleksjon og ulike case til diskusjon for personalet. I januar 2014 blir veiledningsheftene publisert på *udir.no*, og heftet til personalet blir distribuert til alle landets barnehager. Samtidig vil det foreligge en film til bruk på personal- og foreldremøter i barnehagen der hensikten er å bevisstgjøre og skape debatt.

Utvikle og gjennomføre kompetanseutviklingstiltak for ansatte i PP-tjenesten (OB 4-12)

Vi satt i gang arbeidet med å gjennomføre strategien for etter- og videreutdanning av ansatte i PPT. Målsettingen med strategien er å øke ansattes kompetanse og bidra til økt oppmerksomhet rundt systemrettet arbeid i PPT. Se også OB04-12 (del3) på side 84.

Implementere reviderte lærerplaner og de nye valgfagsplanene, og å utvikle og revidere veiledningene til lærerplanene

Vi har utviklet læreplaner til seks nye valgfag med tilhørende veiledninger. For nærmere omtale, se årsrapporten side 34.

Utvikle kunnskapsgrunnlaget om omfang og kvalitet på spesialundervisningen og utvikle forslag til indikatorer

En egen arbeidsgruppe har ansvar for å koordinere innsatsen på dette området. Vi arbeider kontinuerlig med å forbedre datagrunnlaget i GSI og Vigo, og vi har utviklet forslag til noen nye indikatorer og satt i gang to kartleggingsoppdrag om spesialundervisning.

Støtte opp under innføring av kulturskoletilbud i skole og/eller SFO fra høsten 2013 (se tdb for fullstendig tekst).

Vi har gitt Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen (KKS) i oppdrag å støtte opp under innføringen av kulturskoletimen. KKS har utviklet nettressurser til støtte og løftet frem erfaringer og eksempler fra prosjekter som er gjennomført med stimuleringsmidler fra Kulturløftet II.

Følge opp tiltak i strategien for ungdomstrinnet Motivasjon og mestring for bedre læring (2012-2017)

Alle skoler med ungdomstrinn som ønsket støtte til skolebasert kompetanseutvikling i pulje 1, har fått midler over tre semestre fra høsten 2013. For nærmere omtale, se side 35.

I samarbeid med departementet vurderer vi endringer i Elevundersøkelsen knyttet til spørsmål om krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering

Vi har i møte med KD gjort rede for en rekke nye spørsmål i Elevundersøkelsen som skal kartlegge krenkelser. For å kunne følge med på endring over tid har vi videre valgt å beholde spørsmål om mobbing på skolen uendret. For å korte ned på omfanget er spørsmålene om diskriminering tilleggsspørsmål. Den reviderte Elevundersøkelsen ble tatt i bruk høsten 2013. Se omtale på side 49.

I samråd med departementet planlegger vi å sette i gang en følgeevaluering av tilskudd til lærertetthet

I samråd med KD er det besluttet at vi ikke skal sette i gang en følgeevaluering.

Følge opp at kommunene innfrir retten til barnehageplass

Utdanningsdirektoratet har fulgt opp kommunenes oppfyllelse av rett til barnehageplass ved kontakt, dialog og rapporteringer fra fylkesmannsembetene. Flere embeter hadde tett oppfølging av kommuner som hadde vansker med å innfri retten til barnehageplass. Nordland rapporterte at en kommune ikke klarte å innfri retten til barnehageplass i 2013.

Fylkesmannen i Troms har ansvaret for å følge opp Longyearbyen lokalstyre på barnehageområdet Fylkesmannen i Troms fikk i embetsoppdraget for 2013 i oppgave å føre tilsyn med og behandle klagesaker fra Longyearbyen lokalstyre på barnehageområdet, og å gi informasjon og veiledning om barnehageregulverket til Longyearbyen lokalstyre. Dette er en fast oppgave som nå er lagt til Fylkesmannen i Troms, og embetet får kr 60 000 per år for å utføre oppgaven.

Forberede felles nasjonalt tilsyn for 2014-2017

Utdanningsdirektoratet har i 2013 forberedt felles nasjonalt tilsyn for 2014-2017. Forberedelsen er gjort gjennom bred involvering internt i Udir og gjennom samlinger med fylkesmannsembetene, skriftlige høringer og pilotering. Tilsynsmateriell med tilhørende veiledningsmaterieell og egenvurderingsskjema er utarbeidet som en del av forberedelsesarbeidet.

Følge opp evalueringen av praktiseringen av Forskrift om likeverdig behandling ved tildeling av offentlige tilskudd til ikke-kommunale barnehager

I første fase av dette oppdraget ble det vurdert å endre tilskuddsberegningen til ikke-kommunale barnehager fra at den tidligere var basert på kommunens budsjett, til å basere den på kommunens regnskap fra to år tilbake. Det ble også vurdert om denne endringen bør tre i kraft allerede fra 1. januar 2014. Dette ble sendt på høring 14. oktober med frist for innspill 11. november. Vi oversendte oppsummeringen til KD 26. november, der vi anbefaler regnskap, men tidspunktet for når det skal tre i kraft, holder vi åpent.

I fase to skal vi foreta en helhetlig gjennomgang av forskriften. Vi ser på materielle endringer, språk og struktur. Vi skal oversende utkast til høring til KD i mars 2014.

Evaluerer forvaltningen av tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder

Vi fikk kun én tilbyder, Rambøl Management. Tilbyderen ble vurdert som godt nok kvalifisert, og fikk tildelt oppdraget i september. Evalueringen er gjennomført, og sluttrapport en foreligger i januar 2014.

Forbedre metodikken for tilsynet på barnehageområdet

Utdanningsdirektoratet har i 2013 utarbeidet en felles metodehåndbok for tilsyn etter barnehageloven og opplæringsloven. Vi har avholdt to kurs i tilsynsmetode for medarbeidere hos fylkesmannsembetene som arbeider med tilsyn etter barnehageloven. Ny metode og kompetanseheving gjennom kurs skal bidra til et mer forsvarlig og ensartet tilsyn med kommunen som barnehagemyndighet og til økt læringseffekt av tilsynet.

Følge opp Samfunnskontrakten for flere læreplaner i tråd med kommende oppdragsbrev

Se oppdragsbrev: OB04-13 på side 81-82. Følge opp samfunnskontrakten for flere læreplaner for en fylligere omtale av Samfunnskontrakten.

Oppdragsbrev

OB23-13 Utarbeide forslag til revidert Forskrift om likeverdig behandling ved tildeling av offentlige tilskudd til ikke-kommunale barnehager

I første fase av dette oppdraget ble det vurdert å endre tilskuddsberegningen til ikke-kommunale barnehager fra å være basert på kommunens budsjett, til å være basert på kommunens regnskap fra to år tilbake. Se utfyllende tekst under Særskilte oppdrag, Følge opp evalueringen av praktiseringen av Forskrift om likeverdig behandling ved tildeling av offentlige tilskudd til ikke-kommunale barnehager side 71.

OB22-13 Forsøk med halvårsvurdering med en eller to karakterer i norsk

Forsøket gjennomføres etter fristene i oppdragsbrevet, og evalueringsoppdraget vil bli lyst ut våren 2014.

OB21-13 Ny GIV-skolering høsten 2013 for lærere i videregående opplæring

Etterutdanningen og overgangsprosjektet: Våren 2013 deltok 1500 lærere fra ungdomstrinnet og videregående opplæring på avsluttende samling for Ny GIV-skoleringen fase 3. Samtlige ungdomsskoler og videregående skoler har med dette fått tilbud om å sende to lærere på nasjonal skolering. Lesesenteret, Skrivessenteret og

Matematikksenteret hadde ansvaret for det faglige innholdet og gjennomføringen sammen med Utdanningsdirektoratet. I løpet av høsten har rundt 900 lærere fra videregående opplæring deltatt på en tredagers nasjonal Ny GIV-skolering.

Etterutdanning Vg3 påbygg: I januar gjennomførte 400 lærere fra Vg3 påbygg todagers Ny GIV-skolering i Oslo. Lesesenteret, Skrivessenteret og Gyldendal kompetanse hadde ansvaret for det faglige innholdet og gjennomføringen i samarbeid med Utdanningsdirektoratet. Tilbakemeldinger fra deltakerne viste svært stor tilfredshet med skoleringen - spesielt med sesjoner om lesing og skriving.

Fire forskningsmiljøer følger Ny GIV, og erfaringene skal belyses på en konferanse i regi av Kunnskapsdepartementet i slutten av november.

OB20-13 Gjennomføre undersøkelse om godkjenning av skoler etter regelverket for miljørettet helsevern

TNS Gallup har gjennomført kartleggingen på vegne av Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratet. Rapporten ble overlevert og presentert mandag 28.10.2013. Det gjenstår for Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratet å utarbeide en felles oppsummering av kartleggingen. En slik oppsummeringsrapport er oversendt Kunnskapsdepartementet og Helsedepartementet i 2013.

OB19-13 Delta i arbeidsgruppe for å vurdere nytteverdien for grunnopplæringen av programvare for talestyring og -diktering

Vi deltar i arbeidsgruppen som ledes av Arbeids- og sosialdepartementet. Gruppen mener det er behov for programvare på norsk for talestyring og -diktering på flere områder i samfunnet, også i grunnopplæringen, og vurderer anskaffelse.

OB18-13 Pedagogisk utviklingsarbeid om vurdering av språk og språkmiljø i barnehagen

Arbeidet er i rute. Utviklingen av refleksjonsverktøyet er gjennomført. Utprøvingen starter i januar i seks utvalgte barnehager. Utprøvingen skal evalueres av en ekstern aktør (FAFO). Rapport til KD innen 01.07.2014.

OB17-13 Kartlegging av forebyggende psykisk helsearbeid i videregående skoler og OT-tiltak i alle fylker

Kartleggingen er gjennomført. Samtlige fylkesmanns-embeter har levert, og Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratet har oversendt alt materiell og den bestilte oppsummeringen til KD og HOD innen fristen 15. sept. 2013.

OB16-13 Revisjon av forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver

Rammeplangruppa hadde oppstartsamling 22. august, og har til nå hatt fire samlinger. En referansegruppe er nedsatt. Rammeplangruppa leverer 1. utkast til Udir 15. november. Det er avholdt møter med Sametinget om samarbeid i prosessen. Interesseorganisasjoner og andre sentrale aktører er informert om rammeplanprosessen i møte med Udir.

OB15-13 Gjennomføre en undersøkelse om åpne barnehager

Trøndelag forskning og utvikling gjennomfører undersøkelsen om åpne barnehager. Sluttrapporten vil foreligge i juni 2014.

OB14-13 Et lag rundt læreren / Flerfaglig kompetanse i skolen

Forskningsoppdraget "Et lag rundt læreren" er tildelt Høgskolen i Oslo og Akershus med oppstart i 2014.

OB13-13 Utvikle et system for å følge med på og forbedre kvaliteten i barnehagesektoren

Arbeidet ble satt i gang i 2013. Se omtale av kvalitetsvurderingssystemet s. 45

OB12-13 Årlig rapportering med oversikt over status for enkeltfag i videregående opplæring

Alle delrapporter og data er levert i henhold til kriteriene i oppdragsbrevet, med unntak av et siste overordnet notat. Oppdragsbrevet skisserer en tidsplan for årlig leveranse av rapporter og filer. For inneværende år har leveranstidspunktet kun vært førende. Behov for et overordnet notat og eventuelle endringer i fremtidige leveranser ble drøftet med departementet før årsskiftet.

OB11-13 Tiltak for tegnspråk i grunnsopplæringen

Tiltaket er i rute i f.t. planen.

OB10-13 Bidrag i fylkeskommunenes arbeid med yrkesretting og relevans i naturfag i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene i Ny GIV

FYR-satsingen skal bidra til styrket yrkesretting og relevant opplæring i fellesfagene norsk, matematikk, naturfag og engelsk i samarbeid med fylkeskommunale fagkoordinatorer, NDLA og arbeids- og yrkesliv. Direktoratet har tildelt midler til fem nasjonale senter og skal sikre sluttrapportering fra sentrene.

OB09-13 Utarbeide utkast til foreldreplakat m.m.

Utkast til flere plakater er oversendt til Kunnskapsdepartementet. Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdeparte-

mentet er i dialog om innretningen.

OB08-13 Utlyse oppdrag om etterutdanning i naturfag for lærere på 5. - 7. trinn

For å styrke opplæringen i naturfag, har Utdanningsdirektoratet gitt Naturfagsenteret/ILS og Høgskolen i Telemark midler til å utvikle og gjennomføre etterutdanningstilbud i naturfag for lærere som arbeider i grunnskolen på 5.- 7. trinn. Satsingen skal gjennomføres i løpet av tre år med start skoleåret 2013/2014.

OB07-13 Kartlegging av karakterpraksis i offentlige og private skoler

NIFU gjennomfører kartleggingen. Sluttrapporten vil foreligge høsten 2014.

OB06-13 BLM: Planlegge, igangsette og følge opp tiltaket Måltrettet støtte og veiledning til kommuner og deres skoler som har vedvarende høye mobbetall

Prosjektet har kommet godt i gang. Pulje 1 består av 10 kommuner og 22 skoler. De har hatt sin første samling, og det er etablert veiledergrupper for hver kommune. Veiledergruppene er sammensatt av fagfolk fra Læringsmiljøsenteret og skolefolk som er rekruttert fra veilederkorpsen. Fylkesmennene har fått i oppdrag å følge opp kommuner/skoler med høye mobbetall som ikke kom med i pulje 1, og skal i 2014 starte arbeidet med å finne skoler til pulje 2.

OB05-13 Vurdere behovet for en veileder for elever som har bruk for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) i grunnsopplæringen og i opplæringen for voksne

Utdanningsdirektoratet har vurdert behovet for en veileder for elever som har bruk for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) i grunnsopplæringen og i opplæringen for voksne.

Direktoratet mener det vil være formålstjenlig å utarbeide en veileder på dette området. Direktoratet har videre foreslått å vurdere om det bør utarbeides lignende materiell knyttet til barn under opplæringspliktig alder med behov for ASK.

OB04-13 Følge opp samfunnskontrakten for flere læreplasser

Del 1 Utføre sekretariatsansvar for samfunnskontrakten
Direktoratet har etablert et sekretariat for samfunnskontrakten. Sekretariatet organiserer møter i oppfølgingsgruppen, arrangerer årlige konferanser, driver informasjonsvirksomhet om kontrakten, og ivaretar felles satsinger fra arbeidsgruppen for samfunnskontrakten. I 2013 har det vært avholdt syv møter i den partssam-

mensatte oppfølgingsgruppen. De har tatt initiativ til oppfølging og etablering av en startpakke for å rekruttere nye lærebedrifter, en utredning av opplæringskontorenes rolle og diskuterer voksnes muligheter i fag- og yrkesopplæringen. Startpakken ble lansert av statsråden og partenes toppledere 17. desember 2013. Nifu utreder opplæringskontorenes rolle.

Del 2 Utvikle indikatorsystem for oppfølging av samfunnskontrakten

Vi har i samarbeid med partene i arbeidslivet kommet frem til et indikatorsett for måloppnåelse for samfunnskontrakten. Det er problemer med å skaffe data for å lage et indikatorsystem for tilbud om læreplasser. Vi jobber for å finne ut hvordan dette kan løses. Utarbeiding av et norgeskart er tatt opp i et større arbeid knyttet til det nye statistikksystemet, og det er trolig klart i 2014. Norgeskartet skal vise andelen og type virksomheter i kommuner og fylkeskommuner som er godkjente lærebedrifter, og som har lærlinger.

Del 3 Prøve ut alternativer på Vg3-nivå for de som ikke får læreplass

Fem fylkeskommuner (Akershus, Nord-Trøndelag, Telemark, Troms, Østfold) har fått støtte til å prøve ut et forsterket alternativt Vg3 med minst et halvt år ekstra tid, i samarbeid mellom skole og arbeidsliv. Oslo kommune deltar i tillegg med en utprøving innen bygg- og anleggsfagene. Utprøvingen begrenses til to år, og startet opp skoleåret 2013-14. Fafo foretar en kartlegging som inkluderer vurderinger av utprøvingen, og hvordan fylkeskommunene som ikke deltar i utprøvingen, organiserer Vg3 i skole.

Del 4 Prøve ut vekslingsmodeller som alternativer til 2+2 modellen

Seks fylkeskommuner (Troms, Nordland, Hordaland, Hedmark, Akershus og Oslo) har fått støtte til å prøve ut vekslingsmodeller innenfor helse- og oppvekstfagene, med start fra skoleåret 2013-2014. Utprøvingen skal gjennomføres for å teste ut nye opplæringsmodeller som alle er organisert i modeller for en mer fleksibel veksling mellom skole og praksis. Alle fylkene er i gang med utprøvingen, men etter ulike modeller. Forsøksperioden er fra 2013 til 2017.

Del 5 Videreføre hospiteringsordninger i fag- og yrkesopplæringen.

Pr. 1. november rapporterer fylkeskommunene inn at ca. 700 hospitanter gjennomfører tiltaket i skoleåret 2013-14. I Meld. St. 20 var målsettingen 500 hospitanter i 2013. Direktoratet skal i samarbeid med partene i

arbeidslivet vurdere hvordan det kan etableres som en varig ordning i alle fylker. Videreføringen omfatter alle de 19 fylkene.

Del 6 Planlegge og gjennomføre tiltak som bidrar til at flere voksne tar fag- og svennebrev

Utdanningsdirektoratet har etter innspill fra faglige råd vurdert tre tiltak rettet mot voksne: øke tilskudd til bedrifter som tar inn voksne lærlinger, informasjonskampanje rettet mot minoritetsspråklige og innvandrere, eller utlyse prosjektmidler til prosjekter som bidrar til at voksne tar fagbrev på arbeidsplassen. Etter en samlet vurdering konkluderer vi med at det er for mange usikkerhetsmomenter knyttet til tiltakene og foreslår å drøfte saken nærmere ved

- å gjennomføre en ny drøfting i den partssammensatte arbeidsgruppen/følgegruppen til samfunnskontrakten
- å involvere VOX spesielt med tanke på karriereveiledning og en eventuell utlysning av prosjektmidler

OB03-13 Utforming av veiledere om alvorlige hendelser, primært knyttet til skyteepisoder i barnehage, skole og høyere utdanning

Utdanningsdirektoratet og Politidirektoratet har laget en veileder for beredskap ved alvorlige hendelser for alle kommunale og ikke-kommunale barnehager og utdanningsinstitusjoner. Veiledningen er sendt ut til alle virksomhetene og etatene i målgruppen. Arbeidet skal følges opp av politiet i alle distrikter, og støttes av nettressurser på www.udir.no.

OB02-13 Gjennomføre forsøk med gratis deltidsplass i aktivitetsskolen på en skole i Oslo og vurdere og systematisere erfaringer fra forsøket

Oslo kommune følger den godkjente prosjektplanen og har levert statusrapport for forsøket med gratis deltids-plass i Aktivitetsskolen ved Mortensrud skole innen oppsatt frist 1. juli 2013.

OB01-13 Opplæring i rusbehandlingsinstitusjoner

Utdanningsdirektoratet har med bistand fra Fylkesmannen kartlagt opplæringstilbudet i rusbehandlingsinstitusjoner. Kartleggingen viser at institusjonene i liten grad tilbyr grunnskole eller videregående opplæring - dels fordi de ikke har pasienter med opplæringsrett, men først og fremst fordi institusjonene som de selv sier, driver rusbehandling. De aller fleste ungdommene har dessuten et negativt forhold til skole og ønsker i utgangspunktet ingen opplæring.

OB34-12 Kompetanseløft på det flerkulturelle området

Kompetanse for mangfold (2013-2017) ble i 2013 igangsatt i tre fylker, Oslo og Akershus, Hordaland og Troms. Tilsammen 72 enheter (barnehager og skoler) deltar i kompetansesatsingen. Fylkesmannen organiserer satsingen i fylket i samarbeid med deltakende universiteter og høgskoler. Høgskolen i Oslo og Akershus, Høgskolen i Bergen og Universitetet i Tromsø tilbyr kompetanse i 2013.

Direktoratet tildelte i 2013 FoU-midler til lærerutdanningene for å utvikle prosjekter som bidrar til å heve kvalitet og relevans i kunnskapsgrunnlaget på det flerkulturelle området i lærerutdanningene.

OB33-12 Vurdere konsekvenser av og utvikle modeller for en eventuell implementering av ECVET i Norge

I samarbeid med partene i arbeidslivet og andre relevante aktører utreder vi om og hvordan ECVET kan implementeres i Norge. Vi ser utfordringer med å få en felles forståelse av innholdet i ECVET, og å vurdere merverdien for Norge. Målet er at ECVET skal være et konkret verktøy som er enkelt å ta i bruk.

OB32-12 Gjennomføre høring om fleksibiliteten i grunnskolen

Det er fastsatt et nytt andre ledd i forskrift til opplæringsloven § 1-1 og i forskrift til privatskoleloven § 2A-1 som regulerer skoleeiers adgang til å omdisponere inntil 5 % av timene i et fag. Direktoratet har informert om forskriftsendringen i rundskriv Udir-1-2013.

OB31-12 Utpøring i ny sentralt gitt eksamen i matematikk

Forsøket går over to år. Rambøl AS gjennomfører en evaluering av forsøket, og delrapport for 2013 foreligger. Sluttrapporten vil foreligge høsten 2014. Vi har innhentet en kort rapport fra Troms fylkeskommune om forsøket.

OB30-12 Innføringstilbud - evaluering av innføringstilbud

Kartleggingen av innføringstilbudet for sent ankomne elever med begrenset skolebakgrunn er gjennomført, og våre anbefalinger til KD ble oversendt før fristen 1. juli. Vi har lyst ut en evaluering av innføringstilbudet i tråd med rammer som er gitt i del 1 av oppdragsbrev 30-12.

OB29-12 Utarbeide utkast til retningslinjer for statsbudsjettet kap 226 post 62 - tilskudd for økt lærertetthet

Oppdraget ble påbegynt da vi fikk oppdragsbrevet. Utkast til retningslinjer ble oversendt KD 15. nov. 2012, og endelige retningslinjer gjelder fra 4. januar 2013.

OB27-12 Veiledende rammeplan for SFO med tilhørende veiledninger / temahefter

Oppdraget ble ferdigstilt og materiellet oversendt til Kunnskapsdepartementet 3. mai 2013. Materiellet ble godkjent av departementet og publisert på *udir.no* i juni 2013.

OB25-12 Nasjonal praksis på lokal eksamen

Det er fastsatt endringer i forskrift til opplæringsloven kapittel 3 og 4 og i forskrift til privatskoleloven kapittel 3. Direktoratet har informert om endringene i rundskriv Udir-2-2014 lokalt gitt muntlig eksamen.

OB24-12 Fagskoleutdanning for oppvekst - bidra i Nasjonalt utvalg for fagskoleutdanning i helse- og sosialfag (NUFHO)

Utdanningsdirektoratet har stilt med ordinært medlem og observatør i Nasjonalt utvalg for fagskoleutdanning i helse- og oppvekstfag (NUFHO). Formålet er å utvikle fagskoletilbud for oppvekst vider NB NB, og medvirke til at utdanningstilbudene ivaretar kompetansebehovene til ansatte i barnehage og skole. NB. Se særskilt aktivitet om NUFHO

OB23-12 Utarbeiding av nasjonale retningslinjer for realkompetansevurdering

Forslag til nasjonale retningslinjer for realkompetansevurdering i videregående opplæring er oversendt til Kunnskapsdepartementet 1. september 2013. Tilsvarende retningslinjer for grunnskoleopplæring for voksne ble sendt 28. november 2013. Direktoratet har også oversendt plan for implementering av nasjonale retningslinjer for realkompetansevurdering i videregående opplæring, mens tilsvarende plan for grunnskolen er under utarbeiding.

OB22-12 Valgfag: pulje 2

Vi har utviklet læreplaner til seks nye valgfag med tilhørende veiledninger. For nærmere omtale på side 79.

OB21-12 Endringer i forskrift til opplæringsloven kapittel 14 om kompetansekrav for undervisningspersonale

Oppsummering av høringen og tilråding ble oversendt Kunnskapsdepartementet 1. november 2013.

OB17-12 Bidra til en bedre samordnet pedagogisk oppfølging av barn med cochleaimplantat (CI)

Tiltaket er i rute i f.t. planen.

OB15-12 Utvikle og igangsette videreutdanningstilbud på masternivå for barnehagemyndigheten

Utdanningsdirektoratet har i 2013 lyst ut oppdraget med utvikling og igangsetting av studietilbudet Videreutdanning på masternivå for kommunen som barnehagemyndighet. Høsten 2013 blir studiet igangsatt ved Høgskolen i Telemark og ved Dronning Mauds Minne Høgskole i Trondheim. Hver av høgskolene tilbyr studiet til 30 studenter.

OB11-12 BLM: Utvikle et opplæringstilbud retta mot lærarar, skoleleiarar og elevar på ungdomstrinnet - dembra (OB11-12)

Dembra er godt i gang, og det er gjennomført fleire samlingar med alle skolane i prosjektet. HL-senteret har gjort gode erfaringar og har blant anna revidert prosjektplanen. Rekrutteringa til deltaking våren 2014 er i gang.

OB10-12 Vurdere og foreslå tiltak som kan bidra til en bedre sammenheng

Vi leverte sluttrapport som gjelder to av fire punkter i oppdraget til KD i november 2013. Vi har sammenlignet kompetansemål i læreplanene i norsk innenfor grunnopplæringen og delmål i læreplanen i norsk og samfunnskunnskap innenfor introduksjonsordningen, og vurdert dem med tanke på overlapping mellom målene i planene. Mål som gjelder språkferdigheter på de laveste nivåene/trinnene i norskplanene, overlapper. Vurderingen viser videre at læreplanen i norsk og samfunnskunnskap ikke inneholder mål som omhandler kultur- og dannelsesaspektet ved norskfaget, og at dette kan gjøre overgangen til opplæring etter norskplanene innenfor opplæringsloven krevende for deltakere i grunnopplæringen for voksne.

OB07-12 Etablere regionale nettverk gjennom fylkesmannsembetene knyttet til rekrutteringskampanjen og arbeidet i GLØD

Vi har i 2013 tildelt embetene midler til nettverkene og deres arbeid.

OB06-12 Bidra til utredningsarbeid - levekår for psykisk utviklingshemmede

Arbeidet er gjennomført og avsluttet i tråd med oppdraget.

OB05-12 Videreutvikling av Veileder til opplæringsloven om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning

Veilederen er fortsatt i arbeid. Det er sendt utkast til delkapittel og tidsplan for det videre arbeidet til departementet.

OB04-12 (del1) Utkast til strategi for etter- og videreutdanningsstrategi for PP-tjenesten

Vi har satt i gang arbeidet med å gjennomføre strategien for etter- og videreutdanning av ansatte i PPT. Målsettingen med strategien er å øke ansattes kompetanse, og bidra til økt oppmerksomhet rundt systemrettet arbeid i PPT. For nærmere omtale, se side 42.

OB04-12 (del2) Henvisningsrett fra PPT, BUP og HABU i samarbeid med Udir

Helsedirektoratet har ansvaret for å følge opp dette forsøksprosjektet. Prosjektet er i rute og følger fremdriftsplanen. Vi har hatt jevnlig kontakt med Helsedirektoratet.

OB04-12 (del3) Veiledende kompetanse- og kvalitetskriterier

Utdanningsdirektoratet har hatt et oppstartsmøte som tok for seg spørsmål om behov for veiledende kompetanse- og kvalitetskriterier i PP-tjenesten. KS jobber for tiden med saken, og vi forventer å fortsette samarbeidet på dette området fra begynnelsen av 2014.

OB03-12 Vurdere mulighet for fritak i engelsk for voksne i fag- og yrkesopplæring

Vi har behandlet spørsmål om fritak i faget engelsk for voksne i fag- og yrkesopplæring som ikke har tatt grunnskolen i Norge. Dette er også forelagt partene i arbeidslivet gjennom faglige råd, og et flertall av representantene går imot å innføre en slik ordning. Engelskkunnskaper er nødvendig for å kunne utøve yrket, og dette kan ikke erstattes av et annet språk. Vi anbefaler derfor Kunnskapsdepartementet om ikke å åpne opp for fritak i engelsk.

OB41-11 Revidere kapittel 6 i forskrift til opplæringsloven om inntak til videregående opplæring og formidling av læringer og lærekandidater til bedrifter

Det er fastsatt et nytt kapittel 6 om inntak til videregående opplæring og et nytt kapittel 6A om formidling til læreplass i forskrift til opplæringsloven. Direktoratet har informert om forskriftsendringene på ulike samlinger i regi av fylkeskommunene og avholdt en egen fagsamling for fylkesmennene. Direktoratet vil, i samarbeid med inntakslederene i fylkeskommunene, utarbeide et rundskriv som informerer sektoren om de nye reglene.

OB39-11 Veileder om innføringstilbud (OB39-11)

Eksempelsamlingen knyttet til veilederen er nå publisert på udir.no. Eksempelsamlingen er etterspurt i sektoren. Det er fortsatt behov for å beskrive vurdering som felt i eksempelsamlingen.

OB37-11 Bidrag i fylkeskommunenes arbeid med yrkesrettet og relevans i matematikk

FYR-satsingen skal bidra til styrket yrkesrettet og relevant opplæring i fellesfagene norsk, matematikk, naturfag og engelsk i samarbeid med fylkeskommunale fagkoordinatorer, NDLA og arbeids- og yrkesliv. Direktoratet har tildelt midler til fem nasjonale senter og skal sikre sluttrapportering fra sentrene.

OB33-11 Kunnskapsgrunnlag om gjennomføring av nasjonale prøver

NIFU har gjennomført en evaluering av nasjonale prøver som system. Sluttrapporten foreligger.

OB31-11 Strategi for informasjons-, veilednings- og implementeringsarbeid på minoritetsfeltet

Vi har foretatt en gjennomgang av egne og andres nettressurser på feltet. Hovedkonklusjonen er at det finnes mye materiell, men det er en utfordring å nå ut til de ulike nivåene i sektoren med materialet. Direktoratet jobber derfor nå med en del prioriterte områder. Vi skal oppdatere og revidere eksisterende informasjonsmateriell, samle relevant og oppdatert informasjon på ett sted, formidle statistikk og forskning om minoritetsspråklige elever og om opplæringen de får. Juridisk informasjon på minoritetsfeltet skal forenkles og forbedres.

OB22-11 Ny GIV - Oppfølgingsprosjektet - Kompetansetilbud

Vi lyste ut nye videreutdanningstilbud våren 2013. Søkningen var god, og det er 38 deltakere ved Høgskolen i Telemark og 21 ved Høgskolen i Finnmark.

OB20-11 Veileder til opplæring etter § 2-14 og § 3-10 og veiledningsmateriell til mål i læreplaner for sterkt svaksynte og blinde elever

Veilederen om opplæring i punktskrift, mobilitet og bruk av tekniske hjelpemidler er utarbeidet i samarbeid med Statped. Veilederen ble publisert på *Udir.no* våren 2013.

Veiledningsmateriell som skal hjelpe lærere med å tilrettelegge opplæringen i fag for sterkt svaksynte og blinde elever, er utarbeidet i samarbeid med Statped. Materialet ble publisert på *Statped.no* våren 2013.

OB15-11 Satsing på realfag

Vi har nedsatt en arbeidsgruppe som skal ha en faglig gjennomgang av matematikk. Mandatet er fastsatt, og gruppen skal i juni levere en rapport som skal brukes som kunnskapsgrunnlag for vårt videre arbeid. I februar 2014 skal det arrangeres et seminar om elevenes læring i realfag.

OB11-11 Kartlegge virksomhetenes hindringer for å ta imot lærlinger

NIFU har kartlagt hva norske bedrifter mener om lærlingordningen, og hva som kan bidra til at flere bedrifter tar inn lærlinger. Forskerne mener det er et betydelig potensial for å få flere lærebedrifter. Drøyt en tredjedel av bedriftene uten lærlinger har allerede vurdert å ta inn lærlinger.

OB42-10 Læreplanforvaltning

Vi har sluttført arbeidet med å revidere de gjennomgående læreplanene. Etter en omfattende høringsrunde ble læreplanene fastsatt sommeren 2013. For nærmere beskrivelse, se side 51.

OB37-10 Lesesatsing 2010 - 2014

Faktafyk, Aksjon txt, Ungdommens kritikerpris og Sommerleselyst er gjennomført i henhold til planen. Lesesenteret er fornøyd med samarbeidet med Foreningen !les. Tiltakene fortsetter i 2014.

OB35-10 Opplæring av unge asylsøkere og barn av asylsøkere

Siste kurs ble holdt i Trondheim 2. og 3. september. Sluttrapporten er sendt til KD.

OB33-10 Lederutdanning for styrere

Omtales også i årsrapporten under Kompetanseutvikling. Lederutdanning for styrere som prøveprosjekt avsluttes våren 2014. Direktørmøtet ga i mai 2013 en tilrådning til KD om en videreføring av utdanningen fra 2014.

I sammenheng med strategien for kompetanse for fremtidens barnehage - Strategi for kompetanse og rekruttering 2014-2020 (KD), ble utdanningen lyst ut til aktuelle tilbydere i november 2013. Vi foreslår å øke antall studieplasser med 340. Utdanningen skal tilbys fra 2014 -2017 med mulighet for forlengelse.

Evalueringsens hovedrapport leveres til UDIR i september 2014 (Oxford Research)

OB29-10 Oppgaver på prøveområdet

Oppdraget går ut på å utvikle utvalgsprøver i skriving på 5. og 8. trinn. I henhold til rapportering til KD er prøvene utsatt og lanseres høsten 2014.

OB27-10 Forsøk med videregående opplæring for arbeidssøkere - Oppfølging av forsøkene

Forsøket ble avsluttet 30. juni 2013. To ulike modeller som begge kombinerer muligheter for arbeidssøkere til å gjennomføre videregående opplæring i fylkeskommunens

regi og med livsoppholdsytelser dekket av NAV, er utviklet. En av modellene egner seg særskilt for voksne som ikke har anledning til å få opplæring ved et opplærings-senter. De fleste deltakerne som har fulgt disse to modellene, er praksiskandidater. Utviklingen av en tredje modell som gjelder fagbrev for minoritetsspråklige voksne, vil bli avsluttet juni 2015.

OB23-10 Administrere og koordinere norsk oppfølging av The International Computer and Information Literacy Study ICILS 2013

Den norske delen av studien er gjennomført av ILS og IKT-senteret i 2013. Den internasjonale rapporten blir publisert høsten 2014. Den norske rapporten blir publisert i 2015.

OB16-10 Evaluering av innføring av 8 timer leksehjelp på 1.-4. trinn

NOVAs sluttrapport fra evaluering av leksehjelpstilbudet på 1.-4. trinn er publisert på *udir.no*. Tilbudet hadde da eksistert i to år. Evalueringen fulgte implementeringen av tiltaket i et utvalg kommuner, og den undersøkte hvilke erfaringer foreldre, skoleledere og skoleeiere har med leksehjelp. I tråd med oppdragsbrevet inneholdt slutt-rapporten også en effektstudie av leksehjelpsordningen. NOVAs analyser viste at tiltaket ikke syntes å nå målet om sosial utjevning.

OB07-10 Gjennomgående dokumentasjon

Fem fylkeskommuner har deltatt i en utprøving hvor om lag 1400 elever og læringer innen yrkesfaglige utdanningsprogrammer har dokumentert hvilken opplæring de får i skole og i lærebedrift. På bakgrunn av utprøvingen har Utdanningsdirektoratet sendt på høring forslag til forskriftsfesting av gjennomgående dokumentasjon i de tre yrkesfaglige utdanningsprogrammene bygg- og anleggsteknikk, elektrofag og teknikk og industriell produksjon. Forslag om innføring av gjennomgående dokumentasjon her ble oversendt til departementet i desember 2013.

OB53-09 Praksisbrev

Forsøket med praksisbrev pågår frem til en eventuell regulering av ordningen om praksiskandidater er vedtatt. Siste frist for å avlegge praksisbrevprøve i dette forsøket for elevene er satt til 1. august 2016.

OB31-09 Fordeling av midler til tettere oppfølging av elever i videregående opplæring - videreføring av Oppdragsbrev 31-09

Tiltaket er gjort om til tilskuddsordning, og KD har vedtatt retningslinjer for ordningen med virkning fra 1. mai 2012.

OB26-09 Arbeidslivsfaget (sentrale forsøk) (OB26-09)

82 kommuner og 133 skoler har deltatt i forsøk med arbeidslivsfag. I tillegg har mange skoler startet opp med faget på eget initiativ (jf. GSI). Fylkesmennene har arrangert fylkesvise samlinger om arbeidslivsfaget for deltakerne i forsøket, og Utdanningsdirektoratet arrangerte sluttkonferanse i november. Det er foreløpig gitt hjemmel for at elever som startet opp med faget på 8. årstrinn høsten 2013, kan tilbys faget ut 10. årstrinn. Skolene som tilbyr arbeidslivsfag, venter på en avklaring om fagets fremtid.

OB24-09 Oppfølging av tiltak i Handlingsplan for samiske språk

Flere av tiltakene i Handlingsplan for samiske språk er fulgt opp. Utdanningsdirektoratet gjennomfører tiltakene i nært samarbeid med Sametinget.

Fylkesmennene i relevante fylker har fått tildelt midler til å gjennomføre språkmotiveringsseminar. Veilederne «Språk i barnehagen - mye mer enn bare prat» og «Barns trivsel - voksnes ansvar» er oversatt til nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Rammeplanen er i ferd med å bli oversatt til samisk. Etter planen blir den tilgjengelig på *udir.no* i mars 2014. Se side 42-43.

OB03-09 Iverksetting av program for skolebibliotek

Programmet er avsluttet etter planen. NIFU step er i prosess med evaluering av programmet som avsluttes i mars 2014. De er i rute. Statusrapporten foreligger 31.10.2013

LITTERATURLISTE

Forfatter/utgiver	År	Tittel	Utgitt sted
Gulbrandsen og Eliassen	2013	Kvalitet i barnehager	NOVA, Oslo
Lekhal, R, Vartun, M	2013	Den norske mor og barn undersøkelsen	Folkehelseinstituttet, Oslo
SSB	2013	Undersøking om foreldrebetaling i barnehager	SSB
UDIR	2013	Fakta om TIMMS og PIRLS	Utdanningsdirektoratet, Oslo
Marit Kjærnsli og Rolf Vegar Olsen (red.)	2013	Fortsatt en vei å gå	Universitetsforlaget
TALIS	2013	En internasjonal studie om lærerens betydning for undervisning og læring	OECD
PWC	2010	Tilsyn til besvær? Undersøkelse av kommunene som barnehagemyndighet	PWC
Rambøl	2012	Undersøkelse av kommunen som barnehagemyndighet	RMC, Oslo
Scheistrøen, J	2013	Undersøking om foreldrebetaling i barnehagar	SSB, Oslo
Gulbrandsen, L. og Eliassen, E.	2013	Kvalitet i barnehager	NOVA, Oslo
Kunnskapsdepartementet	2013	Meld. St. 24 (2012-2013) Fremtidens barnehage	Kunnskapsdepartementet, Oslo
Østrem, S mfl.	2009	Alle teller mer	Høgskolen i Vestfold
Vartun, M mfl.	2012	Kompetanse og trivsel i barnehagen.	Utdanningsforbundet, Oslo
Blossing, U mfl.	2010	Kunnskapsløftet - fra ord til handling	Fafo
Hybertsen Lysø, I mfl.	2013	Ledet til læring. Nasjonal rektorutdanning i grunn- og videregående skole	NIFU, NTNU
Kunnskapsdepartementet	2012	Meld. St. 12 Stat og kommune – styring og samspel	Kunnskapsdepartementet, Oslo
Kunnskapsdepartementet	2011	Meld. St. 18 Læring og fellesskap	Kunnskapsdepartementet, Oslo
SSB	2013	Statistikk: Egenbetaling i barnehager	ssb.no
Utdanningsdirektoratet	2013	Utdanningsspeilet	Utdanningsdirektoratet, Oslo



Årsrapporten gir deg et bilde av vårt bidrag til å skape en bedre barnehage og en bedre opplæring for barn, unge og voksne. Dette er vår egen vurdering av hvordan vi løste oppgavene, og hvordan vi lyktes med å nå målene i 2013.